STRIPSCHRIFT

PAULUS DE BOSKABOUTER
MARCEL RUIJTERS

NUMMER 369 * €5,99

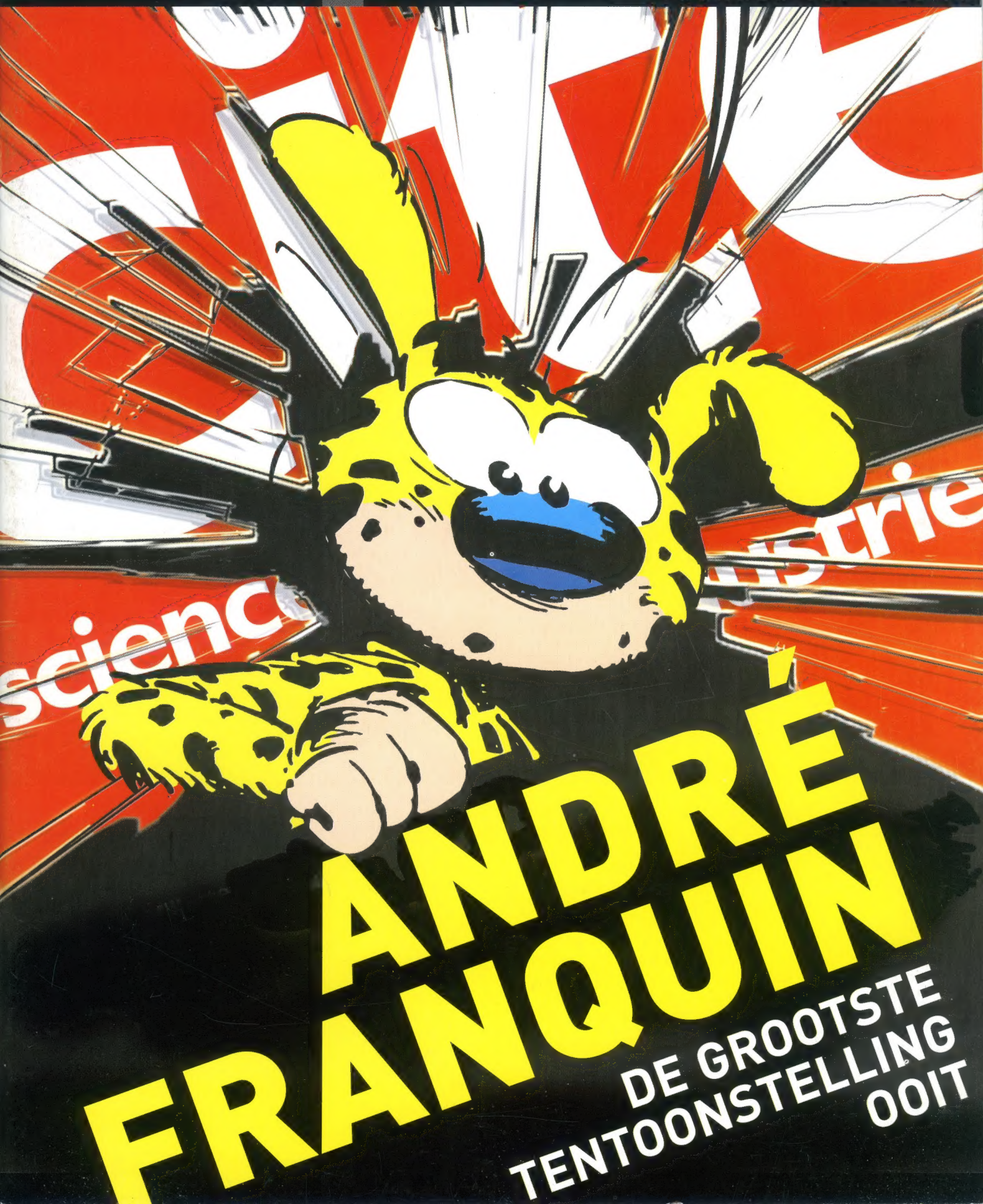

ANDRÉ FRANQUIN

DE GROOTSTE TENTOONSTELLING OOIT

→ REDACTIO

Ik ben acht jaar en doe de Roadrunner na... Miep-miep-zzzoef!'. Roep dit in een willekeurig gezelschap en iedereen zegt: *Wordt Vervolgd*! Dit tv-programma over strips en tekenfilms was razend populair in de jaren tachtig met Han Peekel als niet te missen uithangbord. Onder stripliefhebbers roept het programma echter tegenstrijdige gevoelens op. Leuk, eindelijk wat over strips op de buis, en waanzinnig die *Droopy* van animator Tex Avery, maar de infantiele aanpak van Peekel & Co zorgde ervoor dat strips in Nederland jarenlang niet serieus werden genomen. Afgelopen 21 mei vond in de vernieuwde Meerpaal in Dronten een reünie plaats van de Wordt Vervolgd Club. Eventjes roept zo'n bijeenkomst nostalgische gevoelens op. Maar Peekel blijkt niet over één nacht ijs te gaan. Op de website *www.wordtvervolgd.tv* peilt hij de stemming om *Wordt Vervolgd* terug op de Nederlandse televisie te krijgen. Alsjeblieft, niet doen, dat kan vandaag de dag echt niet meer!
De Duits/Franse kunstzender Arte zond begin dit jaar de serie *Comix* uit met portretten van een aantal internationaal toonaangevende striptekenaars. Als Peekel zorgt dat zulke programma's op de buis te zien zijn, doen wij voor hem alsnog de Roadrunner na!

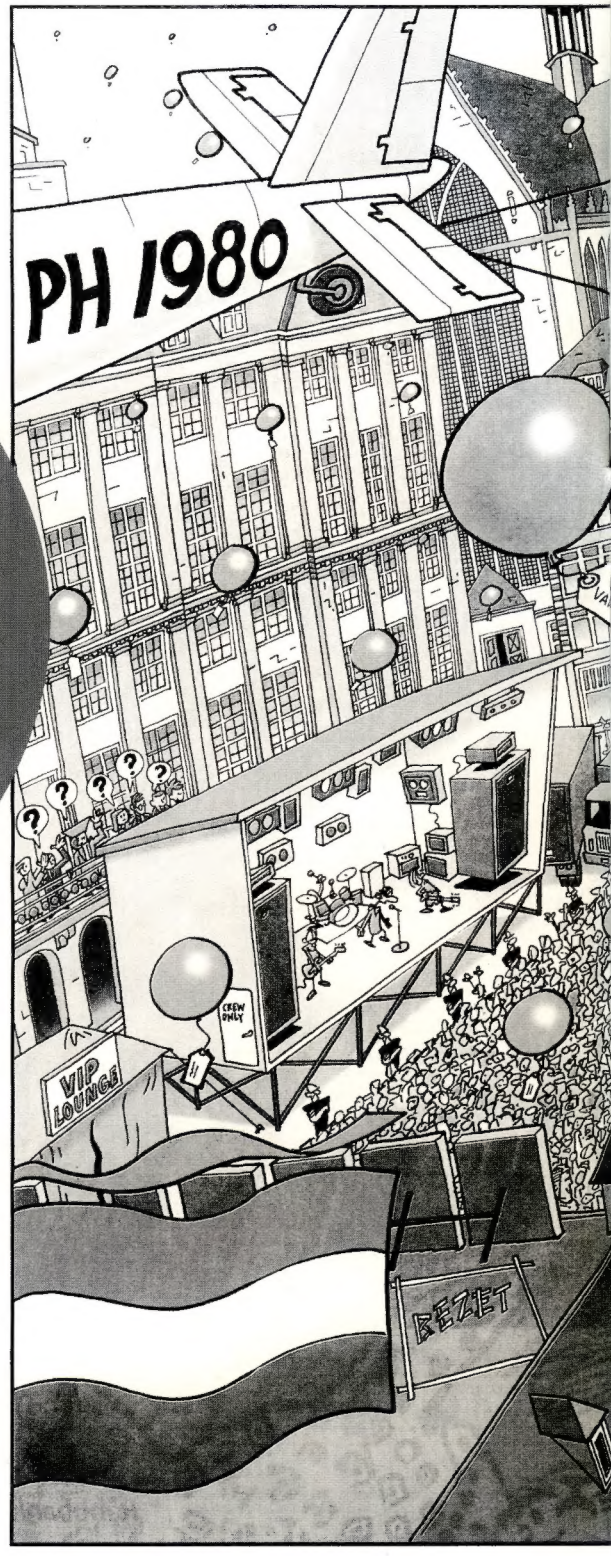

→ OMSLAG

Het omslag is deze keer een uitsnede van een affiche voor de grote Franquin-tentoonstelling in Parijs, waarover elders in dit nummer veel meer te lezen valt. En bijgaande foto vonden we tè leuk om ongebruikt in de la te stoppen.

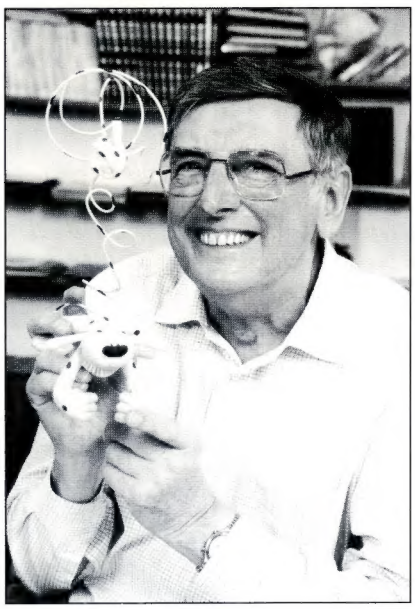

FOTO ALAIN MASSIN

INHOUD

2 **ACTUA**

10 **ANDRÉ FRANQUIN**
Geert de Weyer

16 **MARCEL RUIJTERS**
Teus de Kruijf

19 **BITS & PIECES**
Ben Bits

21 **OPINIE → MARC VERHAEGEN**
Rik Sanders

22 **KRIS-KRAS**
Kees Ribbens

24 **DULIEU-DOSSIER 7**
Annette Wouters

31 **STRIP**
Lorenzo Mattotti en Claudio Piersanti

35 **DE BOVENTOON**

41 **HEINZ SERVICE SPREAD**

Gerrit de Jager omhult Het Parool

Het Parool van Koninginnedag, 30 april, was dit jaar voorzien van een omslag van Gerrit de Jager. De Jager beeldt hierop de Dam en omgeving af tijdens de feestelijkheden.
Tussen al het volk zijn diverse bekende gezichten te vinden, zoals figuren uit De Jagers strips *De familie Doorzon* en *Roel en zijn beestenboel*. Maar ook Xtra-uitgever Ger van Wulften kreeg zijn eigen plekje.
De gebouwen werden getekend door Erik Varekamp en de inkleuring is van de hand van Wilma Leenders. AvO

→ FLITSEN

➲ De Zweed Mats Lidstrom componeerde een heuse *Kuifje*-suite. De vioolcellist baseerde de muziek op de albums *De zwarte rotsen, De zaak Zonnebloem* en *De juwelen van Bianca Castafiore*. In mei verscheen de muziek op cd. ➲ Het Vlaamse *Deng* heeft het kort geding verloren dat Dick Bruna tegen het satirische maandblad aanspande. Op last van de rechter moet het blad al zijn exemplaren met een cocaïne snuivende Nijntje op de voorpagina uit de winkel halen op straffe van een dwangsom van €200 per aangetroffen exemplaar. De rechter in Antwerpen tilde zwaarder aan de inbreuk op het auteursrecht en het veroorzaken van imagoschade, dan aan het mogen maken van een parodie. ➲ De stripactie van *De Gazet van Antwerpen* en *Het Belang van Limburg* is de vierde verlenging in gegaan. Het voorlopig laatste nummer is 65, te koop vanaf 15 juni. ➲ Ook de stripactie van *De Gentenaar, Het Nieuwsblad* en *Het Volk*, een klassiek album van *Suske en Wiske* voor 1 euro, is wegens groot succes verlengd met tien albums. ➲ Tijdens het voorbije Pinksterweekend stond het Belgische attractiepark Walibi in het teken van het stripverhaal. Zo kent het park nu een *Bollie en Billie*-attractie en een *Suske en Wiske*-zone. Al langer heeft het park een licentie om Lucky Luke te gebruiken voor promotiedoeleinden. Het geheel werd feestelijk ingeluid met een stripverhalen-schattenjacht en signeersessies met Luc Morjaeu en Peter van Gucht. ➲ Toon van Driel gaat een vakantiehoroscoop maken voor *Panorama*. Aankomende zomer brengt het mannenblad twee *specials* uit onder de naam *Zomerpanorama*. Hierin is plaats ingeruimd voor Toons rubriek. ➲ De reeks *Coma* van Steven Dupré wordt in verband met tegenvallende verkoopresultaten in Frankrijk gestopt door uitgever Glénat. De auteur die in Vlaanderen en Nederland voor deze reeks veel waardering ontving, moet op zoek naar een andere uitgever voor deel vier. ➲ Uitgeverij Standaard start de collectie *Classix*. Binnen deze reeks worden populaire klassieke verhalen in stripvorm uitgebracht. De eerste twee delen zijn *Olivier Twist* (van Gilbert de Clerq) en *Ben Hur* door het duo Luc de Meyer en Ivan Claeys. Er verschijnt een gewone en een luxe versie. ➲ Tijdens de opening van de tentoonstelling *60 jaar Suske en Wiske* op 27 april in het Nederlands Stripmuseum te Groningen, werd in een fameuze finale de ultieme *S&W*-fan verkozen. Na het beantwoorden van een reeks pittige vragen vertrokken Arco Ottenhof (categorie t/m 12 jaar) en Erik Strijbos (ouder dan 12) met de titel, een tegoedbon voor een verblijf in een vakantiepark en een stapel – hoe kan het ook anders – *Suske en Wiske*-prijzen naar huis.

Radiostilte bij Marc Verhaegen

MARC, WIJ HEBBEN IN ONDERLING OVERLEG MET U, DOCH VOLLEDIG ACHTER UW RUG OM, BESLOTEN OM NIET LANGER MET U SAMEN TE WERKEN.
...WERKEN
CAP TAIN UGLI
HELL ANGELS

Op verzoek van *Vrij Nederland* (7 mei 2005) verbeeldde Marc Verhaegen zijn ontslag bij Studio Vandersteen in een strip.

Op aanraden van zijn advocaat is Marc Verhaegen, de ontslagen *Suske en Wiske*-tekenaar, tot een 'pax media' overgegaan. Hij zegt in de pers niets meer over zijn ontslag bij Studio Vandersteen, totdat er een gerechtelijke uitspraak ligt. Zijn eerdere, pittige uitspraken in de Vlaamse en Nederlandse media verleidden Studio Vandersteen namelijk tot het versturen van een persbericht, waarin Verhaegen wordt verweten 'sereniteit niet als maatstaf te hanteren' bij de afhandeling van zijn ontslag. De studio betreurt alle commotie die is ontstaan en meent dat er een verkeerd beeld is geschetst van de gebeurtenissen die hebben geleid tot het wegzenden van Verhaegen (zie ook de rubriek Opinie elders in dit nummer. Red.).

De tekenaar stelde in diverse publicaties dat hij ontslagen is omdat hij voor *Suske en Wiske* geen jubileumverhaal over de *holocaust* mocht maken. In een artikel in *Vrij Nederland* bracht hij die weigering zelfs in verband met de antisemitische tekeningen die Vandersteen in de Tweede Wereldoorlog zou hebben gemaakt. Studio Vandersteen ontkent dit in alle toonaarden. In het perscommuniqué rept de studio dat er maar één reden was voor Verhaegens ontslag, namelijk 'zijn problematisch functioneren in een team'. De studio wilde een 'goed en evenwichtig team' uitbouwen, waarin voor Verhaegen een rol als hoofdtekenaar was weggelegd. Dat zag hij volgens de studio niet zitten, waarna er een ontslagprocedure in gang is gezet. De tekenaar is niet, zoals hij zelf zegt, op staande voet ontslagen. Volgens Verhaegen heeft de studio nooit signalen afgegeven over zijn vermeend disfunctioneren. Hij stapt daarom naar de rechter om zijn ontslag aan te vechten en eist materiële en morele schadevergoeding.

Verhaegens radiostilte gaat niet op voor zijn stripproject *Senne en Sanne*, waarvan een voorproefje afgelopen 6 mei in *Kidsweek* stond. Het verhaal is gebaseerd op het afgekeurde '*holocaust*-scenario' voor *Suske en Wiske*. De kinderkrant wilde al enige tijd iets speciaals doen in verband met de viering van zestig jaar bevrijding. De redactie nam contact op met de ontslagen tekenaar en beide partijen kwamen overeen om zijn afgekeurde synopsis alsnog uit te werken, zij het in aangepaste vorm om problemen met Studio Vandersteen te voorkomen. Naast de 'nieuwe' hoofdpersonen Senne en Sanne speelt ook Tobias Schiff een centrale rol: een joodse Kalmthoutenaar die de *holocaust* wist te overleven.

De strip wordt geplaatst in vier aparte bijlagen, en wel op 3 juni, 15 juli, 12 augustus en 2 september. Abonnees ontvangen de stripboekdelen gratis. In de losse verkoop is de strip bij *Kidsweek* te koop, maar daarvoor moet wel €1,25 extra worden betaald. RS

→ FLITSEN

➲ ***Tex Willer*-fans opgelet: Joe Kubert, die ook vier in het Nederlands vertaalde delen tekende binnen de subreeks *De vier moordenaars*, biedt het Engelstalige album *Tex – The lonesome rider* in drie versies aan. Gewoon, gesigneerd of met een originele schets. Meer info: *www.kubertsworld.com***

➲ **In oktober verschijnt de biografie *Paul Geerts – Dertig jaar als peetvader van Suske en Wiske*, geschreven door Theo Vaessen. Het boek wordt uitgegeven door Van Holkema en Warendorf/Standaard en bevat naast het levensverhaal van Geerts ook zijn nieuwe strip *De hemelboom*.**

➲ **Crumb-fans opgelet: zowel *The Guardian* als *Newsweek* hebben recent een dossier over Robert Crumb samengesteld. Digitaal terug te vinden op respectievelijk *www.guardian.co.uk/arts/crumb* en *www.msnbc.msn.com/id/7151500/site/newsweek***

➲ **De strip *Jommeke* bestaat bijna vijftig jaar. Geestelijk vader *Jef Nys* ziet deze mijlpaal uitgebreid gevierd worden. Zo is op het stripfestival van Middelkerke, dat van 16 juli tot en met 7 augustus wordt gehouden, het centrale thema '50 jaar Jommeke jong'. Op 30 oktober wordt in Temse een groot feest gevierd met een Jommekesstoet en een huldiging van Nys op het gemeentehuis. Ook verschijnt er die dag een luxe album in beperkte oplage met de allereerste grappen. In november tenslotte verschijnt het boek *Het leven en werk van Jef Nys*.**

➲ **Nu in de winkel: *Kuifje in zicht*, een catalogus van alle *Kuifje*-albums uit de periode 1946-1969, samengesteld door Peter Ottens. Het boek is de nieuwe editie van *Kuifje in concreto* uit 1992, is uitgevoerd als full-color hardcover en telt rond de tweehonderd pagina's. De verkoopprijs bedraagt €45.**

➲ **Er komt een nieuwe animatiefilm van *Wallace and Gromit*. Het sterduo van de Aardman Studio's bindt in *Curse of the WereRabbit* de strijd aan tegen groente-terrorisme. De animatie – op speelfilmlengte – moet in het najaar in de bioscoop komen. Het is een Dreamworks/Aardman-productie, geschreven door Nick Park en geregisseerd door Park en Steve Box.**

➲ **Antwerpen werkt aan een wandelroute door de stad onder de naam 'Muurvast' die zal gaan bestaan uit beschilderde of betekende gevels. Jan Bosschaert**

ADVERTENTIE

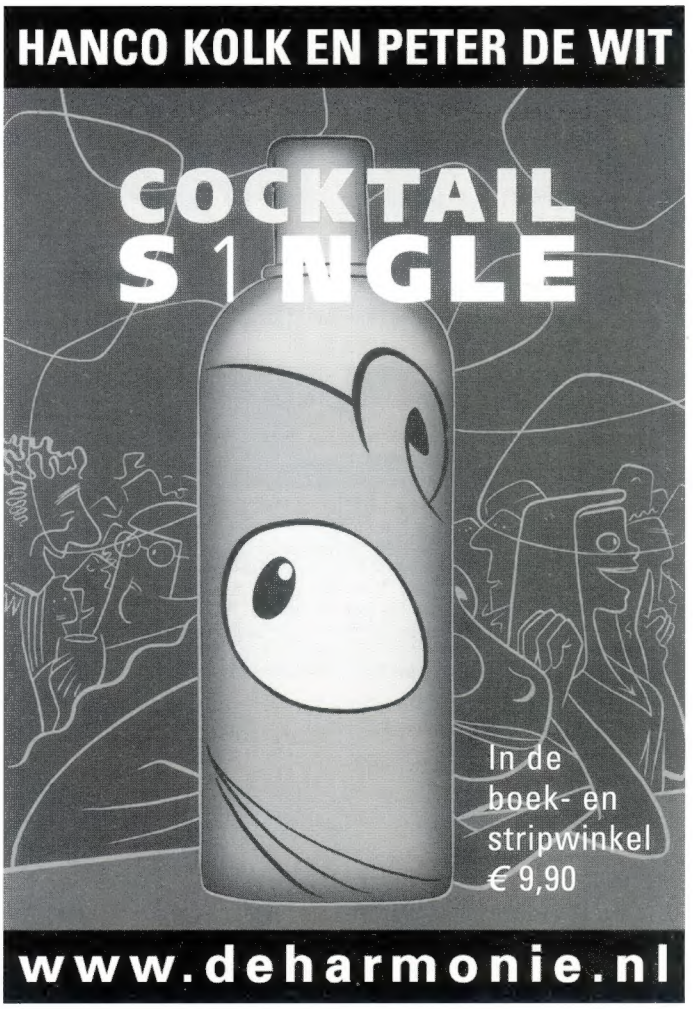

Alweer nieuwe stripprijzen

De persprijzen voor het beste Nederlandstalige stripalbum van 2004 zijn bekendgemaakt. De prijzen zijn voor oorspronkelijk Nederlandstalige albums of werk dat in het Nederlands is vertaald en kent twee categorieën. In de literaire/alternatieve categorie werd het alom bewierookte *Een deken van sneeuw* van Craig Thompson winnaar. Guido van Driel eindigde als tweede met zijn *Om mekaar in Dokkum*, het album dat door een aantal Dokkumse gemeenteraadsleden geboycot werd vanwege het taalgebruik. De afsluiting van het *Rampokan*-tweeluik – *Celebes* – van Peter van Dongen won brons. In de categorie 'traditioneel/populair' werd het uit twee albums bestaande epos *Over de grenzen van de tijd...* van Georges Abolin en Olivier Pont eerste. Op de voet gevolgd door de serie *Donjon – Avondschemer* van Joann Sfar en Lewis Trondheim en het eerste deel van de serie *Hector Umbra* door Uli Oesterle.De volledige uitslag (twee keer een top tien) wordt geplaatst in *Geert de Weyers Stripjaar 2004* onder redactie van, jawel, Geert de Weyer, dat in juni bij uitgeverij Sherpa verschijnt. De Weyer, stripjournalist van *De Morgen* en *Radio 1* (Vlaanderen) is ook de initiatiefnemer van de persprijs. Hij vroeg hiervoor veertien Vlaamse en Nederlandse stripcritici naar hun beste stripalbums in beide categorieën. De critici zijn onder meer werkzaam voor de dagbladen *De Volkskrant, Het Parool, NRC Handelsblad, Het Belang van Limburg, De Gazet van Antwerpen* en de stripinformatiebladen *Zozolala, Zone 5300, Myx* en, uiteraard, *Stripschrift*.

De winnaars krijgen een bijzondere oorkonde, eeuwige roem en een eervolle vermelding in het stripjaarboek. De Weyer wil de persprijs tot een jaarlijks terugkerend gebeuren maken. TdK

mocht recent een muurgevel beschilderen die als start van de geplande route moet worden gezien. ➲ Brussel, waar zo'n route al veel langer bestaat, wil zich maar al te graag profileren als striphoofdstad van Europa. Na de stripveertiendaagse in april is een tweetalige stichting opgericht (Bruxelles BD/Brussel Strip) die allerlei initiatieven en activiteiten op stripgebied wil ontplooien. Zo volgt in juli een *Kuifje*-festival en presenteert Uderzo er dit najaar zijn nieuwe *Asterix*-album. Er zijn zelfs plannen om de grote Franquin-expositie, die momenteel in Parijs loopt, in 2006 naar Brussel te halen. ➲ *Weetjewel* is een nieuw jongerenblad van uitgeverij The Media Factory over onderwerpen die jongeren bezighouden. Hoofdredacteur is Jennifer de Jong (ja, die van BNN en daarvoor van de tv-serie *Fort Alpha*). In het eerste nummer (€2,95) van april/mei staat een strip met de korte en bondige titel *Is it a plane, is it a bird... No, it's J-jo* van Mario Boon (tekst) en Freek van Haagen (tekeningen). Verder is een leuk artikel opgenomen over de totstandkoming van de Jan van Haasteren-puzzels bij Jumbo. ➲ Ondanks eerdere berichten dat Bruno Gazzotti zou stoppen met de reeks *Soda*, is bekend geworden dat hij er, samen met Tome, toch mee doorgaat. De aanvankelijke bezwaren van Gazzotti dat Tome te traag zou schrijven zijn klaarblijkelijk van de baan. ➲ Tijdens De Stripdagen in oktober 2004 wonnen Harry Balm, Bert Bus en Nico van Dam de *Bulletje en Bonestaak*-schalen. Deze prijzen zijn echter door omstandigheden nooit uitgereikt. Het Stripschap wil tijdens het Dordrechts Stripfestijn een nieuwe poging wagen. ➲ Het Oorlogsverzetsmuseum van Rotterdam praat met Eric Heuvel over een strip die de begindagen van Rotterdam in de Tweede Wereldoorlog behandelt. Het museum moet nog wel de financiering rondkrijgen. ➲ De organisatoren van Clickburg, de eerste webcomicbeurs die afgelopen 1 mei werd gehouden, gaan voor een vervolg. Grote kans dat het opnieuw in Tilburg plaatsvindt, want medio juni is er een gesprek met de lokale wethouder van jeugdzaken die zich enthousiast toonde over het evenement. ➲ Op 14 september verschijnt *De rode ridder 207: De grot van de beer*, het eerste album van tekenaar Claus Scholz en scenarist Martin Lodewijk die in de voetsporen treden van de overleden Karel Biddeloo. Meer info: *www.roderidder.be* ➲ Striptekenaar Hanco Kolk (*Meccano, Single, Gilles de Geus*) gaat een *remake* maken van *Iris*, het meesterwerk van Lo Hartog van Banda en Thé Tjong-Khing. 'Ik ben zo blij! Bij ons thuis is de champagne opengegaan' aldus Kolk, nadat hij de zegen voor de *remake* heeft gekregen van Banda en Khing. ➲ Op vrijdag 6 mei, vlak voor moederdag, verscheen bij *Tina 19* een herdruk van het allereerste nummer uit 1967. Terwijl het blad tegenwoordig nog maar voor de helft uit strips bestaat en verder 'modern' is opgevuld met meidenonderwerpen, zijn in de oude *Tina* alleen strips, een kort leesverhaal en de onvermijdelijke prijsvraag opgenomen.

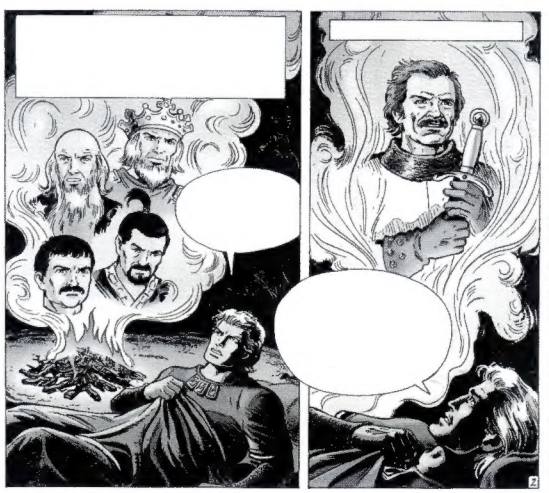

TRIGIË -THE COLLECTION- DEEL 3

DE DUBBELGANGER

NU VERKRIJGBAAR IN DE BETERE STRIPWINKEL EN OP

WWW.DONLAWRENCE.NL

GROTENDEELS
GEREPRODUCEERD VANAF
HET ORIGINELE ARTWORK

INTEKENEN IS NOG STEEDS MOGELIJK. U BETAALT DAN EUR 49,95 I.P.V. EUR 55,00 PER DEEL EN ONTVANGT GRATIS EEN LUXE TRIGIË PORTFOLIO.

Helemaal besuikerd!

In het Land van Moelgert haalt men in de herfst de suikerbieten uit de grond. Met de laatste biet kwamen dit jaar echter nog iets anders uit de vette klei naar boven.
ARGH, MIJN OOG-HOLTEN!
DE SUIKER-OORLOG

De *Slibreeks* is een serie boeken uitgegeven door het Centrum Beeldende Kunst (CBK) Zeeland waarmee men werk van gevestigde en beginnende auteurs en kunstenaars uit Zeeland wil promoten. Striptekenaar en illustrator Benno Vranken (Vlissingen, 1962) schreef en tekende deel 111 in deze reeks – *De suikeroorlog* (54 pagina's, €9, oplage 750 exemplaren in slappe kaft). Het zijn drie korte verhalen over de herkomst van overblijfselen uit een donker Zeeuws verleden. Bunkers en een suikerbietenmonster spelen de hoofdrol in de verhaaltjes die niet alleen door de zwart/witte tekeningen wat naargeestig van aard zijn. Het eerste verhaal uit dit boekje is eerder als *The sweet war* in *The SPX 2004 Anthology* in Amerika verschenen. Vranken publiceerde ook in *Zone 5300* en *Comix 2000* en ontving in 2001 al de VPRO-debuutprijs voor zijn album *Kustbewoners*. TdK.
Meer info via *www.cbkzeeland.nl*

Gerrit de Jager maakt Stripboekgeschenk

Tijdens de Stripboekgeschenkdagen, dit jaar van 2 tot 23 juni, staat deze keer het werk van Gerrit de Jager centraal.
Nadat vanaf 2002 achtereenvolgens Henk Kuijpers, Jan Kruis en Peter de Wit aan bod kwamen, is het nu de beurt aan de auteur van onder andere *De familie Doorzon*, *Zusje* en *Liefde en geluk*. De Jagers werk wordt opgenomen in het Stripboekgeschenk 2005 dat de titel *In grote lijnen – De striptoetjes van Gerrit de Jager* meekrijgt.
De auteur, die afgelopen jaar een overzichtstentoonstelling aan zich gewijd zag in het Nederlands Stripmuseum, tekent *De familie Doorzon* al sinds de jaren '80. Aanvankelijk werkte hij samen met Wim Stevenhagen, met wie hij ook *Pruts Pruts Private Kreye* en *Roel en zijn beestenboel* maakte, maar vooral De Jager zorgde voor de enorme populariteit van de reeks, die als ruige tegenhanger van de brave *Jan, Jans en de kinderen*-familiestrip werd gezien.
In 1987 ontving Gerrit de Jager vooral hiervoor de Stripschapprijs. Later startte hij ook met *Mik*, een strip voor het damesblad *Margriet*; verder 'doet' hij veel reclamewerk.
Het Stripboekgeschenk biedt volgens initiatiefnemer en uitgever Silvio van der Loo van uitgeverij Silvester een dwarsdoorsnede van De Jagers werk en is opgehangen aan enkele centrale thema's die zich vooral concentreren rond hobby's en obsessies. De onderwerpen wonen, voetbal, vakantie en kinderen worden expliciet genoemd. Wat een hobby is, en wat een obsessie, wordt daarbij niet prijsgegeven.
Het boek is tijdens de Stripboekgeschenkdagen gratis verkrijgbaar bij de meeste stripwinkels en de AKO- en Bruna-boekwinkels als voor minimaal €12,12 strips worden aangeschaft. TdK

Dag en nacht met Erik Kriek

De dag en de nacht en de dag na de dood is een toneelstuk waarin rouwverwerking een ontmoeting heeft met sciencefiction. Het stuk van Esther Gerritsen wordt op de planken gebracht door Toneelschuur Producties, onder regie van Alexandra Koch. 'Gerritsen roept een wereld op die zweeft tussen verbeelding en werkelijkheid', aldus de producent. Ondertussen zijn de eerste voorstellingen achter de rug, maar in de maanden september en oktober volgt nog een tournee. Het affiche en de promotieflyers zijn ontworpen door Erik Kriek. AvO
Meer info: 023-5173910 of *www.dagnachtdag.nl*

TOENEELSCHUUR
Producties
Ko van den Bosch Iwan Walhain Marcel Osterop
DE DAG EN DE NACHT EN DE DAG NA DE DOOD
Tekst: Esther Gerritsen Regie: Alexandra Koch
TONEELSCHUUR HAARLEM
20 t/m 29 januari 2005
Première: 22 januari 2005
Reserveringen: 023-5173910 · www.dagnachtdag.nl

ADVERTENTIE

Sponsor BINGO LOTERIJ

STEUN STRIPSCHRIFT EN WIN 1 MILJOEN EURO!

Stichting Uitgeverij Stripstift, de uitgever van *Stripschrift*, een steuntje in de rug geven èn kans maken op 1 miljoen euro? Dat kan bij de Sponsor Loterij! Om de Stichting in topvorm te houden, is geld nodig. Daarom zijn wij ongelooflijk blij met de steun van de Sponsor Loterij.

Ook jij kunt Stripstift direct steunen door mee te spelen in de Sponsor Loterij. En je kunt er ook nog eens elke maand 1 miljoen euro mee winnen!

SPONSOR LOTERIJ: MENSENWERK
Cultuur is een zaak van ons allemaal. Daarom geeft de Sponsor Loterij niet alleen elk jaar miljoenen euro's aan Nederlandse organisaties op het gebied van sport en welzijn, maar ook aan organisaties die cultuur hoog in het vaandel hebben staan. Zo helpt de loterij onder meer Stichting Dunya en de Rotterdamse Kunststichting. En Stichting Uitgeverij Stripstift!
Met steun van de loterij kan Stripstift pareltjes uit de striphistorie in boekvorm uitgeven. Ook kan de Stichting starten met het – naast *Stripschrift* – publiceren van secundaire literatuur over strips en stripauteurs.

ELKE MAAND KANS OP EEN MILJOEN!
Een Sponsorlot kost maar €6,50 per maand. Als je dat wilt, gaat de helft hiervan rechtstreeks naar Stripstift, iedere maand opnieuw. Speel mee, en maak elke week kans op fantastische prijzen! Iedere week zijn er honderdduizenden euro's te winnen. En de laatste week van de maand is er zelfs een hoofdprijs van 1 miljoen!

Ga naar de Arena op onze website *www.stripschrift.nl* en klik op de *banner* in het topic over de Sponsor Loterij; de rest spreekt daarna vanzelf. Als je al loten hebt kun je ze eenvoudig alsnog laten toewijzen aan Stripstift (sponsorcode 300075). Bel daarvoor van 9-13 uur op werkdagen naar 020-6776880.
Je kunt daar ook terecht als je geen internettoegang hebt en je toch wilt aanmelden.

Alvast veel succes met je deelname!

Strips als klantenbinding

De Amsterdamse krant *Het Parool* is een spaaractie gestart waarbij *Kuifje*-mini-albums kunnen worden vergaard. Nog tot eind juni staat elke zaterdag een tegoedbon in de krant, waarmee lezers bij AKO- en Bruna-kiosken een nieuw boekje kunnen kopen. De '*Kuifjes*-op-klein-formaat' (16,8x22,5 cm, harde kaft) kosten €3,95 per stuk. Het zevental titels bestaat uit *De sigaren van de farao*, *De blauwe lotus*, *De scepter van Ottokar*, *De krab met de gulden scharen*, *Het geheim van de eenhoorn*, *De schat van Scharlaken Rackham* en *Het zwarte goud*. De deeltjes zijn niet los na te bestellen, maar de krant biedt de mogelijkheid om via de website alle zeven deeltjes aan te vragen voor €35.

Volgens Frits Campagne, directeur/uitgever van *Het Parool*, is de actie niet zozeer aan strips opgehangen, maar vormt het een extraatje voor de lezers. Zo kon er vorig jaar worden gespaard voor een dvd-box van *Monty Python*. 'Dat het dit jaar de reporter Kuifje is geworden, is deels toeval. Bij ons Belgisch zusterblad *De Morgen* liep deze actie al, en wij konden een partij van deze boekjes overnemen. Daarvoor hebben we afspraken gemaakt met de beschermheer van de *Kuifje*-rechten, Moulinsart, en uitgeverij Casterman. De actie past echter prima bij de viering van ons éénjarig bestaan op tabloid-formaat. De kleine *Kuifjes* zijn wat dat betreft een knipoog naar ons huidige kleinere formaat.'

Campagne zegt dat de actie buitengewoon goed loopt: van het eerste deel is tachtig procent verkocht (inclusief de bestellingen) op een oplage van tienduizend. 'Ik ben verbaasd over de belangstelling en de sympathie die dit initiatief mag ontvangen.' De krant heeft vooralsnog geen plannen om een striplijn voor trouwe lezers op te zetten, ook al draagt *Het Parool* strips een warm hart toe, en verwierf het bekendheid met de voorpublicaties van bij voorbeeld Peter van Dongens *Rampo-kan* en Dick Matena's verstripping van *De avonden*. De directeur/uitgever wil eerst kijken hoe deze *Kuifje*-actie verloopt, ook qua logistiek. 'De distributie doen we via Skynet Worldwide Express in Amsterdam. Elke week worden de albums in de gewenste aantallen bij de winkels bezorgd en eventuele retouren ingenomen.'

Desalniettemin is het opvallend dat de dagbladen de laatste tijd actief bezig zijn met het opzetten van lezersacties rond literaire romans. Wie weet leiden dit soort initiatieven eveneens tot het opstarten van stripacties. In andere landen is dat al schering en inslag. In België bij voorbeeld plaatsen kranten als *Het Volk*, *De Morgen*, *De Gazet van Antwerpen* en *Het Belang van Limburg* bonnen waarmee stripalbums, gratis of tegen een lage prijs, kunnen worden bemachtigd.

In Italië liep bij de krant *La Repubblica* de in samenwerking met Panini Comics opgezette serie *I Classici del Fumetto di Repubblica*. Daar kopen mensen hun krant bij de kiosk. Om aan klantenbinding te doen kunnen lezers met korting cd's of dvd's kopen, of zich inschrijven op allerlei aanbiedingen, zoals een encyclopedie of een serie klassieke strips. Het eerste deel is meestal gratis, de rest kan via bonnen uit de krant worden gekocht. De hier genoemde serie bestaat uit zestig delen, met uiteenlopende strips als *Corto Maltese*, *Diabolik*, *Lucky Luke*, *Batman*, *Kuifje*, *Dylan Dog*, maar ook werk van Guido Buzzeli, Will Eisner, Milo Manara en Sergio Toppi. Inmiddels zijn de krant en Panini een nieuwe reeks begonnen: *I Classici del Fumetto di Repubblica – Serie Oro*, met als aftrap *L'Uomo Ragno* (*Spider-Man*) van Brian Bendis en Mark Bagley. RS

SERGIO TOPPI

→ STARS & STRIPS

→ SCHAALVOORDELEN

Een paar jaar lang waren de grote cross-overs taboe. Een uitgeverij kan van haar lezers nu eenmaal niet verlangen, dat gedurende een periode van enkele maanden àlle bij een cross-over betrokken comics worden gekocht. Na de zo succesvol verlopen eerste helft van de jaren negentig leek bovendien een verzadigingspunt bereikt. Een cross-over moest iets bijzonders blijven en na drie grote verhaallijnen in één jaar was dat bijzondere er wel vanaf. En dus werd het stil. Geen sluwe marketingplannen, geen uitmelken van een concept, kortom, geen cross-overs.

Deze zomer komt daar verandering in. Het lijkt wel of Marvel en DC stilzwijgend een pact hebben gesloten, want beide grote uitgeverijen komen nu praktisch gelijktijdig met cross-overs die gevolgen hebben voor vrijwel alle titels die zij uitgeven. Marvel geeft in de maand juni het startschot voor *House of M*, terwijl DC aan de hand van enkele nieuwe miniseries aftelt naar hun *Infinite Crisis*. In beide gevallen wordt overigens voortgebouwd op het succes van eerdere verhaallijnen of miniseries. Want uitmelken, dat kunnen de grote jongens nog steeds.

→ HOUSE OF M

Bij Marvel bouwt de achtdelige miniserie *House of M* voort op de gebeurtenissen uit 'Avengers Disassembled', de verhaallijn die vorig jaar de reden was voor de herstart van de serie *Avengers*. Tijdens dat verhaal bleek de Scarlet Witch, doorgedraaid en wel, een bron van veel ellende voor Marvels oudste superheldenteam, maar daarmee is het avontuur van de dochter van Magneto nog niet voorbij. De Avengers en de X-Men moeten opnieuw hun krachten bundelen en dat doen ze met de schrijver Brian Michael Bendis (bekend van *Powers* en *Ultimate Spider-Man*) en de tekenaar Olivier Coipel (*Avengers*, *X-Men*) aan het roer. *House of M* verschijnt twee maal per maand en uiteraard krijgt elk deel een variant-cover. Die horen erbij. Net als in de jaren negentig.

Naast deze hoofdreeks wordt het verhaal van de cross-over verteld in een handjevol speciale miniseries. Dat begint al in juni, met de vijfdelige comic *Spider-Man: House of M*, door schrijvers Mark Waid en Tom Peyer (ooit samen werkzaam aan *The Flash*), met tekenwerk van Salvador Larroca (*Uncanny X-Men*). Een maand later komen daar de driedelige miniseries *Iron Man: House of M* (door Greg Pak en Pat Lee) en *Fantastic Four: House of M* (door John Layman en Scott Eaton) bij, terwijl in *Secrets of the House of M* een overzicht van de cross-over wordt gegeven.

Daarmee is het allesbehalve voorbij, want in juli worden tevens de gevolgen van de hoofdverhaallijn zichtbaar in de reguliere, maandelijkse series. En wie denkt, dat dit zich beperkt tot direct betrokken reeksen als *X-Men* en *New Avengers* komt bedrogen uit. Ook *Cable/Deadpool*, *The Pulse* en *Incredible Hulk* delen mee in de cross-overgekte. We mogen dus spreken over een cross-over van de oude stempel.

DOOR **OLAV BEEMER**

LINKSBOVEN - ***Hellboy: The Island.***
MIDDEN - **Marvel lanceert *House of M.***
BOVEN - ***Day of Vengeance*, een voorbode van *Crisis*.**
ONDER - **Nieuw bij Image: *Strange Girl*.**

→ INFINITE CRISIS

Bij DC was het de miniserie *Identity Crisis* die vorig jaar voor opschudding zorgde. Bekende bijpersonages werden vermoord, bekende helden sloegen een onverwachte weg in en daarmee bleek de weg vrij voor een duistere toon in het DC-universum. Die toon werd voortgezet in de special *Countdown To Infinite Crisis*, waarmee duidelijk werd, dat DC toewerkt naar een vervolg op *Crisis On Infinite Earths*, de klassieke serie uit de jaren tachtig, waarin alle overbodige informatie uit de algemeen geaccepteerde continuïteit werd geschrapt.

Momenteel wordt met vier aparte miniseries voortgeborduurd op *Countdown*. Het gaat hier om *Day of Vengeance* (door Bill Willingham en Justiniano), *The OMAC Project* (door Greg Rucka en Jesus Saiz), *Villains United* (Gail Simone en Dale Eaglesham) en *The Rann/Thanagar War* (Dave Gibbons en Ivan Reis), elk zes delen lang en elk met één specifiek aspect van het grotere verhaal als aandachtspunt. Zodra deze series zijn afgelopen, wordt het tijd voor het hoofdmenu. Dan is het de beurt aan *Infinite Crisis*, een crossover waarover de coördinerende schrijvers Geoff Johns, Greg Rucka en Judd Winick liever niets dan iets willen loslaten.

Net als bij Marvel staat bij DC dus het realisme voorop. Beide uitgeverijen doen afstand van naïeve comicclichés over helden in fleurige kostuums, beide uitgeverijen leggen de nadruk op de vaak fatale gevolgen van ingrijpende gebeurtenissen en het is de vraag of ze daarmee niet de fans van het eerste uur tegen zich in het harnas jagen.

olav.beemer@stripschrift.nl

■ **SEQUEL** *Hellboy: The Island* is het langverwachte vervolg op *The Third Wish* en is tevens Mike Mignola's eerste nieuwe serie over Hellboy sinds de release van de speelfilm vorig jaar. Het eerste deel van de tweedelige miniserie verschijnt eind juni bij Dark Horse en kost $2.99.

■ **TALENT** Uitgeverij Image Comics wil zich de laatste jaren het liefst profileren als kweekvijver voor jong talent. In dat kader verschijnt in juni het eerste nummer van het door Rick Remender geschreven en Eric Nguyen getekende *Strange Girl*, een serie over een apocalyptische, door duivels geregeerde toekomst.

■ **RECORD** Dynamite Entertainment krijgt er rode wangen van: van het nulnummer van *Red Sonja* werden meer dan 200.000 exemplaren besteld en met de vijf variant-covers van de voor juni aangekondigde *Red Sonja 1* lijkt de serie van Michael Avon Oeming, Mike Carey en Mel Rubi een hit vóór ook maar één nummer is verschenen. Wat moeten we met die comics als het straks tegenvalt?

■ **REALITYSOAP** Na alle realitysoaps over uitgerangeerde beroemdheden vond Kyle Baker (bekend van zijn *Plastic Man*) dat stripmakers ook eens aan de beurt waren. Zijn door Kyle Baker Publishing uitgegeven *The Bakers* geeft een komisch kijkje achter de schermen van zijn eigen gezinsleven.

FOTO D.R.

HOUBA! HO

Expositie Franquin in Parijs is

DOOR GEERT DE WEYER

Acht jaar na de dood van de Belgische grootmeester André Franquin loopt in Parijs een indrukwekkende tentoonstelling over zijn werk. *Le Monde de Franquin* etaleert op een inspirerende en vakkundige manier 's mans grafische erfenis, van *Guust Flater* en *De Marsupilami* tot *Zwartkijken* en *Robbedoes en Kwabbernoot*. De ruimte bedraagt 1800 vierkante meter, het bezoekersaantal wordt geschat op een half miljoen en in totaal is ongeveer drie miljoen euro gespendeerd. Topstuk vormt de verzameling driedimensionale uitvindingen, transportmiddelen en muziekinstrumenten van Guust, Graaf van Rommelgem en de schurk Zwendel.

BOVEN - André Franquin.

MIDDENBOVEN - Guust in zijn niet-multifunctionele werkhol.

RECHTSBOVEN - Guusts Fiat 509.

RECHTSONDER - De Turbot Rhino I van Kwabbernoot.

RECHTS - Guust smokkelt op subtiele wijze een koe de redactie binnen.

Je kunt er onmogelijk naast kijken. Al van het moment dat je het Parijse treinstation Gare du Nord achter je laat, gaapt de geelzwarte Marsupilami je vanaf talloze reclameposters aan. Op de zijflanken van passerende bussen brengt de verbaasde kop van Guust Flater zijn befaamde uitdrukking 'Nou moe!' onder de aandacht, en wie daaraan voorbij mocht gaan, botst in de metro op affiches waarop de Marsupilami enthousiast zijn kreet 'Houba! Houba!' uit.
Het Parijse *La Cité des Sciences et de l'Industrie* heeft dan ook bijzonder veel tijd en geld geïnvesteerd in *Le Monde de Franquin*, één van de grootste Franse stripexposities ooit. Het museum zelf investeerde anderhalf miljoen euro, maar Marsu Productions, de rechthebbenden van Franquins oeuvre, heeft naar verluidt eenzelfde bedrag opgehoest voor de tientallen op ware grootte ontworpen en gefabriceerde driedimensionele expostukken. Tot de belangrijkste daartoe behoren zonder meer Robbedoes en Kwabbernoots helblauwe Turbot Rhino 1, Guust Flaters krakkemikkige Fiat 509, de Zwendelmobiel en een drie meter hoge Radar de Robot. De organisatoren hopen stilletjes dat met al dat expogeweld eind augustus, wanneer de deuren van deze expo sluiten, de bezoekersteller het cijfer vijfhonderdduizend aangeeft.

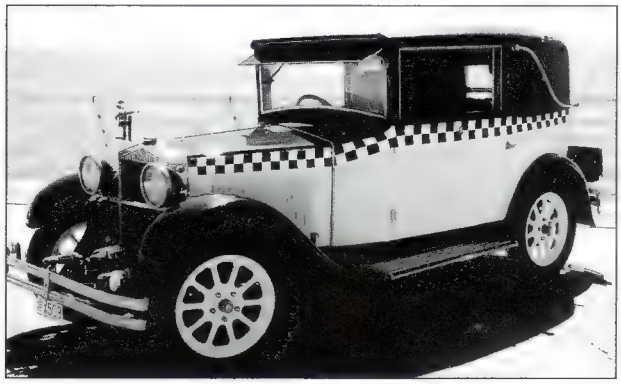

FOTO MARSU

Systematiek

De producenten van Marsu Productions en de museumcuratoren Jean-François Moyersoen en Eric Verhoest gingen uiterst systematisch te werk en deelden de beschikbare ruimte op in verschillende afdelingen. Als eerste stuit de bezoeker op het kantoor van Guust Flater dat, nog voor je de hoek omgaat om die chaos te aanschouwen, wordt ingeleid met een hevig geronk. Niemand die er van opkijkt dat het gesnurk afkomstig is van Guust zelf, die ergens achter een half openstaande deur ligt te maffen. Om ook kinderen meteen in diens leefwereld onder te dompelen, werden de bekende bokshandschoenfauteuils her en der tegen de muren geplaatst en kunnen de talrijke kleine uitvindingen op Guusts bureau, als de automatische vuilnisbakopener of het vooroorlogse koffiezetapparaat, ingeschakeld worden. Wat volgt is een ruimte volledig gewijd aan de dieren die Franquin in zijn *Robbedoes*- en *Flater*-strips binnensmokkelde, waaronder olifanten of pingpong-spelende elanden. Guust slaagde er zelfs in chimpansees en een koe op zijn kantoor te krijgen, en zijn gevleugelde partner de meeuw behoort uiteraard tot de belangrijkste nevenpersonages in de strip. 'Meeuwen,' zo wordt Franquin ergens op een muur geciteerd, 'zijn het symbool van onze civilisatie. Ze hebben zich zelfs weten te vermenigvuldigen ondanks onze vervuiling.'

Het is inspirerend hoe de samenstellers van deze expo er in geslaagd zijn Franquins speelsheid en charme te integreren. Dat komt vooral tot uiting in de zogenaamde 'anarchistenruimte', waarin enkele bloederige en politiek incorrecte affiches en gags zijn opgehangen die de grootmeester maakte voor organisaties als Amnesty International, Greenpeace en Unicef. Op één ervan balt de Marsupilami zijn staart tot een vuist om vervolgens een vivisectionist tot bloedens toe in elkaar te meppen. Op een ander droomt Guust Flater hoe hij opgepakt wordt in een dictatoriaal land waar folteringen

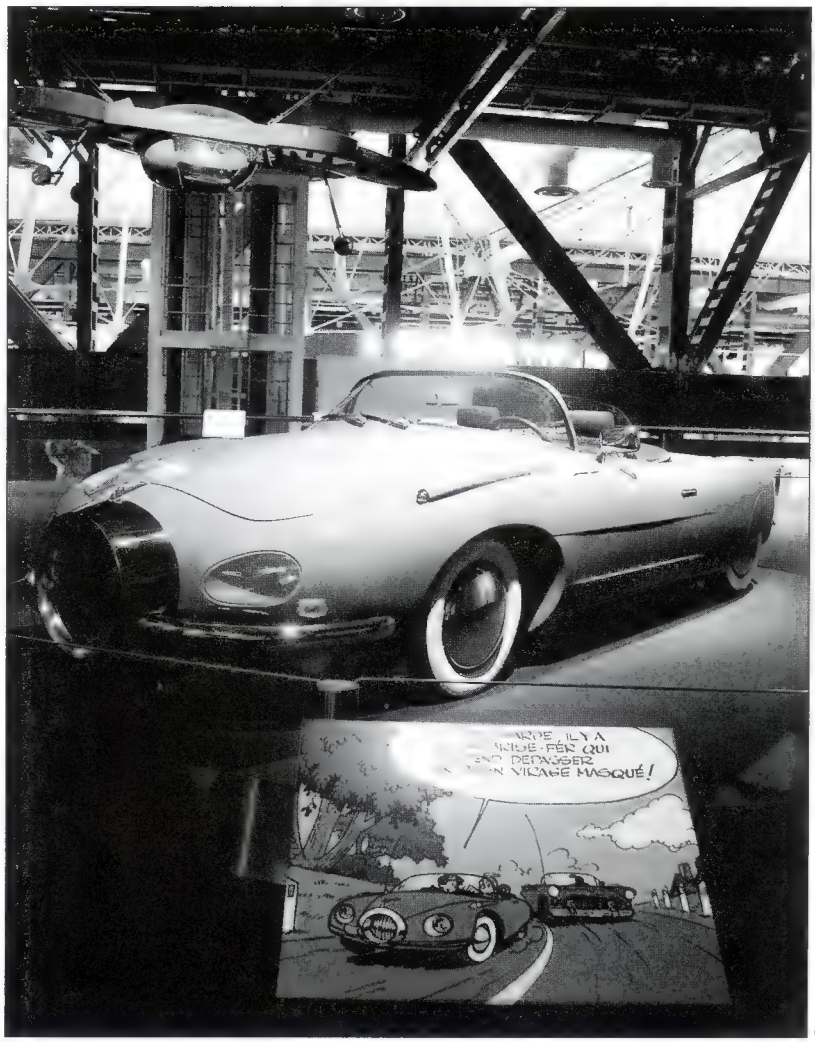

FOTO CSI

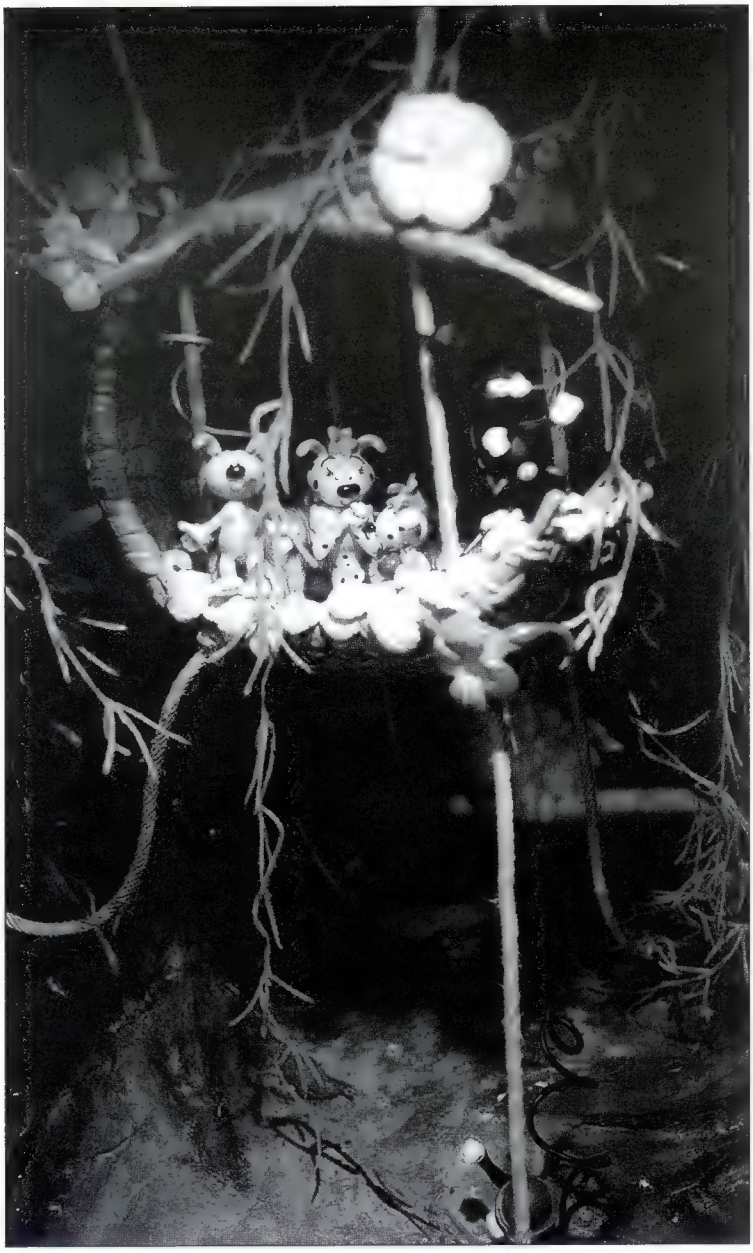

FOTO CSI

FOTO CSI

BOVEN EN MIDDEN - Het nest van de Marsupilami's komt treffend overeen met het nest zoals we dat kennen uit de strips.

RECHTSBOVEN - Filmzaal, mede door wind-, oceaan- en meeuwgeluiden wordt een romantische sfeer opgeroepen.

RECHTS - Het Palombische oerwoud is in al zijn grootsheid nagebouwd.

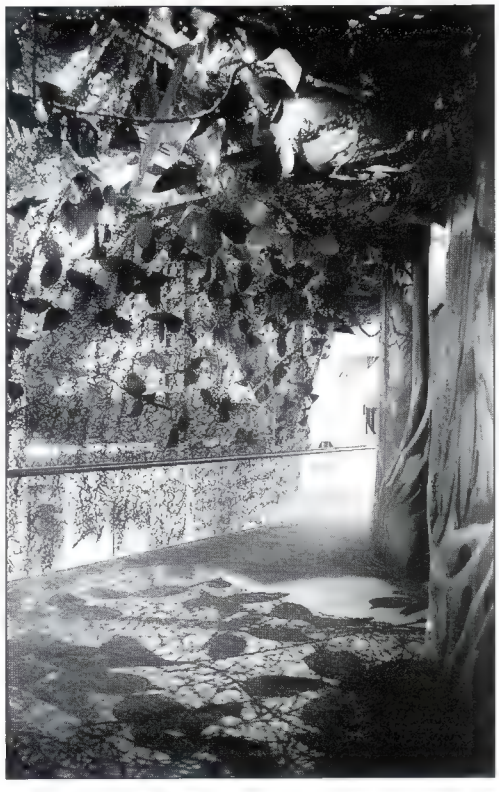

FOTO CSI

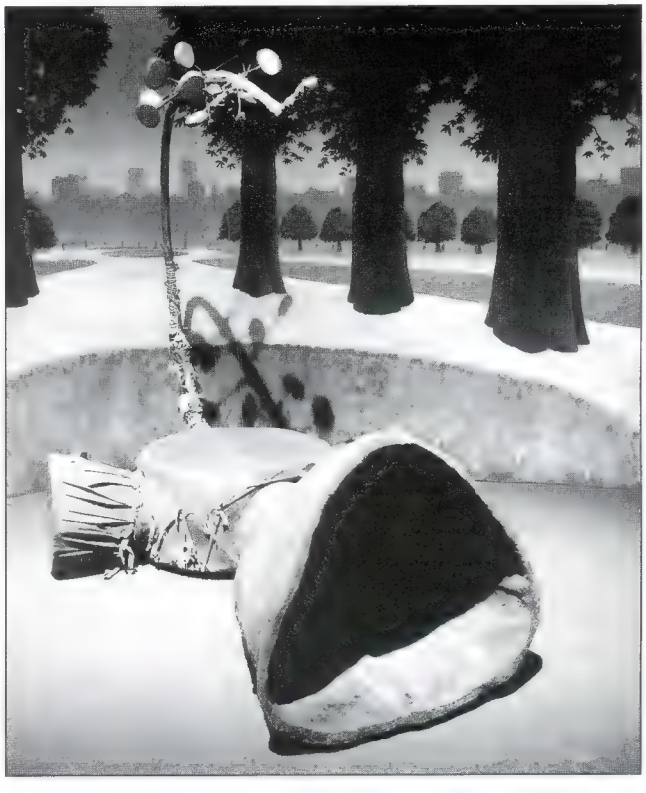

FOTO CSI

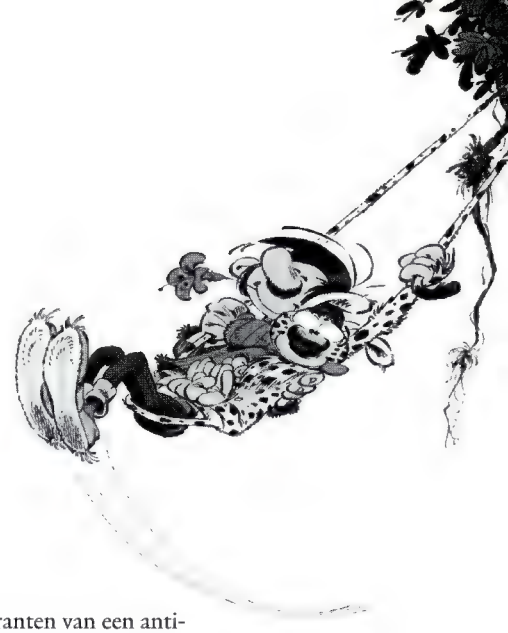

schering en inslag zijn. Juffrouw Jannie wordt er verkracht, Guust zelf krijgt er elektroden op zijn geslacht en wordt geëlektrocuteerd en onthoofd. In die amper zes plaatjes doet Franquin zelfs de meest verstokte *Guust Flater*-fan het lachen vergaan. In deze ruimte hangen alle facsimile-uitgaven schots en scheef in de kaders, parkeermeters liggen uitgeteld op de straatstenen of zijn door de sjofele Guust omgebouwd tot jackpots, inclusief rode hendel. Eén van de klapstukken bevindt zich ook hier: Guusts gammele vrijgezellenwagen, de Fiat 509, waarvan de maximumsnelheid volgens een bijhorend informatiepaneel 79 km/u bedraagt.

Afschrikwekkend

Tegenover al dat kleurrijke en vrolijke tekengeweld valt op hoe somber de ruimte rond *Zwartkijken*, naar het zwartgallige en pessimistische album dat Franquin in 1981 uit zijn tekenpen wrong, werd ingericht. Somber en sober, maar daarom niet minder indrukwekkend. Licht is er amper, de muren van deze cirkelvormige ruimte zijn zwart geschilderd, een monotoon dreigend geluid ontsnapt uit de verborgen luidsprekers. Centraal hangt, achter barricades, de wereldbol. Niet de blauwe planeet zoals wij die kennen, maar Franquins interpretatie ervan: een pikzwarte bol waarvan de hele oppervlakte een gigantisch oneindig labyrint met hoge muren voorstelt. De bol bevat originelen die Franquins pessimistische visie op de wereld tonen. Moegetergde renpaarden in rechterstoga schieten er hun jockeys koelbloedig neer, een schreeuwlelijke rechtse rakker wordt er onthoofd wanneer hij vanuit zijn raam de demonstranten van een anti-doodstrafbetoging toeroept en romp en hoofd gescheiden worden wanneer zijn messcherpe schuifraam plots dichtklapt. Op andere platen lopen werkgevers letterlijk over de hoofden van hun onderdanen de werknemers, of verworden bouwkranen tot afschrikwekkende lopende dinosauriërs.

Franquin en de Belgische bouwwoede; het is nooit goedgekomen. Ook nooit tot een goed einde gebracht is zijn realistisch werk. De auteur wilde wel, maar vond zich er niet goed genoeg voor. De weinige alhier getoonde schetsen en illustraties waarmee hij een poging waagde, spreken hem volmondig tegen. Of het nu gedetailleerde tekeningen van een (ordinaire) zalm of schaduwrijke mensenprofielen betreft, Franquin beheerste zonder meer ook die kunde. Maar liever tekende hij monstertjes, droedels of experimenteerde hij met zijn handtekeningen waarin hij het onderwerp van de gag probeerde te benadrukken.

Na die *insiders*-blik in de archieven waant de bezoeker zich in de jungle, met name de Palombiaanse, het thuisadres van de Marsupilami, het personage dat Franquin bij de stopzetting van *Robbedoes* niet wilde afstaan. Het nest van de Marsupilami's werd er nagebouwd en ergens treurt een eenzame mechanische, ouderwets aandoende Marsupilami.

Het laatste gedeelte van deze expositie, *La Salle de Mécaniques*, is meteen de indrukwekkendste en, zonder enige twijfel, de duurste. Vlak na elkaar wordt zo'n tiental uitvindingen van Guust Flater, de schurk Zwendel en Graaf van Rommelgem getoond. Het minuscule metalen harnasje dat Guust ooit fabriceerde om de lieftallige muisjes op zijn redactie te wapenen tegen muizenvallen en dieronvriendelijke collega's, staat in schril contrast met de lawaaierige Flaterfoon, de meer dan tweeënhalve meter grootte Radar de Robot, de Telegeleide-sluiprobot met ingebouwde cirkelzaag (om parkeervreters efficiënt te ontwortelen), de Zantajet (een soort vliegende scooter) of de befaamde Zwendel-

LINKSBOVEN - In de zeer donkere ruimte gewijdt aan *Zwartkijken* wordt de bezoeker geconfronteerd met de sombere kant van Franquins kunst en verworden bouwkranen ondermeer tot afschrikwekkende dinosauriërs.

RECHTSBOVEN - De marsupilami te gast bij Guust.

LINKS - De Flaterfoon is een van Guusts indringende en geniale doch uiterst irritante uitvindingen.

Guust Flater voor blinden

Speciaal voor blinden en slechtzienden is het boekwerk Lagaffe Touch *op de markt gebracht. Hoëlle Corvest, één van belangrijkste museologen die zich bezighoudt met het toegankelijk maken van musea voor visueel gehandicapten, stelde een informatief boek samen dat blinden laat kennismaken met Franquins creatie Guust Flater. Aan de hand van in reliëf aangebrachte tekens, die samen de beeltenis vormen van talrijke* Guust*-personages, kunnen zij die braille beheersen voor het eerst Guust voelen en lezen. Achterin het boek bevindt zich een cd-rom met daarop een ingesproken introductie over het beeldverhaal en de stripmaker Franquin. 'Het is één van de eerste keren dat het beeldverhaal op zo'n uitgebreide manier aan bod komt', zegt de blinde Corvest. 'Ik leer nu pas de figuur kennen en ik vind het een fantastisch gevoel. Ik lees strips.' Volgens haar is het een perfecte manier om visueel gehandicapten met behulp van deze tactiele stripbeelden kennis te laten maken met de wereld van de Negende Kunst, alsook met de beginselen van het braillelezen.*
La Cité des Sciences en de l'Industrie *kreeg van de Franquin-rechthebbenden toestemming om tweeduizend exemplaren van* Lagaffe Touch *te publiceren, maar er was slechts geld voor duizend stuks. Daarvan zijn er een paar honderd te koop op de Nederlandstalige markt bij distributeur Bartiméus.*
Meer info: Hoëlle Corvest, (+33)1-40057535 of h.corvest@cite-sciences.fr

FOTO CSI

RECHTS - **De duurste ruimte van de expositie is gewijd aan de uitvindingen van de Graaf van Rommelgem, Zwendel en Guust zelf.**

ONDER - **Franquins technisch vernuft is driedimensionaal gemaakt.**
Te zien zijn Radar de Robot, de Kwabberhefschroef, de Trombone, de beroemde duikboot uit onder andere *Robbedoes en de Bobbelmannen*, de Wiebstraal ZX100 en de Elaouin.

mobiel. Dat alles vervalt dan weer in het niets met de Turbot-Rhino I, de elegante helblauwe sportwagen van Robbedoes en Kwabbernoot, die hier gracieus op een draaiend platform rond zijn as draait. Het werd jaren geleden al ontworpen door de Zwitserse ontwerper en autoingenieur Franco Sbarro en beleeft hier zijn première.

Verborgen leven

Franquin zelf zou vreemd hebben opgekeken, als hij deze expositie nog had kunnen aanschouwen. In een interview uit 1996 met *De Morgen*, naar aanleiding van de presentatie van het grote Guust Flater-beeld bij de trappen naar het Brusselse Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, uitte de bescheiden tekenaar twijfels of een eendimensionaal personage wel zo'n podium verdient. 'Op papier is een stripkarakter minuscuul. Voor zo'n standbeeld wordt het uitvergroot tot drieënhalve meter. Is het daarvoor bedoeld? Ik weet het niet.' Of hij er, na een bezoek op deze expo, anders over zou denken is twijfelachtig. Franquin was een bescheiden man die niet van veel belangstelling en drukdoenerij hield 'Ik ben gemaakt om verborgen te leven', klonk het regelmatig. Niettemin liet zelfs Hergé weten zich ondergeschikt te voelen ten opzichte van Franquin: 'Naast hem ben ik niet meer dan een nietige tekenaar', liet hij ooit optekenen.
Le Monde de Franquin is een fraai eerbetoon geworden. De makers zijn er in geslaagd om 's mans leefwereld op een accurate, doeltreffende, vakkundige en inspirerende wereld tot leven te brengen. De doeltreffendheid van zijn grafisch werk, de (h)eerlijke humor en charme van zijn (neven)personages en hun uitvindingen, komen hier ten volle tot uiting. De enige smet op deze expo is het ontbreken van *Ton en Tinneke*-platen (een gevolg van keuzes maken) en het exclusief gebruik van de Franse taal. Hoewel een half miljoen bezoekers wordt beoogd, zijn de informatiepanelen uitsluitend in die taal opgesteld, waardoor talrijke interessante informatie verloren gaat voor wie de taal niet machtig is. Blandine Savrdra, projectmanager van *La Cité des Sciences et de l'Industrie*, tracht die lacune

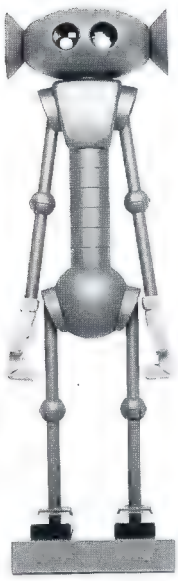

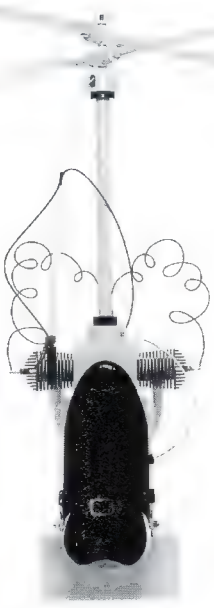

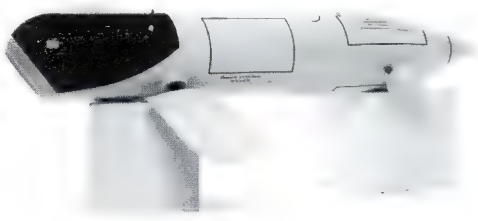

FOTO'S RECHTS: MARSU

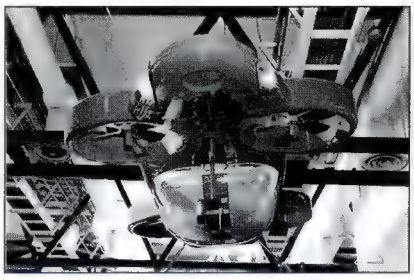

FOTO CSI

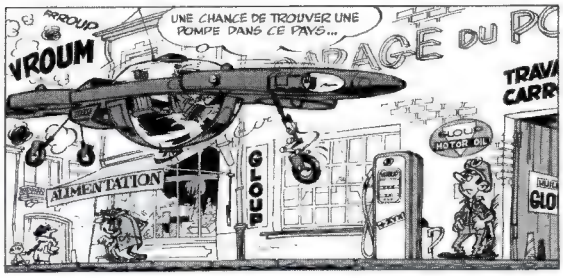

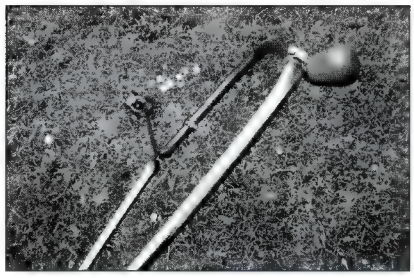

FOTO CSI

eerst uit te leggen als zou het gebruik van drie talen de bezoekers afleiden, 'want als we iets geleerd hebben is het dat zij amper lezen', maar geeft toe dat geldgebrek aan de oorsprong daarvan ligt. Buiten een kleine Engels-, Spaans-, en Nederlandstalige brochure na, is er niets dat niet-Franstaligen informatie verschaft.

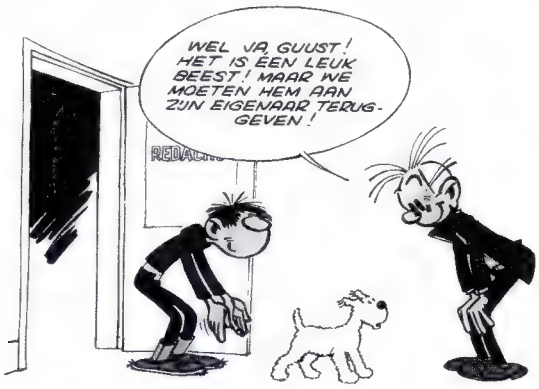

FOTO FRÉDÉRIC REGLAIN/GAMMA

BOVEN - De man wiens bescheidenheid omgekeerd evenredig was aan zijn immense talent.

Voor de rest niets dan lof voor één van de leukste stripexpo's die zich de afgelopen tien jaar op mijn netvlies hebben afgespeeld. Vele blinken uit in saai- en mufheid omdat vaak uitsluitend naar originelen gestaard kan worden. Hier wordt op z'n minst getracht de leefwereld van een artiest naar een groter publiek te brengen en wordt de papieren droom aantrekkelijker en realistischer gemaakt.

Niet dat er een chauvinistische Belg in me huist – verre van – maar het blijft jammer dat één van de belangrijkste vaderlandse stripkunstenaars uitgerekend in Frankrijk zulk een fraai onderkomen moet vinden. 'In eerste instantie hebben we gepoogd met Belgische partners in zee te gaan, maar dat is mislukt', zegt gastconservator en catalogussamensteller Verhoest. 'Toen werd duidelijk dat we de expositie in Parijs moesten openen. Alleen de voorziene ruimte is uitgebreid. Die was eerst ingeschat op duizend vierkante meter. Nu zitten we bijna aan het dubbele.'

Intussen worden er ook plannen gemaakt om de expositie de komende tien jaar te laten rondreizen. Hoewel niets contractueel vastligt wordt daarbij Zwitserland genoemd, maar daarnaast ook weer België. 'Alleen is het moeilijk om in België de infrastructuur te vinden die alle decors en expositiestukken kan onderbrengen', aldus Verhoest.

geert.de.weyer@stripschrift.nl

Le Monde de Franquin *is nog te zien tot en met 29 augustus 2005. Elke dag open (behalve maandag) van 10 tot 18 uur. Op zondag open tot 19 uur.* La Cité des Sciences et de l'Industrie *is gevestigd aan de Avenue Corentin-Cariou 30 in Parijs. Metrohalte Porte de la Vilette.*
Toegangsprijs: €13,50
Meer info: (+33)1-40058000 of www.cite-sciences.fr

GEHEEL BOVEN - De nog steeds uiterst futuristische Zwendelmobiel.
ERNAAST - De madeliefjes-sparende minimaaier.

LINKSMIDDEN - Hulde van Franquin aan Hergé in *Robbedoes*.

RECHTS - Overal op de expositie zijn treffende geluidseffecten toegevoegd waar alleen Guust niets van moet hebben.

FOTO TEUS DE KRUIJF

Marcel Ruijters wil *grenzen* verleggen

Het is alweer vier jaar geleden dat de Nederlandse stripwereld een nieuw boek van Marcel Ruijters (Tegelen, 1966) mocht verwelkomen. Toen verscheen het tweede deel van *Troglodytes*, over een bizar volkje dat onder de grond leeft. En terwijl het afsluitende derde deel al een jaar bij de uitgever ligt te wachten op publicatie heeft Ruijters gewerkt aan een 'nieuw project', zoals hij zijn nieuwe album definieert. *Sine Qua Non* verschijnt in juni bij zowel de Franse uitgever Les Editions de l'An 2 als bij uitgeverij Oog & Blik. Het boek toont een surrealistische versie van de wijze waarop men in de Middeleeuwen tegen de wereld aankeek. Ga er maar aan staan! Reden genoeg om eens dieper in de wereld van Marcel Ruijters te stappen.

DOOR TEUS DE KRUIJF

Sine Qua Non?

Marcel Ruijters: *Sine Qua Non* is het bestaansrecht, zonder dat zou iets niet kunnen bestaan. De letterlijke vertaling is: 'zonder dat is niet(s)'.

Waar gaat het boek dan over?

Het boek gaat over hoe de mens in de Middeleeuwen tegen de wereld aankeek. Men had, afgezet tegen de manier waarop we tegenwoordig weten hoe de zaken in elkaar steken, natuurlijk een bizar beeld van de werkelijkheid. Maar goed, het was wel hùn werkelijkheid; dat de aarde niet plat bleek werd ook pas veel later vastgesteld. Ik probeer van die beelden mijn surrealistische versie te geven.

En waar leidt dat toe?

Tot een ongeveer 140 pagina's tellend boek over de mens die zich, baserend op het christelijke geloof, al sinds mensenheugenis tussen God en de natuur in plaatst. Dit, terwijl we natuurlijk slechts onderdeel uitmaken van die natuur. Die zelf toebedeelde verheven plaats van de mens leidt tot gespannen verhoudingen met de natuur. Dit tracht ik weer te geven met behulp van dieren en elementen die in de Middeleeuwen symbool stonden voor een verborgen betekenis. Zo voedt de pelikaan zijn kinderen met bloed, wat symbool staat voor opofferingsgezindheid, en de manticora, een leeuwachtig wezen met een mensengezicht en een staart van een schorpioen die eindigt in een soort knots die weer pijlen afschiet, staat bij voorbeeld meestal symbool voor tirannie. In het algemeen geldt dat fabeldieren staan voor chemische processen, die op hun beurt weer symbool staan voor morele waarden.

Sinds wanneer weet jij zo veel van de Middeleeuwen?

Die periode boeit me gewoon. Daar komt bij dat ik me – voordat ik aan een nieuw album begin – zorgvuldig inlees op het betreffende onderwerp. Ik haal daar ook een belangrijk deel van mijn inspiratie vandaan.

GEHEEL LINKS - Marcel Ruijters, met op de achtergrond getekende kaarten en prenten van bevriende tekenaars.
LINKSBOVEN - Plaat uit het verhaal *Machina Serpentium*. In de Hermetica kan het graf ook worden gezien als een bron van leven. De worm die van het kruis een Ankh-teken maakt, kan gezien worden als een symbool voor de kringloop van het leven.
RECHTSBOVEN - Uit het verhaal *Machina Serpentium*. Het is een soort reisverhaal waarin een non wordt uitgezonden om een wapen te zoeken tegen de wilde mannen. Het voertuig wordt aangedreven door slangen, al is dat hier niet te zien.
MIDDEN - Omslag van *Sine Qua Non*.
LINKS - Omslagontwerp.

Waarom maak je in je persbericht melding van een 'nieuw project', afwijkend van alles wat je eerder hebt gedaan?

Ik heb nooit eerder dit thema behandeld en ook de toegepaste tekenstijl is experimenteel voor mij; het is bijna klare lijn. Je kunt het vergelijken met de houtsnijgravures die men in die tijd maakte. Absoluut niet zoals men nu 'klare lijn' definieert, maar wel heel herkenbaar.

Waarom heb je voor deze stijl gekozen?

Ik wil dat mijn werk absoluut geen sleur wordt en vind het noodzakelijk om ook tegen mijn eigen gevoel in te kunnen gaan. Ik voel een constante drang om grenzen te verleggen en ga heel intuïtief te werk zodat het geen constante strijd wordt, maar het na enige tijd mijn manier van werken is geworden. Daarbij laat ik het graag aan mijn lezers over om eruit te halen wat erin zit.

Vind je het niet storend dan dat jouw boodschap soms niet begrepen wordt en je werk nogal eens als 'ontoegankelijk' wordt beschreven?

Nee, als ik teken is het zeker geen doel op zich om boodschappen over te brengen of begrepen te worden. Nogmaals, ik teken op gevoel en probeer slechts mijn kijk op zaken weer te geven. Als ik terugkijk denk ik wel eens: 'Ik heb het er ook zelf naar gemaakt'. Wat ik absoluut niet wil is dat mijn werk als een kruiswoordpuzzel wordt gelezen: ingevuld, klaar, weg! Als je dingen in een boek niet begrijpt, ga je het nog eens lezen; het houd je bezig want je wilt weten hoe het bedoeld is.

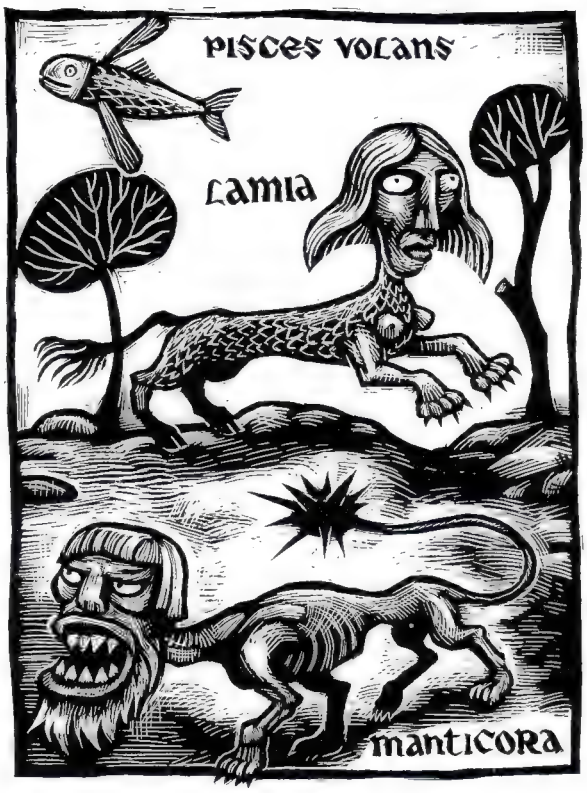

LINKS EN RECHTS - **Housnijgravures in de klare lijn.**

GEHEEL RECHTS - **De arrogante houding van de mens leidt tot strijd tussen mens en natuur.**

ONDER - ***The Bush Junta*, dat eind 2004 verscheen, is een gedocumenteerde aanklacht in stripvorm tegen het beleid van president Bush, zijn familie en iedereen die dit beleid steunde. Verduidelijkt wordt ook dat het familiekapitaal verkregen is door de vooroorlogse relaties met de Nazi's.**

Of je legt het boek weg omdat je er niets van begrijpt?
Dat risico durf ik wel te nemen. Ik vind ook dat dingen uitleggen vaak ten koste gaat van de sfeer van het verhaal. Ik hoop dan ook dat lezers het ontbreken van tekst als een uitdaging zien.

Is dat ook de reden dat er weinig tot geen tekst in al je boeken voorkomt?
Ja, ik ben in eerste instantie een tekenaar en wil beelden overdragen en geen tekst. In afwijking van het voor mij gebruikelijke gaat er in *Sine Qua Non*, waar ook zeer weinig tekst in voorkomt, wel een inleiding aan het verhaal vooraf waarin ik de achterliggende ideeën wat nader toelicht; zie dat maar als een handreiking. Achterin plaats ik een verklarende woordenlijst als uitleg van het potjeslatijn uit het boek.

Toe maar! En voor echte liefhebber maak je in beperkte oplage ook nog een bouwpakket...
Inderdaad, voor de Nederlandse uitgave leek het me leuk om er iets bij weg te geven. Ik ben bezig met het maken van een 'automaatje'. Dat beeldt twee strijdende mensen uit: de goede mens, een non in een toren, vecht tegen de slechte mens, de wildeman, die symbool staat voor de redeloosheid. Als je aan dit hendeltje draait (Ruijters toont een fragiel ogend, papieren prototype en draait aan een papieren staafje waarop twee wezens tegen elkaar in bewegen. TdK), zie je hoe ze vechten. Ik moet er nog wat aan werken...

Je bent zelf actief op zoek gegaan naar een uitgever?
Ja, de tijd dat ik mijn werk in eigen beheer uitgaf is voorbij. Het was destijds deels om financiële redenen, maar ook om diverse andere zaken, dat ik als uitgeverij Monguzzi, mijn eigen boeken uitgaf. Hier zijn onder meer de *Dr. Molotow*-boeken, de reeks *Thank God It's Ugly* en diverse *one-shots* bij verschenen. Ook voor het uitgeven in eigen beheer geldt dat ik het wel weer gezien heb. Ik heb in het geval van *Sine Qua Non* het werk aan diverse uitgeverijen aangeboden. Mijn contactpersoon bij de Franse uitgever Les Editions de l'An 2 reageerde spontaan en heel enthousiast; voor de Nederlandse markt bleek Oog & Blik hierbij aan te willen sluiten. Het moment dat het boek te koop is, hangt dan ook voornamelijk van de Franse uitgever af; ik verwacht het zelf in juni.

HET IS MISSCHIEN WAT AFGEZAAGD OM POLITICI MET HITLER TE VERGELIJKEN, ALLEEN OMDAT ZE JE TEGENSTAAN. IN HET GEVAL VAN GEORGE W. BUSH IS HET ECHTER EEN HEEL STUK MINDER ONGEPAST – EN NIET ALLEEN VANWEGE ZIJN POLITIEKE KOERS. ER IS ECHT EEN
BUSH-NAZI CONNECTIE!
©MARCEL RUIJTERS 2004

RECHTS - **Slotplaat van het eerste hoofdstuk (*Stigmata*) uit *Sine Qua Non*.**

En wat mogen we verder nog van je verwachten?
Ten eerste heb ik nog altijd goede hoop dat het derde deel van *Troglodytes* ook binnenkort verschijnt. Dat ligt al ongeveer een jaar te wachten op publicatie. Daarnaast loopt er op het internet een discussie over het maken van een horrorstripboek, werknaam 'Nederhorror', waarbij verschillende Nederlandse auteurs al hun medewerking hebben toegezegd. Het zal je niet verbazen dat dàt óók mijn belangstelling heeft. Ik weet niet beter of ik teken al mijn hele leven monsters en geraamten dus horror is mij niet vreemd; meer nog dan met de paplepel ingegoten. Natuurlijk is ook hierbij het financieren van zo'n boek een heet hangijzer. Ik blijf het volgen.

Eventueel nog meer geëngageerd werk zoals in *The Bush Junta* misschien?
Er staat in ieder geval niets op stapel. *The Bush Junta*, dat eind 2004 verscheen, is een gedocumenteerde aanklacht in stripvorm tegen het beleid van president Bush, zijn familie en iedereen die dit beleid steunde. Ik heb daar een bijdrage voor gemaakt die tot mijn verrassing ook nog eens als openingsverhaal werd opgenomen.

teus.de.kruijf@stripschrift.nl

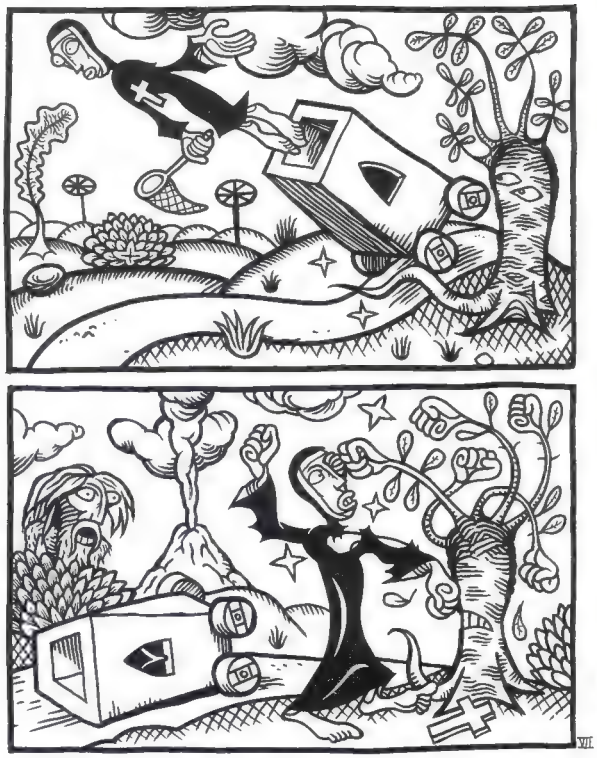

Zie voor meer werk van Marcel Ruijters op het internet zijn eigen Troglodytes*-website* (**www.xs4all.nl/~troglo**) *of bekijk de website van* Zone 5300 (**www.zone5300.nl**) *waarvan Ruijters redacteur is.*
Verder is er een interview (uit 1992) van hem te lezen in Stripschrift 257 *– nog te bestellen via* **www.stripschrift.nl**
Op de site van de universiteit van Leuven staat een interview (uit 1996) dat via **http://fuzzy.arts.kuleuven.ac.be/users/gert.meesters/Ruijters.html** *te lezen is.*
Tot slot is op **www.stripster.nl** *ook beeld en informatie over Marcel Ruijters te vinden.*

·FINIS·

[BITS & PIECES → NU]

Laatst zat ik lekker onderuit gezakt en pakte gedachteloos zomaar een *Stripschrift* van de stapel. Ik las dat uitgeverij De Meulder twee deeltjes van *Paulus de Boskabouter* had uitgegeven. Ook een musical van *Jan, Jans en de kinderen* stond op het punt van uitkomen. Anderen wilden het proberen met een musical op basis van het *Ollie B. Bommel*-verhaal *De trullenhoedster*.
Zelfs Marten Toonder had nog advies gegeven. Er was een reünie van de Wordt Vervolgd Club waar Oom Han zelf bij aanwezig zou zijn. En de kinderpostzegels van dat jaar zouden worden gevuld door Dick Bruna's Nijntje.
Ik verkneukelde mij echt bij dit stokoude nieuws en vroeg mij oprecht af welk jaar dit zou zijn. Dat zal toch zeker een jaartje of twintig geleden zijn, schatte ik. Verder lezen en proberen er achter te komen zonder op de kaft te kijken.
'*Tros-kompas* verwelkomt *Suske en Wiske* bij de grootste familie van Nederland', meldt de hoofdredacteur van het omroepblad. 'Deze meest verkochte strip past perfect bij onze lezers', koeterwaalt de *middle of the road*-baas ronkend verder. 'Onze lezers krijgen straks prijsvragen en kortingsacties rond dit illustere Vlaamse duo'. Ja hoor, deze aanpak is zeker twintig jaar terug in het leven geroepen.
Maar hèla hola. De strip *Gemengd dubbel* van Gerard Leever en Jan van Die zal door de komst van het Vlaamse duo na acht jaar stoppen in *Tros-kompas*, zo lees ik ook. Da's gek. Die strip is redelijk recent. Hoe zit dat? Er knaagt iets aan me. Doorlezen maar. Gelukkig wordt het oude nieuws weer hervat.
Er zal namelijk in Brussel in het najaar een *Asterix*-dorp worden gebouwd ter gelegenheid van het nieuwste album dat dan verschijnt. Peinzend over de vraag wanneer toch *Asterix en de Belgen* verscheen, stuit ik op vreemd bewijs. 'Een originele *Kuifje*-pagina heeft op een veiling wel tachtigduizend euro opgebracht.' Euro? Die zijn toch pas in 2002 op de markt gekomen? Ik kom er niet meer uit.
Als ik het blad dichtsla staat er op het omslag 'Nummer 368'. En in het colofon 'April 2005'. Volkomen verward lees ik alles nog eens na, maar het staat er nog steeds. Jan Jans, OBB, Bruna, Asterix, enzovoorts. En de omslag is echt van nu. Het vorige nummer.
Terwijl Mattotti al geen toekomst ziet voor het creatieve proces van de stripmaker door de komst van digitale en virtuele technieken, vraag ik me af of er in de markt wel plaats wordt gemaakt voor de huidige jonge stripmakers. Ze krijgen niet eens meer de tijd om een typische standaard-stripserie op te bouwen. Laat staan dat ze bij een breed publiek bekend worden. Dat duurt te lang. Zelfs voor kleine oplagen stripalbums is er nauwelijks kleinschalige verspreiding te regelen sinds het verscheiden van Het Raadsel. Of je moet het zelf doen.
Alles lijkt te worden afgestemd op de consumerende vijftigers. Mensen met geld. Dus halen we hun jeugd van stal in de theaters, op veilingen en in tv-gidsen. Snel volume en geld maken. Geen probeersels meer. Idealisten lijken *outcasts* te zijn geworden. Kleine verwonderhoekjes waar een armlastige uitgever tegen beter weten in bijzondere uitgaven doet. Ze zijn op sterven na dood. Alles wijkt voor de grote commerciële asfalteermachine die geen stratenmakers meer naast zich wil.
En jonge stripscenaristen die een theaterstuk mogen uitproberen dan? Liever niet. Als gevolg van de centen-competitie mogen ze een 'grote stripnaam' bewerken zodat er tenminste publiek komt. En dan wel graag in een Van den Ende-*format* op de bühne zetten. Met veel geglij en glitter.
Dit uitnutten van grote namen gaat nog een paar jaar duren. Het is een maatschappelijk verschijnsel op alle fronten. Op televisie wordt van alles en iedereen een top-tien gemaakt. Of het beste van 50 jaar wordt in een uur samengevat. Door deze overheersende terugkijk-aanpak komen er weinig grote namen bij. Historisch gezien worden eeuwwisselingen vaak gekenmerkt door weinig culturele dieptesprongen en vernieuwingen. Totdat iedereen deze truttigheid zat is.
Er broeit een mooie striptoekomst onder de platgewalste oppervlakte.

ben.bits@stripschrift.nl

FONKELNIEUWE OUDE STRIPSCHRIFTEN TE KOOP!

In ons magazijn zijn enkele in nieuwstaat verkerende exemplaren opgedoken van antiquarische Stripschriftnummers uit de jaren 1968-1974. Uiteraard willen wij de lezers van Stripschrift voorrang geven bij een eventuele aanschaf. Bij de 'spelregels' staat te lezen hoe een en ander werkt.

OF=OF!

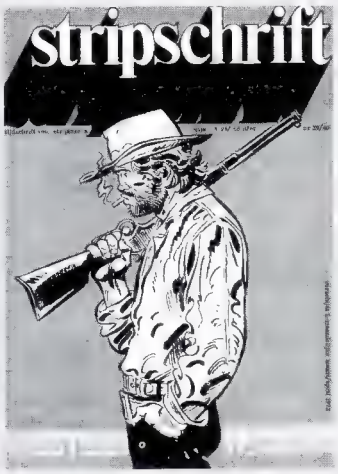

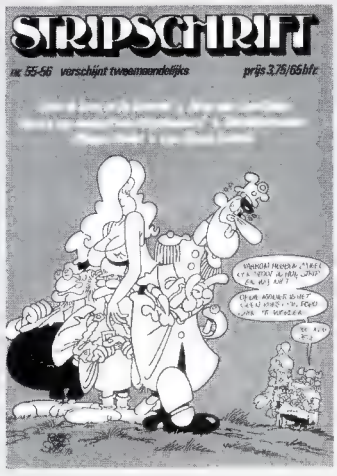

SPELREGELS

Er zijn per nummer maar enkele exemplaren beschikbaar en wij verzenden in volgorde van binnenkomst van de betalingen. Het kan dus gebeuren dat in de periode dat uw betalingsopdracht onderweg is het laatste exemplaar reeds is verkocht. Wij storten in dat geval uw geld meteen terug.

De verzendkosten bedragen € 2,25 (1-3 items) of €3 (4-9 items). Grotere bestellingen versturen wij gratis.

Wij verzenden uw bestelling in een stevige verpakking.

Het verschuldigde bedrag dient te worden overgemaakt op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam, voorzien van een duidelijke vermelding van de gewenste items.

Voor Belgische betalingen accepteren wij geen kosten. Gebruik dus: IBAN NL56 PSTB 0009 3475 90 en SWIFT/BIC PSTBNL21

Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t (+31)(0)10-2201063
f (+31)(0)10-4210608
e uitgever@stripschrift.nl
www.stripschrift.nl

HET GAAT OM DE VOLGENDE NUMMERS

2	€75	René Goscinny, Strip '68/Strip-In, Ingezonden brief Gerard K. van het Reve, Pogo, De striphandel in Nederland
3	€50	Marten Toonder, Eric de Noorman, Strip '68
4/5	€50	Ravian, Kuifje, Dick Bos, Tom Poes, Opening stripwinkel Lambiek, Iris, Bijlage: *Stripfiguren - Stichting Nederlandse Schoolradio 1968-1969*
7	€50	Nooduitgave: De strip in de Nederlandse pers
8/9	€25	Dick Bos, Willy Vandersteen, Bommelbibliografie, Martin Lodewijk, Bijlage: *Tom Poes en het monster van de holle weg* door Marten Toonder
10	€25	Peanuts, Piet Wijn, Vlaamse striptekenaars, Bijlage: *De terugkeer van Aram* door Piet Wijn
11	€25	Kraaienhove, Oerm, Peanuts, Piet Wijn, Vlaamse striptekenaars, Bijlage: *Kraaienhove - Het eerste verhaal* door Willy Lohmann
12	€25	Strip '70, Kuifje, Koning Hollewijn, Bijlage: *Koning Hollewijn en de mensenhater* door Marten Toonder
13	€25	Willy Vandersteen, Bijlage: *Rikki en Wiske in Chocowakije* door Willy Vandersteen
14	€25	Henk Kabos, Mijnheer Prikkebeen, Bijlage: *Tekko Taks en het wereldvoedselprobleem* door Henk Kabos
15	€25	Vader en Zoon, Panda, Mijnheer Prikkebeen, Bijlage: *Panda en de meester-rioliist*
16	€15	Dick Matena, De strip in de undergroundpers, Bijlage: *Secret Agent X9 - Het masker*
17	€15	Tekenfilms, Theo van den Boogaard, Bijlage: *Sjors van de Rebellenclub... en Sjimmie* door Frans Piët
18	€15	Illegale stripuitgaven, Bruintje Beer, Disney-tekenfilms, Bijlage: *Bruintje Beer verdwaald* door Mary Tourtel
19	€15	Morrie Turner, Jean Dulieu, Johnn Bakker, Bijlage: *Avonturen van Paulus de boskabouter* door Jean Dulieu
20	€15	Harold Foster, Thé Tjong Khing, Bijlage: *Prins Valiant - Aanval op de Neveleilanden* door Harold Foster
21	€15	40 jaar Mickey Mouse, Bijlage: *De avonturen van Mikkie Muis - Mikkie in Afrika* door Walt Disney
22	€15	André Franquin, Strip: *Robbedoes en Kwabbernoot* door André Franquin
23	€15	Lo Hartog van Banda, Kappie, Strip: *Kappie en de geheimzinnige lading* door Marten Toonder
24	€15	Kapitein Rob, Charlie Brown-film, Strip: *Kapitein Rob - Rendez-vous in Jamaica* door Pieter Kuhn
25/26	€25	Kresse-nummer, Jan Kruis, Strips: *Eric de Noorman- Eric en de dodenridders + Tarzan van de apen* door Hans G. Kresse
25/26	€15	Herdruk Kresse-nummer, Jan Kruis, Strips: *Eric de Noorman- Eric en de dodenridders + Tarzan van de apen* door Hans G. Kresse
27/28	€15	Underground-nummer, Jan Steeman, Veel strips van onder anderen Robert Crumb, Art Spiegelman, Evert Geradts, Theo van den Boogaard, Joost Swarte, Aart Clerkx en Harry Buckinx
29/30	€15	Dick Bos-nummer, Alfred Mazure, Koning Hollewijn, Strip '71, Martin Lodewijk, René Goscinny, strip van Alfred Mazure
31/32	€7,50	Sciencefiction-nummer, strip van Alex Raymond
33/34	€7,50	Ketelbinkie-nummer, Wim Meuldijk, Jan Kruis, Mad-tekenaars op het Muiderslot, De jeugd van Eric de Noorman, Hans Matla, Jijé, strip van Wim Meuldijk
35/36	€7,50	Jacques Martin, Edgar P. Jacobs, Bob de Moor, Hergé, Herdruk van het eerste nummer van Kuifje uit 1946
36½	€7,50	Muurkrant op A1-formaat met actualiteiten
37/38	€7,50	Mad-nummer, Rob Richard, Dick Bruynesteyn
38½	€7,50	Muurkrant op A1-formaat met actualiteiten, strip van Morris
39/40	€7,50	Western-nummer, Cocco Bill, Jean Giraud, Lucky Luke, Kuifje, 3 strips van Morris
41/42	€7,50	Little Annie Fanny, Little Orphan Annie, Henk Sprenger, Strip '72, strip van Henk Sprenger
43/44	€7,50	Gruwelstrips-nummer, EC, Fritz the cat, Timoer, Alfred Mazure, Koning Hollewijn, Strip '71, Martin Lodewijk, René Goscinny, strips van Reed Crandall, Archie Goodwin/Dan Adkins en Sirius
45/46	€7,50	Octobriana, Guus Slim, Eric de Noorman-bibliografie, Superhelden, strip van Maurice Tillieux
47/48	€7,50	Louis Salvérius, Carl Ronald Giles, Johan en Pirrewiet, Jaap Vegter, Stripverzamelaars, Karel van Rooijen, Strip en tekenfilm, strips van Peyo en Sirius
49/50	€7,50	Spaanse strips, Bruintje Beer, Tina, Willy Vandersteen, Avro-stripkwis, Nieuw realisme in de strip, Blake en Mortimer, Gustave Verbeek, Stripschrift-index 1968-1972, strips van Juan Arranz en Hermann
51/52	€7,50	Marc Sleen, Börge Ring en Piet Hein Broeland, Marcel Gotlib, Bulletje en Bonestaak, IJf Blokker, Strips van Marc Sleen en Marcel Gotlib
53/54	€7,50	Alex, Kuifje, Avro-stripkwis, Pep, Snoopy, Baard en Kale, strip van Fernand Dineur
55/56	€7,50	Peter de Smet, Vakbond voor striptekenaars, Jean Dulieu, Wereldkartoenale Knokke-Heist, Philippe Druillet, strips van Peter de Smet en Philippe Druillet
57/58	€7,50	Buck Danny, Victor Hubinon, Marten Toonder, Richard Corben, Daan Jippes, strip van Richard Corben
59/60	€7,50	50 jaar Disney, Donald Duck, Carl Barks, Kuifje, 5 jaar Stripwinkel Lambiek, strip van Carl Barks
61	€5	Peanuts, Esteban Maroto, Bernard Prince, Marc Smeets
62	€5	Lo Hartog van Banda, The Tjong Khing, Justin Green, Heavy Traffic, strip van Thé Tjong Khing en Lo Hartog van Banda
63	€5	Hans G. Kresse, Angoulême '74, François Walthéry, Winsor McCay, In Memoriam Alfred Mazure, EC
64	€5	Hermann, Kuifje, Frits Kloezeman, Joost Swarte, strip van Hermann/Greg (*genummerd: 65*)
66	€5	André Franquin, Dick Matena, Will Eisner, 6 strips van André Franquin
68/69	€5	Marten Toonder Story I, Lilliputboekjes (zonder bijlage)
70	€5	Marten Toonder Story II, Jan van Haasteren
71	€5	Marten Toonder Story III, Willy Lambil en Raoel Cauvin, Der Wahre Jacob
72	€5	François Craenhals, Het Gele Teken, De Reinaert vs De Toonder-strips, Dertiende Wereldkartoenale Knokke-Heist, strips van François Craenhals en Hergi

DOOR RIK SANDERS

De 'affaire Verhaegen' heeft groteske vormen aangenomen. Het ridicule hoogtepunt tot nu toe was het extra persbericht op 10 mei van Studio Vandersteen, met daarin de opmerking dat de studio 'het externe debat omtrent dit ontslag als afgesloten beschouwt'. Gelukkig bepaalt men in Kalmthout dit soort discussies niet, maar doen lezers en journalisten dat! De studio probeert tevergeefs aan *damage control* te doen, maar het zal nog wel even duren voordat het gedonderjaag is afgelopen.

Het dictatoriaal getinte persbericht was een reactie op uitlatingen van de ontslagen *Suske en Wiske*-tekenaar Marc Verhaegen in *Stripschrift*, *Vrij Nederland* en diverse andere media. De studio meent dat er sprake is van een netjes geregeld ontslag, maar Verhaegen vindt dat zijn werkgever hem als een baksteen heeft laten vallen. Wie afgelopen december nog een feestelijke bijeenkomst midden op de Veluwe organiseert voor de presentatie van het album *Verraad op de Veluwe*, met Verhaegen als stralend middelpunt, moet inderdaad niet vreemd opkijken wanneer de paar maanden later de laan uitgestuurde werknemer zijn gram haalt in de pers!

In een artikel in *Vrij Nederland* van 7 mei liet Verhaegen zelfs doorschemeren dat het verbod op zijn voorgestelde *holocaust*-aflevering van *Suske en Wiske* te maken had met de extreemrechtse sympathieën van Willy Vandersteen in de Tweede Wereldoorlog. Die mondden uit in een aantal antisemitische spotprenten die hij onder het pseudoniem Kaproen in het collaboratieblad *De Nationale Socialist* publiceerde. De *VN*-journalist laat in het stuk ook Vandersteen-biograaf Peter van Hooydonck aan het woord die dit verhaal bevestigt. Alleen gaat het wel om opgewarmd nieuws, zonder nieuwe feiten. Vandersteen heeft alle schijn tegen, maar het ultieme bewijs voor zijn Kaproen-identiteit is nog steeds niet boven tafel gekomen. Bovendien vergaloppeert de journalist zich door uitgerekend met Van Hooydonck te praten, zonder te vermelden dat die onlangs is veroordeeld wegens 'fouten en inbreuk op auteursrechten' in een rechtszaak die de erven Vandersteen en uitbater Standaard Uitgeverij wonnen. Een verdachte bron, dus.

Terecht dat de studio zich in het persbericht hiervan volledig distantieert. Maar dochter Helena Vandersteen geeft wel toe dat zij het onderwerp 'jodenvervolging' te zwaar vindt voor een *Suske en Wiske*-aflevering. Bovendien was dit ook niet de opdracht die Marc Verhaegen had meegekregen in het kader van zestig jaar *Suske en Wiske* (Aha, dus toch een directe aanleiding voor ontslag!, maar dit terzijde). Hij moest een huldealbum over Kalmthout maken. Hoewel de joden een voorname rol in de geschiedenis van deze plaats spelen, was de synopsis die hij inleverde over Suske en Wiske die in de jaren dertig het later gedeporteerde joodse meisje Sulamith Schiff ontmoeten, een onaangename verrassing. En daar duikt het zogenaamde 'geestelijk testament van Willy Vandersteen' weer op, waarin staat dat *Suske en Wiske* geen forum mag zijn voor een politiek standpunt. Volgens de erven Vandersteen alsook Standaard is de *holocaust* een politiek thema. Dat is een drogredenering. Wie de jodenvervolging behandelt, neemt natuurlijk geen politiek standpunt in. Verhaegen merkt hier terecht over op dat het vooraleerst een groot, niet te bevatten menselijk drama betreft. Suske en Wiske, die een kant kiezen in de Brussel-Halle-Vilvoorde kiesstelsel-affaire: dat is pas politiek (althans, voor België)!

In *Brabant Strip Magazine 126* valt te lezen dat er in de afgelopen drie jaar een groeiende weerzin binnen het 'Suske en Wiske-concern' tegen de koers van de eigenzinnige Verhaegen is ontstaan. Hij houdt ervan grote thema's, zoals apartheid, de oprukkende technologie en religie, aan te pakken, deinst niet terug voor een politieke stellingname en gaat het experiment niet uit de weg. Denk aan de *restyling* van de hoofdfiguren, teruggedraaid na hevig confessioneel protest. Zijn meeste strips staan als onnodig ingewikkeld, belerend en humorloos te boek. Helena Vandersteen probeert tevergeefs mensen, zoals Erik Meynen en Dirk Stallaert, binnen te halen die meer gevoel hebben voor een lichtvoetige, licht-sarcastische toon en de visuele humor in de lijn van haar vader. De temperamentvolle Verhaegen houdt echter niet van pottenkijkers. Ook *Brabant Strip Magazine* oordeelt dat de lach weer terug moet in *Suske en Wiske*. Het contact met de lezertjes en volwassen lezers is deels verloren gegaan door de bekeringsdrang van Verhaegen. Een *holocaust*-strip moet kunnen, maar niet met de *Suske en Wiske*-figuren.

Een gemiste kans! Kinderen zijn tegenwoordig via het jeugdjournaal, de kinderkrant, het internet èn school, veel sneller op de hoogte van allerlei wereldse zaken dan een aantal decennia geleden. Juist een klassieke strip als *Suske en Wiske* moet hierop aansluiten, om de binding met de jonge generaties niet kwijt te raken. Daar hoort een wilsbeschikking ruimte voor te geven, anders knelt het als een historisch keurslijf. Door in dit dubbele jubileumjaar - zestig jaar bevrijding en zestig jaar *Suske en Wiske* - een aflevering te wijden aan de jodenvervolging, had *Suske en Wiske* kunnen aantonen een moderne strip te zijn. Dan maar één keer niet kiezen voor de (beeld)grap. En wàt een publiciteit had dit opgeleverd, in plaats van het huidige, als een nachtkaars uitgaande jubileumjaar!

Natuurlijk, de eerste synopsis voor *Sulamith Schiff* had Verhaegen zwaar aangezet. Maar een goede co-scenarist doet altijd wonderen. Daar hadden de erven Vandersteen zich extra hard voor moeten maken, in plaats van Verhaegen zijn congé te geven. Juist zijn hedendaagse aanpak maakte de verhalen van *Suske en Wiske* de afgelopen jaren inhoudelijk weer interessant. Want wie recente karakterloze producten als *De flierende fluiter* en *De grappen van Lambik 4* leest, vreest het ergste voor de toekomst.

rik.sanders@stripschrift.nl

DE REDACTIE NODIGT OP DEZE PAGINA MENSEN UIT OM HUN LICHT TE LATEN SCHIJNEN OP DISCUTABELE ZAKEN IN DE STRIPWERELD. LEZERS MET EEN MENING ROEPEN WIJ EXPLICIET OP OM TE REAGEREN.

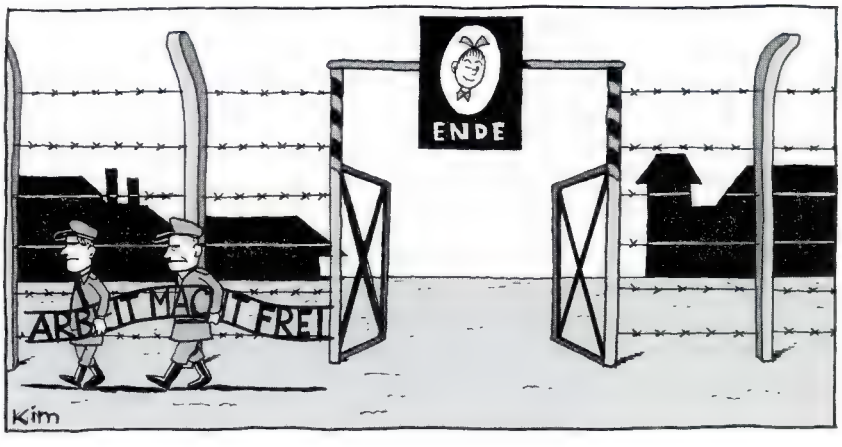

Cartoon van Kim Duchateau uit de Vlaamse krant *De Morgen* van 10 mei 2005.

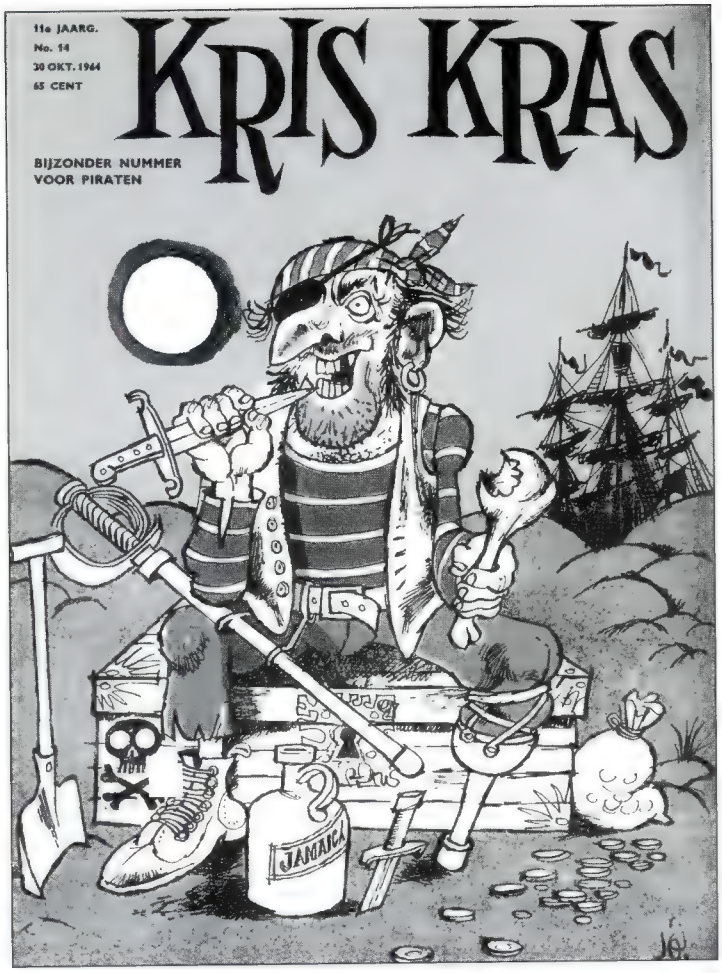

Het tweewekelijkse jeugdblad *Kris-Kras* kende slechts een relatief kort bestaan. Toch vormde het een bijzondere en bovenal idealistische verschijning op de Nederlandse bladenmarkt. Hoe hooggestemd de idealen van de makers waren, is goed op te maken uit een opmerking van de hoofdredactrice die in 1966, na twaalf jaargangen, moest erkennen dat het tijdschrift niet levensvatbaar was: 'De liquidatie betekent dat het kind er de dupe van is.' Het was voor de bevlogen Hongaarse immigrante Ilona Maria Fennema-Zboray (1914-2001) duidelijk een grote teleurstelling, ook voor haarzelf, dat haar geesteskind onvoldoende lezers bleek aan te spreken.

Kris-Kras

Pedagogische aversie tegen het beeldverhaal

DOOR KEES RIBBENS

BOVEN - Een omslag van *Kris-Kras*.

RECHTS - Koninklijke vooroordelen? Prins Bernhard reikte in 1966 de Zilveren Anjer aan Ilona Fennema-Zboray uit, de grondlegster van *Kris-Kras*. Dit gebeurde vlak nadat het blad ter ziele was gegaan na een uitgeversfusie en het verlies van drieduizend abonnees uit Indonesië. Volgens de prins kreeg zij deze prijs als blijk van waardering voor 'haar sinds vele jaren met grote volharding en enthousiasme gevoerde strijd voor een verantwoorde kinderlectuur van eigen bodem, waarmee zij zich niet alleen te weer stelde tegen de vervlakkende tendensen van de internationale beeldroman, maar bovendien met succes poogde de Nederlandse jeugd, zowel door het woord als door het beeld, spelenderwijs te laten leren dat Nederland een eigen plaats in de cultuur bezit en wil behouden'.

Ilona Fennema woonde sinds 1937 in Nederland, waar ze een grote belangstelling aan de dag legde voor jeugdliteratuur. Dat leidde ertoe dat ze, sterk geïnspireerd door het vooroorlogse maandblad *Zonneschijn*, in 1954 aan de wieg stond van het blad dat door Peter van den Hoven beschreven wordt in *Het goede en het mooie – De geschiedenis van Kris-Kras*, een bewerking van een eerder historisch overzicht uit 1981. De auteur benadrukt in deze publicatie het bijzondere van het blad, dat weliswaar nimmer de grens van 12.000 abonnees overschreed maar dat, als schrijflaboratorium, niettemin aan de wieg zou hebben gestaan van opmerkelijke veranderingen op het terrein van de Nederlandse jeugdliteratuur.

Het goede en het mooie biedt een gedegen overzicht van de geschiedenis van het weekblad en toont bovendien een drietal complete nummers (in schijnbaar willekeurige volgorde) in facsimile. Helaas wordt de bladenmarkt waarin het blad opereerde – en dus ook mee concurreerde – slechts in meer algemene zin geschetst. Daarmee wordt de *claim* van het zo speciale karakter van het blad, ook tegen de achtergrond van latere ontwikkelingen in de jeugdliteratuur, onvoldoende waargemaakt.

Wat wel duidelijk wordt is hoe de makers van *Kris-Kras*, die volgens Van den Hoven een onafhankelijk literair en pedagogisch verantwoord jeugdblad wilden verwezenlijken, tegen de (buiten)wereld aankeken. De makers zetten zich vooral af tegen de 'commerciële maat van de markt'. Dat ging hand in hand met bezorgdheid over de ongeorganiseerde naoorlogse 'massajeugd' die onder meer verdacht werd van een sterk gewantrouwde sensatiezucht. Strips, zeker in tijdschriftvorm maar ook als afzonderlijke beeldromans, vormden in de ogen van de initiatiefneemster een dominant onderdeel van die bedreigende geachte ontwikkeling, die stellig zou leiden tot leesluiheid en culturele afstomping. *Kris-Kras* wil met name daaraan tegenwicht bieden.

Die opstelling wordt door de auteur nadrukkelijk uit de doeken gedaan. Zozeer zelfs dat hij in zijn inleiding de ondergang van het blad in 1966 onder meer wijt aan de invloed van stripbladen als *Tina* en *Eppo*, twee tijdschriften die op dat moment nog niet eens bestonden. Een stripblad als *Robbedoes* (waarvan de start abusievelijk in 1939 wordt gesitueerd in plaats van 1938) wordt simpelweg afgeschilderd als een 'met weinig scrupules in elkaar geflanst jeugdblad' en *Sjors* zou uitsluitend gericht zijn 'op gemakkelijke en hier en daar sensationele ontspanning'. Hoewel Van den Hoven verderop in zijn boek aangeeft dat de verwerping van het medium strips

otto
en de bruid van de zeekoning

Wat voorafging: De dappere ridder Otto heeft jonkvrouwe Karin uit de klauwen van een monster gered. Zij was op de vlucht voor graaf Everhard en zijn raadsman Ewald, die haar had willen uithuwelijken aan een barbaar uit het noorden. Intussen heeft graaf Everhard Karin ontdekt en wordt zij door Otto en Distel naar zijn kasteel teruggebracht. Distel treedt hier op als doctor Valentijn. Aan tafel stelt Ewald een drijfjacht voor, met de heimelijke bedoeling Otto uit de weg te ruimen. Distel en Karin zullen in het kasteel achterblijven met graaf Everhard. Tijdens de jacht vindt een gevecht plaats tussen Otto en Ewald, waarna de laatste het hazepad kiest. Graaf Everhard heeft ontdekt dat Karin en Distel verdwenen zijn en laat naar hen zoeken en inmiddels hebben Karin, Otto en Distel onderdak gevonden bij een oom van Otto, heer Avon. Daar worden zij ontdekt door hun achtervolgers en in de nacht wordt Karin ontvoerd...

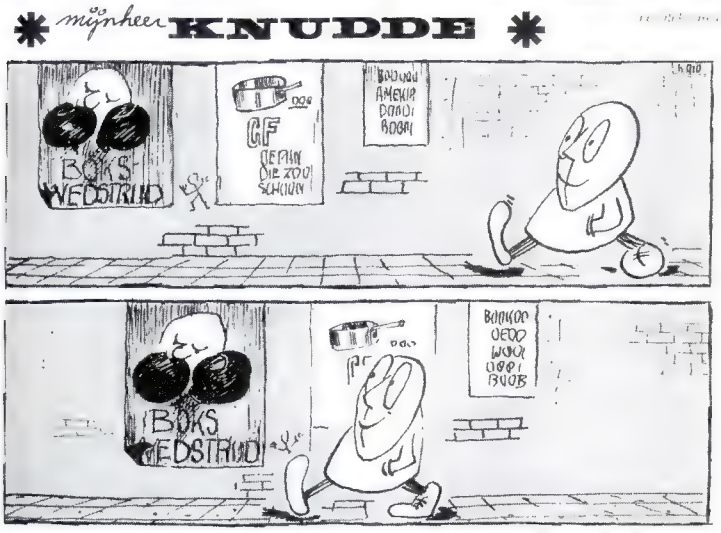

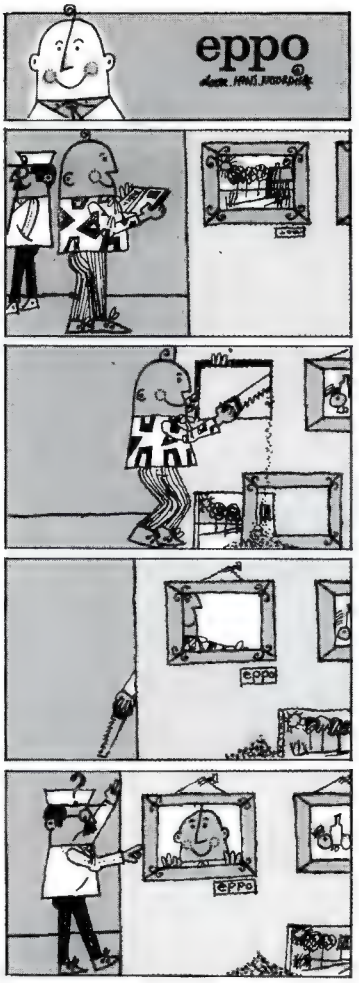

LINKS MET DE KLOK MEE -
- *Otto en de bruid van de zeekoning*, ondertekststrip van Gerrit Stapel, waarvan drie verhalen in *Kris-Kras* verschenen.
- De gagstrip *Eppo* van Hans Noordhoff (een voorloper van Uco Egmonds creatie?) .
- En is dit een voorloper van Toon van Driel? *Mijnheer Knudde* van Han Rijksbaron.

door *Kris-Kras* bovenal getuigde van koudwatervrees voor de opkomende beeldcultuur, schaart hij zich soms toch al te gemakkelijk aan de zijde van de *comic*-vijanden (waarbij Fredric Wertham – de enige keer dat hij genoemd wordt – ten onrichte vermeld staat als Weltham).
Auteurs in *Kris-Kras*, zoals Thea Beckman, Miep Diekmann en Annie M.G. Schmidt, probeerden de jonge lezers serieus te nemen en distantieerden zich van al te infantiel geacht werk. Er ontstond een nieuwe generatie auteurs voor wie het blad, dat alleen oorspronkelijk Nederlandstalig werk wilde publiceren, een podium vormde. Ondanks alle huiver bevatte *Kris-Kras* toch enkele strips, in de laatste jaren ook ballonstrips (al wordt die laatste bevinding iets eerder in het boek nog expliciet ontkend). Een opgenomen tabel dient helderheid te verschaffen over het aandeel van de beeldverhalen in de gehele inhoud, maar door verschuivingen in de opmaak is deze helaas nauwelijks bruikbaar. Beelden werden door de redactie uitsluitend toelaatbaar geacht ter stimulering van de eigen lezersfantasie. Jan van Oort, alias Jean Dulieu, die een jaar of vijf deel uitmaakte van de redactie, was een van de auteurs die blijkbaar aan deze eisen voldeed. Van zijn hand verscheen (de al langer bestaande) *Paulus de Boskabouter* in het jeugdblad. Ook diens collega's Carol Voges, Gerrit Stapel en Gerard Wiegel publiceerden in *Kris-Kras*.
Humor bleef steeds een zorgenkind voor de redactie die zozeer doordrongen was van de zelf opgelegde verantwoordelijkheid om de jonge lezer in alle afzonderlijke onderdelen van het tijdschrift te 'vormen'. Het blad mag dan als lezenswaardig en activerend worden betiteld, het straalde wel voortdurend een nadrukkelijke sfeer uit van artistieke en pedagogische intenties. Vanaf 1960 moest de door Dulieu opgezette rubriek 'Kolderkrant' met ruimte voor grappige en onzinnige onderdelen daarin verandering brengen. Dat kon de ondergang echter niet afwenden. Het idealistische en zelfs ietwat hoogdravende blad had slechts een betrekkelijke kleine groep beter gesitueerde lezers bereikt en ontbeerde een verantwoorde commerciële basis. De Stichting Kinderbelangen, die het blad uitgaf, kon dat niet verhinderen. Dat de Zeister uitgeverij van stichtingsbestuurder C.P. Vonk later nog eens een blad als *Stripschrift* zou publiceren, had *Kris-Kras* ongetwijfeld niet kunnen bevroeden.

kees.ribbens@stripschrift.nl

Het goede en het mooie – De geschiedenis van Kris-Kras

Van den Hoven
Biblion 2004
ISBN 90-5483-529-X
Prijs € 15,50
252 pagina's
zwart/wit (sk)

Welk gezegde?

Welk Nederlands gezegde is hier uitgebeeld? Let op het antwoord in het volgende nummer.

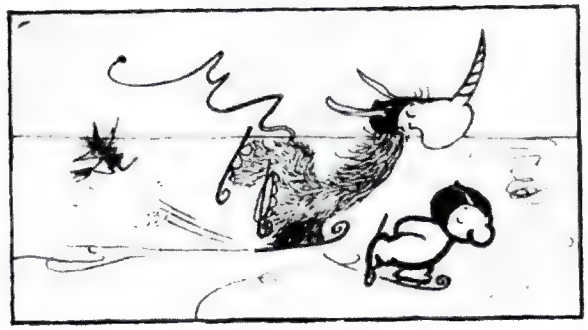

LINKSONDER - Taalpuzzel, angstaanjagend in beeld gebracht door Friso Henstra. Was dit dan wèl goed voor de tere kinderziel?

RECHTSONDER - *Mannetje Oh* van Anne Mieke van Ogtrop.

Professor Punt – verstrooid maar bij de tijd!

DOOR ANNETTE WOUTERS

Werd u als kind ook wel eens uitgescholden voor 'verstrooide professor!' als u wat vergeten had? Het was het beeld van de jaren vijftig en zestig. Wie slimmer was dan de rest mocht qua organisatorisch vermogen wel wat minder scoren.
Een beetje geleerd heer heette toen al gauw 'professor', terwijl wij die term in de huidige tijd alleen kennen als aanspreektitel voor een hoogleraar, voor iemand dus met een geweldige hoeveelheid kennis over een specialistisch onderwerp.
Ook in het Latijnse *'profiteri'* dan wel *'professus'* is de oorspronkelijke betekenis diegene die de professie van het openbare lesgeven uitoefent.

Kinderboekenschrijvers maakten dankbaar gebruik van dit beeld en leunden al in het begin van de 20e eeuw op de bijzondere figuur van de professor, die hun bij het vertellen een grotere vrijheid gaf en waarmee de meest idiote zaken opeens weer binnen de wetten van de geldende logica leken te vallen en daarmee als serieus konden worden afgedaan. Hun geleerde personage was namelijk niet alleen een bron van kennis, hij was tevens uitvinder! Hij was een bedenker van trucs en apparaten die het leven zogenaamd makkelijker moesten maken, maar die in eerste instantie soms meer verwarring dan veraangenaming veroorzaakten. En doordat de professor samen met de dokter en de dominee tot de notabelen behoorde, waren deze uitvinders respectabele lieden, hoe groot de rotzooi ook was die ze 'per ongeluk' veroorzaakten. Je mocht het ze eenvoudigweg niet aanrekenen.
Waren het in voorgaande decennia nog de magiërs en tovenaars die de in het verhaal gerezen problemen moesten

Professor Eureka
– Wim Lensen –

Professor Lupardi
– Pieter Kuhn –

Professor Ambrosius
– Lo Hartog van Banda –

Professor Pienterbult
– Piet Broos –

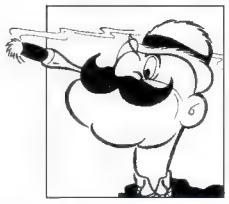

Professor Créghel
– Carol Voges –

Professor Bertini
– Guus Hens –

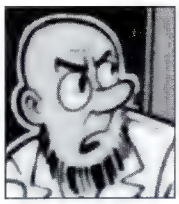

Professor Barabas
– Willy Vandersteen –

Professor Breinbreier
– Andries Brandt –

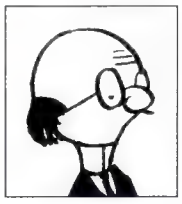

Professor Pi
– Bob van den Born –

Professor Ich
– Fred Julsing –

Professor Zonnebloem
– Hergé –

Professor Sickbock
– Marten Toonder –

Professor Prlwytzkofsky
– MartenToonder –

Professor Cumulus
– Gerard Wiegel –

De professor
– Peter de Smet –

De verstrooide professor
– Theo Funke Küpper –

Professor Von Vonvonderstein
– Martin Lodewijk –

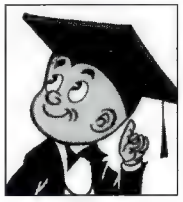

Professor Adhemar
– Marc Sleen –

oplossen en het de vertellers gemakkelijk maakten om ongeloofwaardige gebeurtenissen te verklaren, hun opvolger – de professor – stond een stuk steviger in zijn schoenen. Het feit dat de tovenaar een gerespecteerd lid van de samenleving was geworden, voorzien van een traditioneel zwart kostuum en meestal ook van een hoge hoed, maakten alle door hem uitgehaalde fratsen zeer plausibel. Anders dan de dokter of de dominee was een professor bovendien verstrooid, vergeetachtig, niet altijd bij de les en een beetje wereldvreemd. Kortom, een persoon waar de verteller alle kanten mee op kon.

Het gemak van de professor

Het naoorlogse stripverhaal heeft deze handigheid bij het vertellen dankbaar van de kinderboeken overgenomen. Menig tekenaar leunde in z'n verhalen op de kracht èn het gemak van een stripprofessor. En net als in de kinderboeken werden het stereotiepe uitvinders. Opnieuw liepen ze in een lange zwarte jas, droegen ze soms die hoge hoed weer, vergaten ze zich vaak te scheren (dat stond ook wel mooi, zo'n witte sik) en vonden ze de meest logische (maar feitelijk onlogische) zaken uit waar de tekenaar weer vele afleveringen lang op kon voortborduren. Maar de stripwereld gaf ze soms ook een extra eigenschap mee, want meer dan eens verkozen de heren geleerden (een vrouwelijke professor ben ik in al die verhalen nooit tegengekomen) het schemergebied tussen de lichte en de donkere zijde van de maatschappij. Dat gaf de auteur opnieuw ongekende mogelijkheden, op de balans van goed en kwaad.

O, u denkt dat het aantal professoren in de strip wel meevalt? Een lijstje willekeurige professoren is vlug samengesteld, te beginnen met de vooroorlogse professor Bertini (Guus Hens) en De verstrooide professor (Theo Funke Küpper). Een snelle blik in de standaardwerken levert voorts namen op als professor Ezelsvel (Gerrit Rotman), professor Eureka (Wim Lensen), professor Pienterbult (Piet Broos), professor Zegellak (Daan Zonderland), professor Créghel (Carol Voges), professor Vliegop en professor Cumulus (beiden Gerard Wiegel), professor Pi (Bob van den Born), professor Breinbreier (Andries Brandt), professor Ambrosius (Lo Hartog van Banda), professor Von Vonvonderstein (in *Agent 327*; Martin Lodewijk) professor Ich (in *Tuimel*; Fred Julsing), en natuurlijk De professor (in *De generaal*; Peter de Smet).

En bij de grens hield de geleerdheid natuurlijk niet op, zoals we zien aan het rijtje buitenlandse geleerden dat wordt aangevoerd door beroemdheden als professor Zonnebloem (in *Kuifje*; Hergé), professor Barabas (in *Suske en Wiske*; Willy Vandersteen) en professor Adhemar (in *Nero*; Marc Sleen).

Hoe interessant de 'stripprofessor' is, bleek het afgelopen jaar toen de stad Almere in zijn stripheldenbuurt maar liefst drie straten naar deze heren vernoemde: de Professor Pigracht, de Professor Cumulusstraat en de Professor Lupardistraat.

Met die laatste raken we trouwens het werk van nog niet genoemde grootheden als Pieter Kuhn, Marten Toonder en Jean Dulieu, die eveneens – en met veel succes – geleerde mannen in de strijd wierpen.

GEHEEL LINKS - **Zo herinneren de meeste *Paulus*-lezers zich professor Punt: een knutselaar van ingewikkelde bouwwerken. Ook deze puntprikker (om een gaatje in de worst te maken voordat deze de pan in gaat) is vervaardigd uit herkenbare spulletjes, maar is als uitvinding een beetje overbodig.**

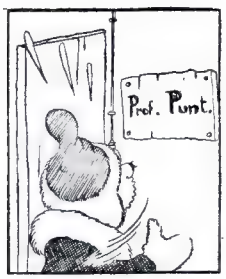

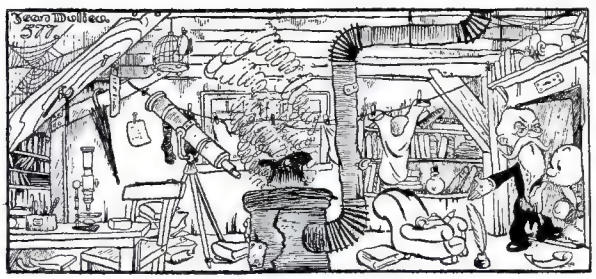

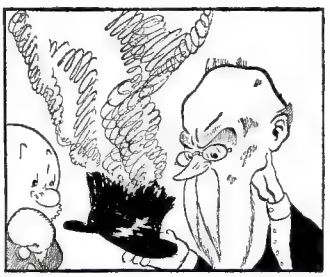

LINKS - **Het eerste contact tussen de boskabouter en de geleerde Punt. Als de professor Paulus zijn werkkamer toont, zien we hoe de theeketel in de diepe stoel is geplaatst terwijl z'n hoge hoed op de kachel staat aan te branden. Hoezo verstrooid...?**

RECHTS – Deze erwtentelmachine stelt Paulus in staat om één voor één de erwten af te tellen die nodig zijn voor de erwtensoep. Het apparaat maakt het huishoudelijke leven eerder omslachtig dan eenvoudiger. Maar let eens op de prachtige wijze waarop de blaasbalg een tweeledige functie in het apparaat heeft gekregen!

RECHTSBOVEN – Oorspronkelijk was de geleerde bioloog en hij bestudeerde ten tijde van de eerste ontmoeting met Paulus het scheenbeen van de rode bosmier. Een ontmoeting met grotere dieren, een paar jaar later, deed hem zijn baard en zijn waardigheid verliezen.

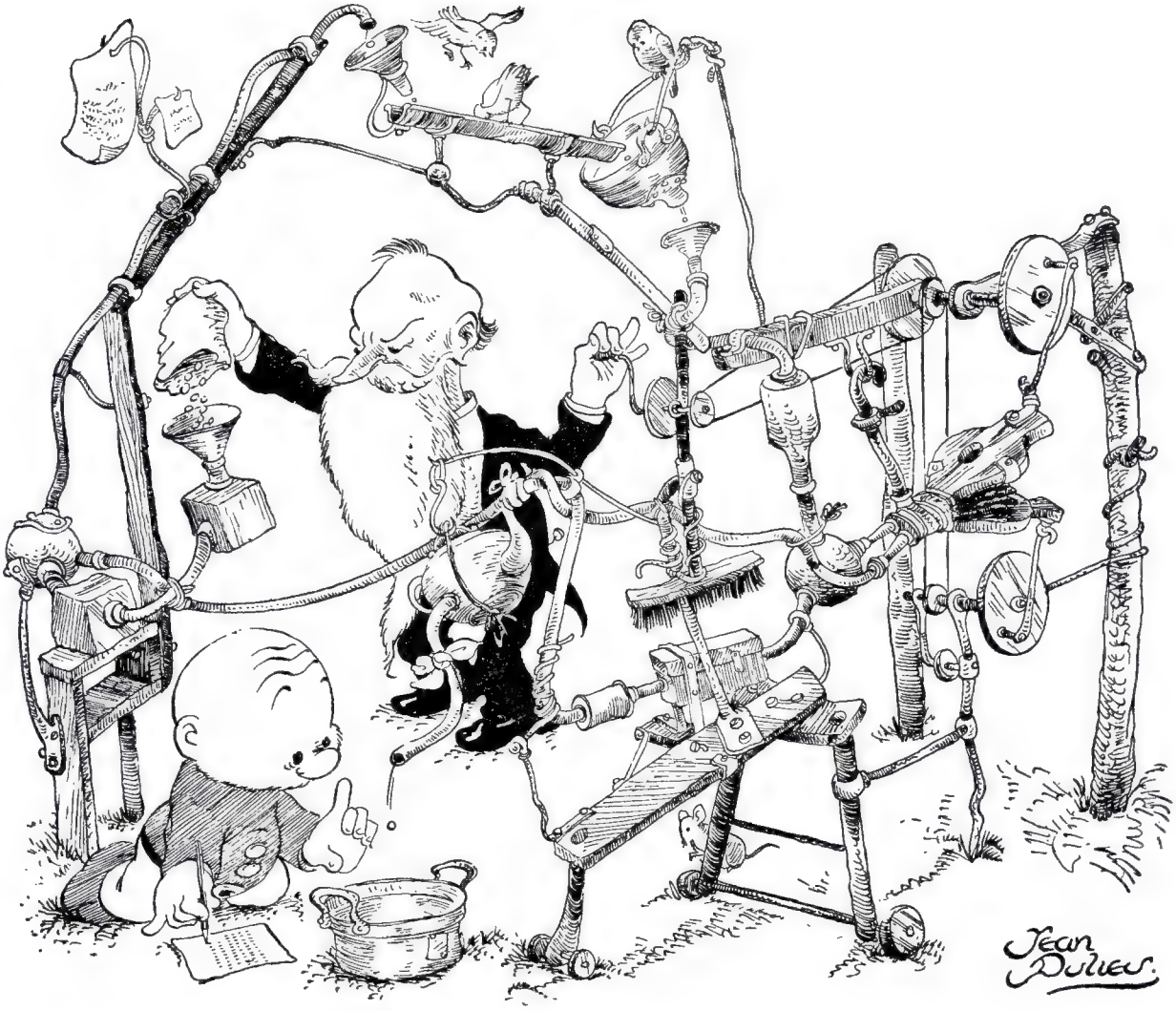

Kuhns Kapitein Rob had als bijna vaste tegenspeler professor Lupardi. Een kwaadaardige geleerde in een witte laboratoriumjas, die van alle technische markten thuis leek te zijn. Chemie, robots, radiogolven, vliegende voorwerpen en op afstand bestuurde pinguïns, hij speelde er mee alsof hij in een speelgoedwinkel stond. En dat alles onder het mom van de wereld te willen verbeteren (lees: naar zijn hand te zetten). Toonders Heer Bommel moest het met zijn makker Poes regelmatig opnemen tegen de drammerige denkbeelden van de rijzige en witgesikte professor Sickbock, of botste met de wetenschappelijke denkbeelden van de Duitse geleerde professor Prlwytskofski. Waar de eerste zich bezig hield met besturing van het weer en van sneeuwpoppen om met behulp van onweer of ijzige koude een greep op de wereld te krijgen, bouwde de laatste voortdurend overbodige apparatuur om het leven aangenamer te maken, met als hoogstandje der Ding X13. Het verschil tussen beiden was dat Sickbock machtswellust kan worden aangerekend ('wetenschap gaat nou eenmaal voor enig ongerief'), terwijl der Prlwytskofski slechts door echte nieuwsgierigheid werd gemotiveerd. Maar hun uitvindingen waren – net als die van Lupardi – altijd van dien aard dat Toonder er complete rampspoedverhalen omheen kon breien.

ONDER – De baard van professor Punt is er een van grote schoonheid, maar er mee te leven valt de geleerde zwaar. De snorpunten hangen regelmatig in de thee en de baard wordt soms meegestopt in de pijp.

RECHTSONDER – De eerste 'grote' uitvinding van professor Punt: de tafelbel.

Professor Punt

Het is eigenlijk logisch dat ook onze eigen kleine boskabouter Paulus niet aan een ontmoeting met een echte professor ontkwam. Wat heet, hij zocht hem zelf op. Niet omdat hij op dat moment in het verhaal behoefte had aan de kunsten van een uitvinder, maar vanwege die andere eigenschap; Paulus wilde de man in diens verstrooidheid tegen zichzelf beschermen.

Dulieus professor, gewoon Punt geheten en dat waarschijnlijk afgeleid van zijn geleerde en kale punthoofd, bezat niet alle eigenschappen van de eerder genoemde stripcollega's. Hij viel maar voor een deel binnen de contouren die voor een stripprofessor waren uitgezet. Hij was een lange rijzige bouter en zag er met zijn stevige baard en snor en gekleed in een zwarte jas en hoge hoed zeer respectabel uit. Hij was ook zeer verstrooid, maar anders dan menigeen denkt was hij geen uitvinder. Professor Punt was bioloog!

Uitvinden deed hij in al die 3600 afleveringen van de eerste serie *Paulus*-strips (zie kader) slechts één keer. Pas later, toen Dulieu zijn *Paulus*-territorium (dat jaren lang beperkt was gebleven tot de strip in *Het Vrije Volk* en de poppenkastvertellingen overal in den lande) uitbreidde tot hele pagina's tekst en tekeningen in het kinderblad *Kris Kras*, bleek de professor

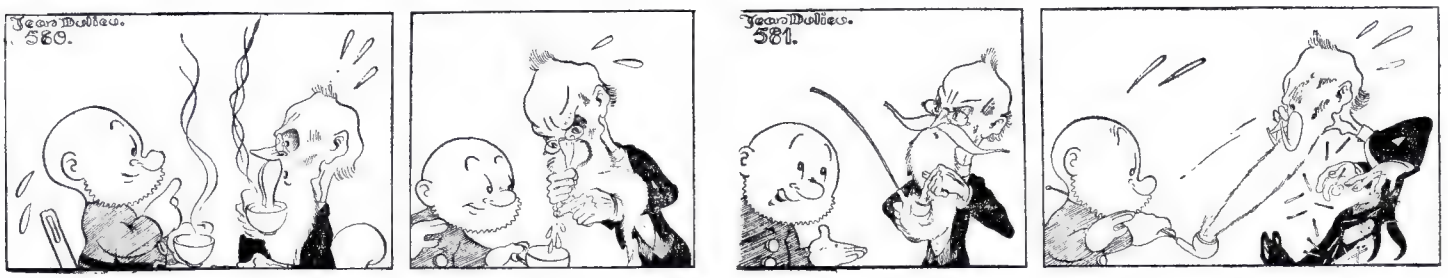

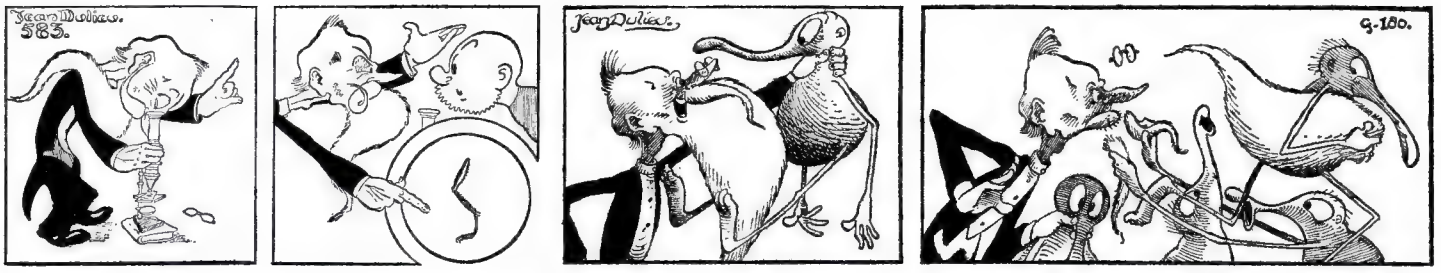

heel wat meer in zijn mars te hebben. De auteur werd nadrukkelijk geïnspireerd door de 'enorme' afmetingen van de tijdschriftpagina ten opzichte van de kleine, knellende stripkaders. Na een ruime aanloopperiode waarin de boskabouter alle seizoenen doorliep, 's winters hongerige konijntjes hielp en 's zomers in de tobbe afkoelde, werd Dulieus vertelstijl fantasierijker en kregen opeens allerlei vreemde zaken een kans. Daaronder ook de uitvindingen van de geleerde bouter, professor Punt. Anders dan de technische hoogstandjes van Prlwytskofski en de geheimzinnige proefnemingen van Lupardi, waren Punts vindingen èchte creaties.

Der Ding X13 van Toonder kon zich heel mooi van de blokkendoosvorm uitklappen tot een waterscooter of een duplicator van scheepsmodelletjes, het bleef een knoppenbox zonder technische uitleg. En ook over de manier waarop Kuhn met Lupardi zijn pinguïns onder controle had, wordt nog steeds gestudeerd. Maar de vindingen in *Kris Kras* waren inzichtelijk werkende toestellen van Jean Dulieu zelf (anders had hij ze niet kunnen tekenen), die de professor aan het volk mocht tonen. Dulieu was immers van kinds af aan een knutselaar in de beste betekenis van het woord. Naast het tekenen en schilderen was hij voortdurend aan het snijden, hakken, zagen, polijsten, knippen en knopen:

- Z'n eigengemaakte marionetten uit zijn kindertijd waren subtiel te noemen en vormden de oefening voor de tientallen marionettenpoppen voor de televisieserie van Paulus en de zijnen in de jaren zestig.

In de bediening van deze marionetten had Dulieu opnieuw enkele slimme vindingen verwerkt.

- Zijn op Terschelling gemaakte poppenkastpoppen waren stuk voor stuk juweeltjes.
- En kijk hem eens zitten als Koning Noppie, eind jaren vijftig, op de jeugdtelevisie. De karakters om hem heen kregen de schuld als er weer eens water uit een knopje kwam waar geen water uit hoorde te stromen, maar in feite waren het ook daar steeds de knutselgrappen van een begaafd ambachtsman.
- Tijdens zijn tekenfilmperiode, eind jaren zestig, bouwde hij zelf een studio, met rijdende werktafels en een complete tructafel voor het eigenlijke filmen.

Ja, als het om serieuze bedenksels ging, dan maakte Dulieu het zelf. En als het nutteloze vindingen waren, dan tekende hij ze wel, maar kwamen ze uiteindelijk op conto van professor Punt.

Wie de getekende uitvindingen voor het eerst in een blad ziet afgebeeld, is veelal geneigd om alle draadjes en tandwieltjes te volgen, om uiteindelijk te moeten concluderen dat het apparaat werkt en dat het precies doet wat het moet doen. Alleen het nut...

Daarnaast was het karakter van de professor van dien aard dat het Dulieu in zijn vertellingen de mogelijkheid gaf om de lezer of de luisteraar weer een extra straatje mee om te nemen. Ik bedoel, geen enkel *Paulus*-verhaal wordt rechttoe-rechtaan verteld. Vaak wordt er eerst van alles begrepen en misbegrepen, of er wordt van alles verwisseld en daarna doorverwisseld of terugverwisseld, tot niemand er meer een touw aan kan vastknopen. Maar net als bij de uitvindingen van professor Punt kan je er ook bij de *Paulus*-avonturen van uitgaan dat de uiteindelijke som van plus en min altijd klopt. De lijn die aan het begin is uitgezet en de lijn aan het slot van het verhaal of van de uitvinding zijn altijd een en dezelfde. Het klopt, verhaaltechnisch en uitvindtechnisch.

Houten locomotiefje

De eerste keer dat de naam professor Punt – toen nog met twee maal een hoofdletter P – viel was op 10 januari 1948 in aflevering 546. Deze strook werd in de latere bewerking van de eerste stripreeks omgenummerd tot P-11 en vervolgens in 1972 gepubliceerd in een van de *Paulus*-stripalbums van Van Holkema & Warendorf met de titel *Wat een gemier*. Opmerkelijk is het om te zien hoe Dulieu in deze bewerking zich door de omstandigheden gedwongen zag bepaalde feiten anders voor te stellen.

In het stripalbum wordt vermeld dat Paulus zijn verjaardagspost opent, waarvan de meeste brieven zijn geschreven door Salomo. *'Maar uit één pakje kwam een speelgoedlocomotief tevoorschijn'* lezen we. Die blijkt volgens de bijgaande brief van ene professor Punt te zijn: *'Weledelgeleerde heer dokter. Uw pilletjes hebben uitnemend geholpen, ik ben al veel minder verstrooid.*

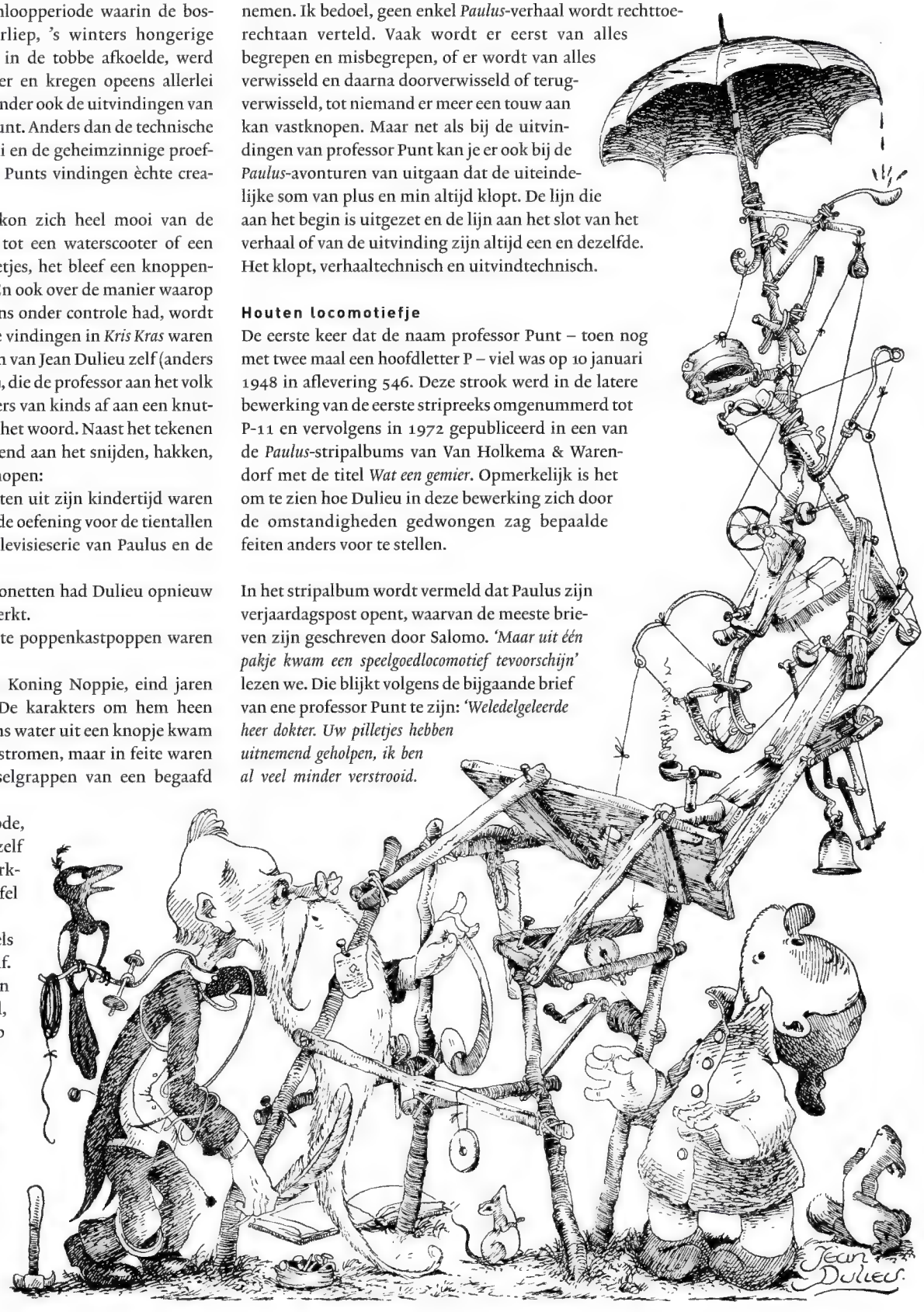

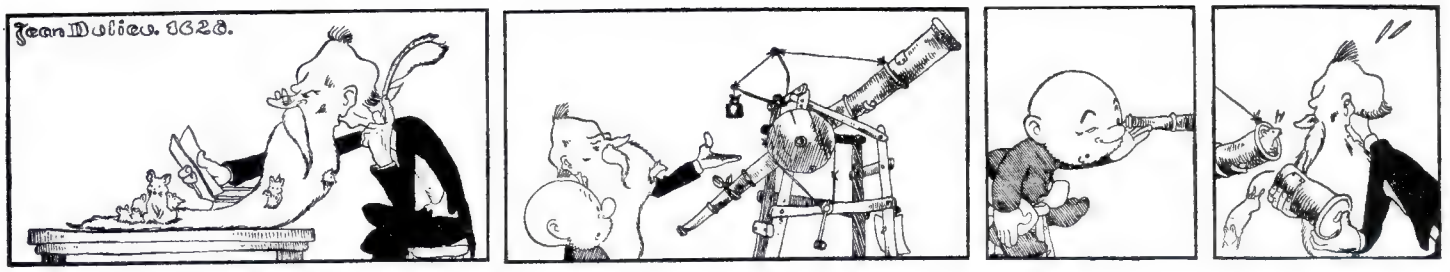

BOVEN - De uitvindingen van de professor groeiden uit van een eenvoudige sterrenkijker tot - HIERONDER - een maanraket met de fraaie naam Puntnik. Dat zoiets ook nog een aandrijving nodig had werd gemakshalve even vergeten.

Hierbij een locomotief, wellicht hebt u er iets aan.' Wie dit leest kan alleen maar z'n schouders ophalen. Het is de eerste kennismaking met de professor, maar het waarom van die locomotief is de lezer volkomen onduidelijk en er wordt in het verhaal ook nooit meer op teruggekomen.

De oorspronkelijke krantentekst geeft echter uitkomst. Dulieu had een band met zijn lezertjes te onderhouden en dat deed hij goed. Een verjaardag van de boskabouter leverde stelselmatig heel veel post op en daar werd in de krantenstrip dan weer op gereageerd. Na Paulus' verjaardag begin 1948 konden de kinderen over hun verjaarspost in de krant lezen: *'De meeste brieven waren van kinderen en daar waren hele mooie bij met tekeningen en gedichten en verhaaltjes en zelfs had een onbekend vriendje hem een houten locomotiefje gestuurd!'* Zo zat dat dus.

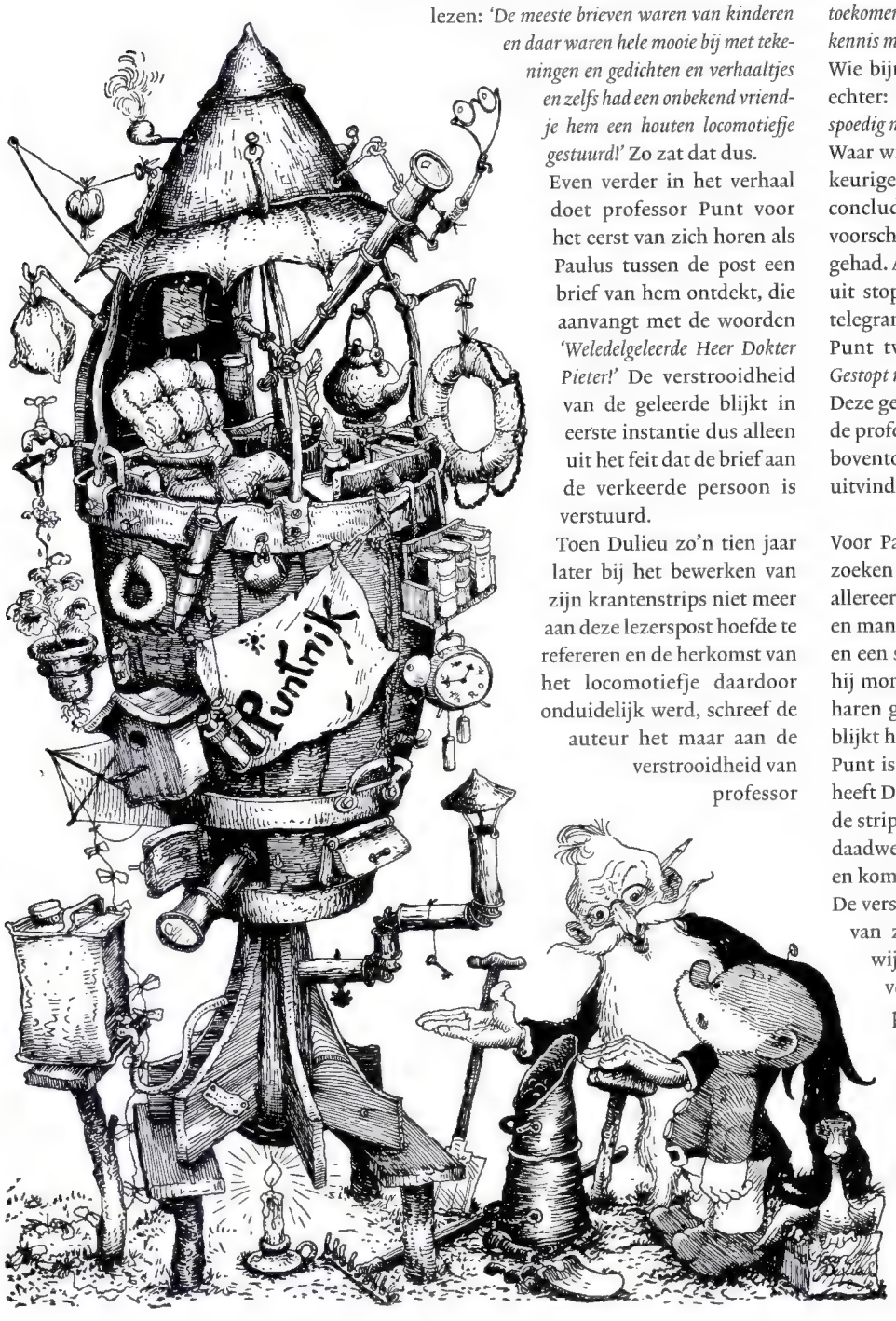

Even verder in het verhaal doet professor Punt voor het eerst van zich horen als Paulus tussen de post een brief van hem ontdekt, die aanvangt met de woorden *'Weledelgeleerde Heer Dokter Pieter!'* De verstrooidheid van de geleerde blijkt in eerste instantie dus alleen uit het feit dat de brief aan de verkeerde persoon is verstuurd.

Toen Dulieu zo'n tien jaar later bij het bewerken van zijn krantenstrips niet meer aan deze lezerspost hoefde te refereren en de herkomst van het locomotiefje daardoor onduidelijk werd, schreef de auteur het maar aan de verstrooidheid van professor Punt toe, die voor de eerste keer in beeld kwam en nog wel enige nadruk op zijn verstrooidheid kon gebruiken.

Stopverf

Na dit 'locomotiefincident' duurt het dan nog vrij lang voor de nieuwe geleerde figuur daadwerkelijk in beeld verschijnt. Een kleine tien afleveringen na het openen van de verjaardagspost komt Paulus uiteindelijk bij zijn vriend Pieter over de vloer om hem de brief te geven. Pieter heeft op zijn beurt een brief van de professor aan Paulus ontvangen, waaruit opnieuw een zekere verstrooidheid blijkt: *'Zeer geachte heer boskabouter Paulus. Bij deze doe ik u mijn hartelijke gelukwensen toekomen. Ik heb reeds veel over u gelezen, maar mocht tot nu toe geen kennis met u maken.'*

Wie bijna vijfentwintig jaar later het stripboek koopt leest echter: *'Mijn hartelijke gelukwensen. Ik ken u niet, maar hoop spoedig met u kennis te maken.'*

Waar wij lezers op die manier doordrongen worden van het keurige maar wat warrige karakter van de geleerde bouter, concludeert Pieter dat de pilletjes die hij de prof ooit voorschreef weinig invloed op diens verstrooidheid hebben gehad. Als Paulus er dan achterkomt dat die pilletjes bestaan uit stopverf en suiker stuurt hij de professor meteen een telegram met de tekst: *'Stop innemen pillen. Stopverf!'* waarop Punt twee dagen later reageert met *'Telegram ontvangen. Gestopt met pillen. Gebruik nu stopverf.'*

Deze gebeurtenis zet de toon voor vrijwel alle optredens van de professor in het *Paulus*-verhaal. De verstrooidheid voert de boventoon, de geleerdheid komt op de tweede plaats en de uitvindingen zijn pas van een veel latere datum.

Voor Paulus zit er niks anders op dan de professor op te zoeken – in Bouterstad – en in strook 577 zien we voor de allereerste keer de werkkamer van de geleerde: veel boeken en manuscripten zwerven er rond, maar ook een microscoop en een sterrenkijker. En de geleerde vertelt meteen even dat hij momenteel onderzoek doet betreffende het juiste aantal haren groeiend op de achtertibia der Formicidae. Die Tibia blijkt het scheenbeen van een rode bosmier te zijn. Professor Punt is namelijk bioloog, zo verklaart hij in strook 580, al heeft Dulieu dat later in de hertekende en herschreven tweede stripversie weer weggelaten. Uiteindelijk zal de professor daadwerkelijk mierenonderzoek in het grote bos gaan doen en komt hij nooit meer terug in Bouterstad.

De verstrooidheid van professor Punt wordt de eerste dagen van zijn optreden ondermeer zichtbaar gemaakt in de wijze waarop hij zich letterlijk in zijn reusachtige baard verslikt. Hij stopt hem samen met z'n tabak in zijn pijp, aan tafel hij prikt hij hem met z'n vork mee naar binnen (*'De soep is wat droog!'*) en klemt de punt ervan tussen een pincet als hij denkt een witte rups te hebben gevangen. Nog vele malen zal die baard door de tekenaar worden aangegrepen om hem uit z'n evenwicht te brengen. Zo ook op het moment dat de beukenflipperds de *Paulus*-strip komen bevolken. Nadat eerst Paulus en Oehoeboeroe zich met deze vreemde (maar typische Dulieu-) wezens bezighouden is het de beurt aan de professor, die uiteindelijk bioloog is. Diens onderzoek gaat niet

zachtzinnig, maar het resultaat mag er wezen: *'Eigenlijk is dit een belachelijk beest,' gierde de professor opeens. 'Wat een bespottelijk gedierte. Wacht eens, ik geloof dat het flapperds zijn! Ja, dat zijn het, mijn baard eraf als het niet waar is.'*
Dat laatste had hij dus beter niet kunnen zeggen, want het volgende moment wordt met een ruk zijn baard weggetrokken en met eenzelfde ruk volgt daarna zijn snor. Het eerbiedwaardige karakter van professor Punt is in één klap verdwenen!

Houtjes, wieltjes, touwtjes

In de zomer van 1951 doet professor Punt zijn 'soort' eer aan met zijn eerste uitvinding. Het is een zelfgebouwde sterrenkijker waarmee hij trouwens meteen een nieuwe ster heeft ontdekt, die hij ook al de Puntster heeft gedoopt. Het ding heeft een voor Punt visuele herkenbaarheid door alle touwtjes waarmee het in elkaar hangt. *'Kom er niet aan, dan valt hij uit elkaar,'* roept de geleerde Paulus toe, maar dat is iedereen vanaf dit moment wel duidelijk. Het zal zijn enige vinding blijven, zolang het stripverhaal duurt.
Zoals gezegd keert professor Punt na Dulieus eerste stripperiode terug in de verhalen die Dulieu vanaf 1954 voor het kinderblad *Kris Kras* ging tekenen. De eerste aflevering waarin hij op kwam draven heet heel toepasselijk *De uitvinding van professor Punt*. En zo zal hij daarna voortleven: niet langer als bioloog, maar als uitvinder. En nog steeds verstrooid, geleerd en van daaruit gerespecteerd.
Zijn eerste grote uitvinding ziet er inderdaad groots uit. Veel aan elkaar gespijkerde houtjes, veel touw ook, dat over katrolletjes en langs wieltjes z'n weg vindt van het hendeltjewaaraan-men-moet-draaien tot aan de hamer die de tafelbel zal luiden. Want dat is het: een vereenvoudigde tafelbel. Waar de lezer meteen denkt 'Nou, zo'n eenvoudige bel is het niet geworden,' blijkt Punt toch wel degelijk een punt te maken met zijn vinding. Als Paulus hem uiteindelijk vraagt hoe de geleerde denkt die hele uitvinding op tafel te krijgen is diens antwoord: *'Het belang van deze vereenvoudigde tafelbel, is juist gelegen in het feit, dat er geen tafel meer bij nodig is.'* De verstrooidheid is op dat moment omgebogen tot een soort boerenslimheid. Zijn op het eerste oog chaotisch gebouwde volkomen rampzalige bouwwerk leidt wel degelijk tot het oplossen van iets. Het domme ligt dan ook niet in de oplossing van dat probleem, maar in het aanpakken er van. De vraagstelling deugt niet, het uitgangspunt van de geleerde is verkeerd. En probeer dat een gerespecteerd figuur maar eens duidelijk te maken. In feite is het de domheid van hogere individuen die Dulieu hier aan de kaak stelt.

Na deze opmerkelijke binnenkomer is het hek betreffende Punts uitvindingen van de dam. In de jaren die volgen komt hij met de ene na de andere geniale vondst. Er volgt een telmachine (om erwten te tellen voor het maken van erwtensoep), een fiets (mèt muis, want een echte fiets piept altijd), een piano (waarbij de toetsen wel èrg hoog zitten), een stofzuiger (en Eucalypta mag natuurlijk aan de slang zuigen...), een apparaat waarmee men thee kan schenken (en de baard droog houdt) en de onvermijdelijke raket die hier de Puntnik heet. En dan volgen er ook nog eens een schoenspijkermachine, een worstenprikker en zelfs een zaterdagavonddouche.

Verschillende stripperioden

Ik heb het al eerder vermeld. Het werk van Dulieu kent verschillende stripperioden. De eerste *Paulus*-stripserie telt bijna 3600 afleveringen en werd gepubliceerd in *Het Vrije Volk*. Daarna bewerkte de auteur zijn oude werk tot een aantal 'nieuwe' verhalen die hij A, B, C en verder hernummerde. Ook deze tweede *Paulus*-stripserie werd in *Het Vrije Volk* gepubliceerd. Vanaf 1972 bundelde uitgeverij Van Holkema & Warendorf deze verhalen tot tien boeken.In de jaren zeventig begon Dulieu aan de derde en laatste *Paulus*-stripperiode. Deze verhalen verschenen in boekvorm bij uitgeverij De Meulder. In juni 2005 verschijnen de delen 15 en 16 met de titels *Het flessenmannetje* en *De jaarvergadering*.

Het hele scala aan huishoudelijke ongemakken opgelost!
In al deze verhalen gaat het om de illustratie, de blauwdruk. De tekst is summier en beperkt zich tot het allernoodzakelijkste om het doel of het uitgangspunt te verklaren. En juist door die compactheid kraakt het van de droge Dulieu-humor.
'Paulus,' had professor Punt gevraagd, 'weet jij wat een douche is?'
'Jawel,' antwoordde Paulus, 'dat is òf een paddestoel òf een kriebelbeestje.'

Suistuigen en stoomwielers

Halverwege de jaren zestig komt professor Punt wederom in beeld als Dulieu de tijdschriftafleveringen voortzet in bladen als *Eva* en *Margriet*. Wekelijks schildert de kunstenaar daarvoor een aantal kleurrijke aquarellen die jong en oud vertederen. De prof heeft dan al een hoog technisch niveau bereikt en toont de lezers ondermeer zijn kaboutomobiel en zelfs een vliegtoestel. Beide vindingen komen twee jaar later terug als Dulieu voor de NOS-televisie een reeks marionettenfilms maakt. Het voertuig is dan omgedoopt tot rokomobiel en de auteur kruipt bij de opnamen met zijn pijp onder tafel om zelf de rook door een slangetje achter uit het voertuig te blazen. Tegen de tijd dat alles op beeld is vastgelegd is hij volkomen doorgerookt.

Uiteindelijk zal professor Punt toch weer in het *Paulus*-stripverhaal terugkeren. Dat gebeurt in de jaren zeventig en tachtig in de derde stripserie. Net als in de verhalen van *Kris Kras* is hij in deze stripreeks volkomen in de ban van zijn uitvindingen. In het verhaal *De sneeuwsnuiver* komt hij aanzetten op zijn sneeuwstuiver (goed luisteren is hem vreemd), een soort automatische slee met stuur en luchtroer. Niet veel later bouwt hij een echte sneeuwsnuiver, die ook kan sproeien. Als hij daarmee Eucalypta ondersteboven sproeit grijpt de boze toverkol de geleerde bij zijn zwakke plek – z'n baard – en knoopt hem vast aan de stijl tussen twee plaatjes. Maar één ding kan je de geleerde bouter niet aanrekenen, hij is nooit bang voor de heks geweest. Vanaf het eerste moment dat hij het heksenhutje in 1948 in het vizier kreeg, is hij Eucalypta met z'n eigen middelen agressief blijven bestrijden.
Het hoogtepunt van professor Punt is als hij in die derde stripreeks een eigen verhaal krijgt, dat natuurlijk *De uitvinder* heet. Daarin schotelt hij ons de meest fraaie vehikels voor, een suistuig, een knobeldoos en een drakenspuit, die echter de een na de ander in rook en geweld ten gronde gaan.

ONDER - In Dulieus laatste stripperiode volgden meer herkenbare uitvindingen, zoals van links naar rechts de sneeuwstuiver, de sneeuwsnuiver (die ook kan sproeien) en de stoomwieler.

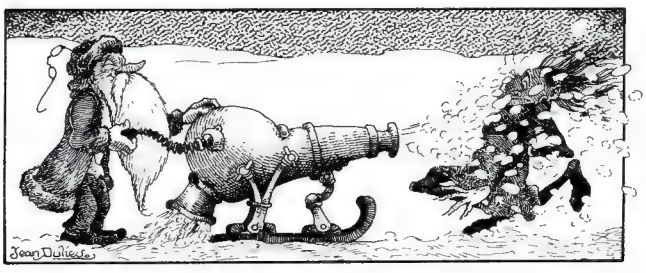

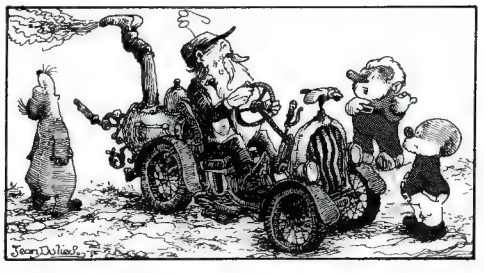

Alles knalt uit elkaar, stort neer of explodeert, zoals het jaren lang met veel van zijn vindingen is gegaan. Dan ontwerpt de geleerde een apparaat dat in het verlengde ligt van eerdere rampzalige mislukkingen en die hem dit hele verhaal lijken te achtervolgen: de heksenploffer. Het apparaat ploft inderdaad zoals alle voorgaande vindingen en de heks en haar hulpje ploffen mee, al is het resultaat helaas tijdelijk. Op de laatste pagina van *De uitvinder* krijgen de verwende lezers nog een toegift, als de prof op vier wielen uit een rookwolk opduikt.

'Dat is hem dan,' zei hij, de stoomwieler. Die had ik jullie toch beloofd?'
'Die had u ons helemaal niet beloofd,' zei Paulus.
'Dan heb ik me een beetje vergist,' mompelde de verstrooide professor teleurgesteld.

Bij de tijd

De verstrooidheid is gebleven, veertig jaar lang, maar de geleerde zelf heeft zich in die tijd redelijk ontwikkeld. Zijn vindingen zijn degelijker en grootser geworden. Van het huishoudgemak uit de jaren vijftig werden het bruikbaarder voortbewegingsmiddelen in alle soorten en maten, waarna als we apotheose vrijwel altijd getrakteerd werden op enig vuurwerk. Wat dat betreft is professor Punt ondanks zijn ouderwetse aankleding altijd bij de tijd gebleven. En dat is tegelijkertijd ook zijn mooiste uitvinding geweest.
Helemaal Paulus, helemaal Punt, helemaal Dulieu.
Laat ik u tot slot in stijl nog even wijzen op het allerkortste *Paulus*-avontuur, *De klok*, waarvan de tekst als volgt luidt:
'Dit is een klok,' zei professor Punt.
'Dat dacht ik al,' zei Paulus.

annette.wouters@stripschrift.nl

ONDER – **Zoals gezegd, professor Punt mag dan verstrooid zijn, hij bleef bij de tijd. Zijn uitvindingen werden steeds moderner. Maar de herkenbare knutselwerken uit de *Kris Kras*-periode hebben ieders hart gestolen.**

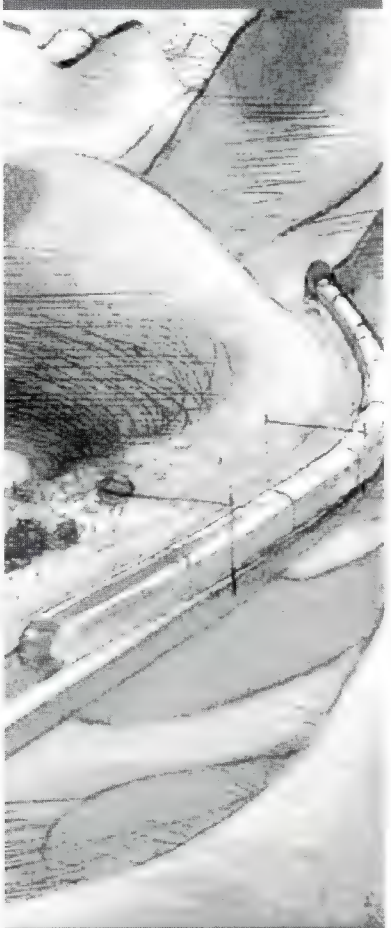

Onlangs verscheen van Lorenzo Mattotti *Brieven uit een verre toekomst* waarover u meer kon lezen in het vorige nummer van *Stripschrift*.
Dit boek zou al verschijnen in 1994 onder de titel *Treinen* en zou bestaan uit het verhaal *Brief uit een verre toekomst* en twee korte verhalen. Deze twee verhalen *De stad van de treinen die gedachten verbinden* en *We zullen dezelfde dingen zien*, die thematisch zo goed bij *Brief uit een verre toekomst* passen, werden niet opgenomen in het uiteindelijke album *Brieven uit een verre toekomst*. Zij zijn voor het eerst te lezen in *Stripschrift 368* en in dit nummer van *Stripschrift*.
Grafisch zijn de beide verhalen erg mooi doordat ze getekend zijn in een gecombineerde techniek van gekleurde inkt en kleurpotlood.
Helaas kunnen wij u dit niet in druk tonen, maar deze verhalen zijn wel tot 1 augustus 2005 in kleur te bewonderen op onze site www.stripschrift.nl (zie 'artikelen' in de databank).

WE ZULLEN DEZELFDE DINGEN ZIEN

Lorenzo Mattotti en Claudio Piersanti – vertaling Mat Schifferstein

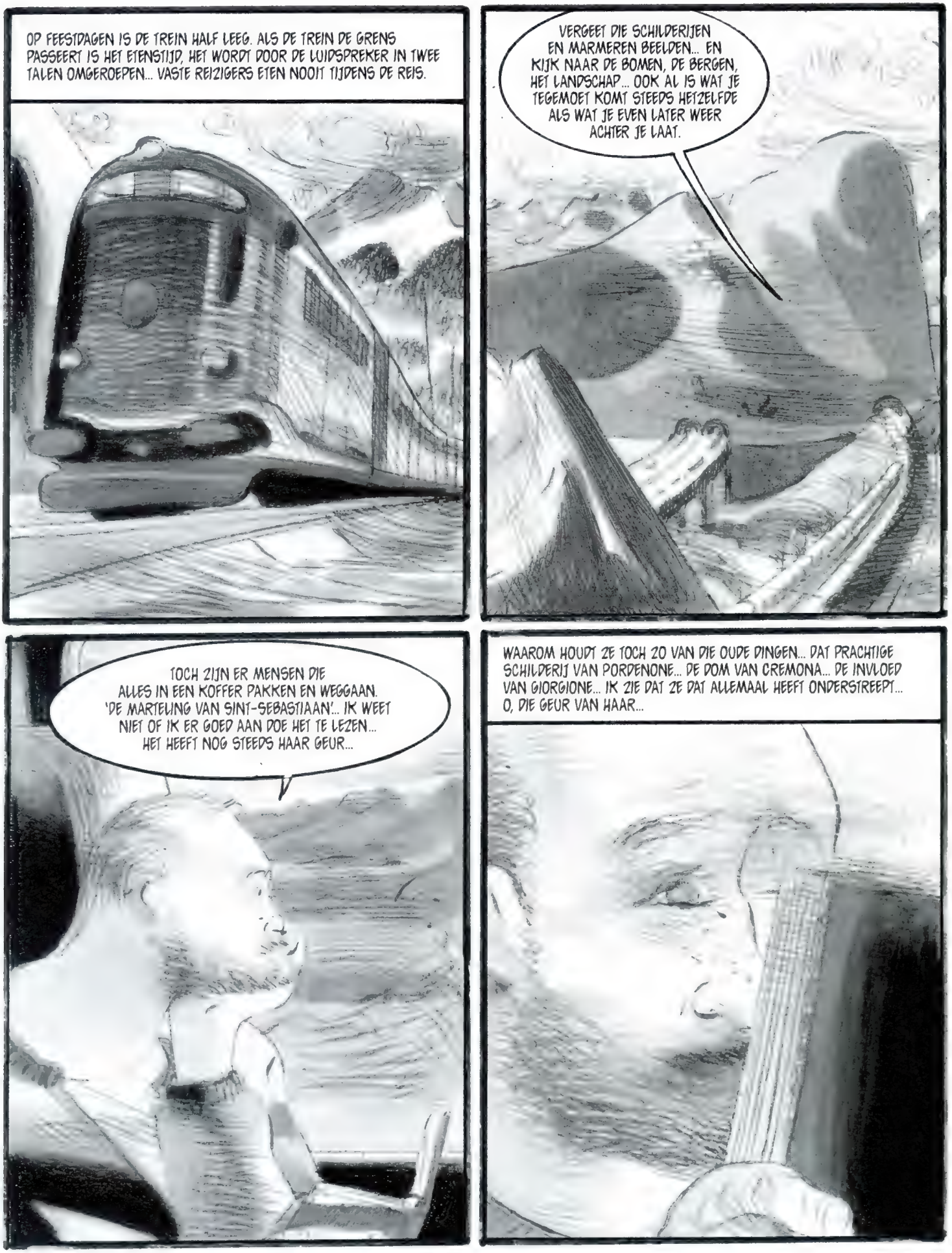
OP FEESTDAGEN IS DE TREIN HALF LEEG. ALS DE TREIN DE GRENS PASSEERT IS HET ETENSTIJD, HET WORDT DOOR DE LUIDSPREKER IN TWEE TALEN OMGEROEPEN... VASTE REIZIGERS ETEN NOOIT TIJDENS DE REIS.
VERGEET DIE SCHILDERIJEN EN MARMEREN BEELDEN... EN KIJK NAAR DE BOMEN, DE BERGEN, HET LANDSCHAP... OOK AL IS WAT JE TEGEMOET KOMT STEEDS HETZELFDE ALS WAT JE EVEN LATER WEER ACHTER JE LAAT.
TOCH ZIJN ER MENSEN DIE ALLES IN EEN KOFFER PAKKEN EN WEGGAAN. 'DE MARTELING VAN SINT-SEBASTIAAN'... IK WEET NIET OF IK ER GOED AAN DOE HET TE LEZEN... HET HEEFT NOG STEEDS HAAR GEUR...
WAAROM HOUDT ZE TOCH ZO VAN DIE OUDE DINGEN... DAT PRACHTIGE SCHILDERIJ VAN PORDENONE... DE DOM VAN CREMONA... DE INVLOED VAN GIORGIONE... IK ZIE DAT ZE DAT ALLEMAAL HEEFT ONDERSTREEPT... O, DIE GEUR VAN HAAR...

TERWIJL ZE DOOR DE TUNNEL RIJDEN RUIKT HIJ DE VREEMDE LUCHT VAN SNEEUW. DE REIZIGERS KIJKEN BETOVERD NAAR DE WITTE STREPEN DIE ALS EINDELOZE VLAGGEN VOOR HUN RAMEN GOLVEN.
IK WIL ALLES ZIEN... DIT IS HET JUISTE MOMENT. NET ALS JIJ STEEDS TEGEN JE LEERLINGEN ZEGT. BEZOEK ANDERE UNIVERSITEITEN, KIJK OM JE HEEN...
GENIET ERVAN, LATER HEB JE DIE VRIJHEID NIET MEER... DIT IS HET JUISTE MOMENT VOOR JOU... MAAR WAT MIJ BETREFT BESLIST NIET...

IK WOU DAT IK ALLES AL GEZIEN HAD
WAT ER TE ZIEN WAS EN DAT IK BIJ JOU KON BLIJVEN...
MET JE MEEGAAN WANNEER JE EEN LEZING GEEFT...
EN DAARNA...
IEDERE KEER
WANNEER JE DOOR
MIJN BOEK BLADERT...
ZULLEN WE DEZELFDE
DINGEN ZIEN.
AAN DE ANDERE KANT VAN DE TUNNEL IS ITALIE AL, MAAR HET
LANDSCHAP BLIJFT NOG LANG HETZELFDE. WIE MOET OVERSTAPPEN
BEGINT GEHAAST ZIJN BAGAGE TE PAKKEN, DE TREIN MINDERT
VOELBAAR SNELHEID.

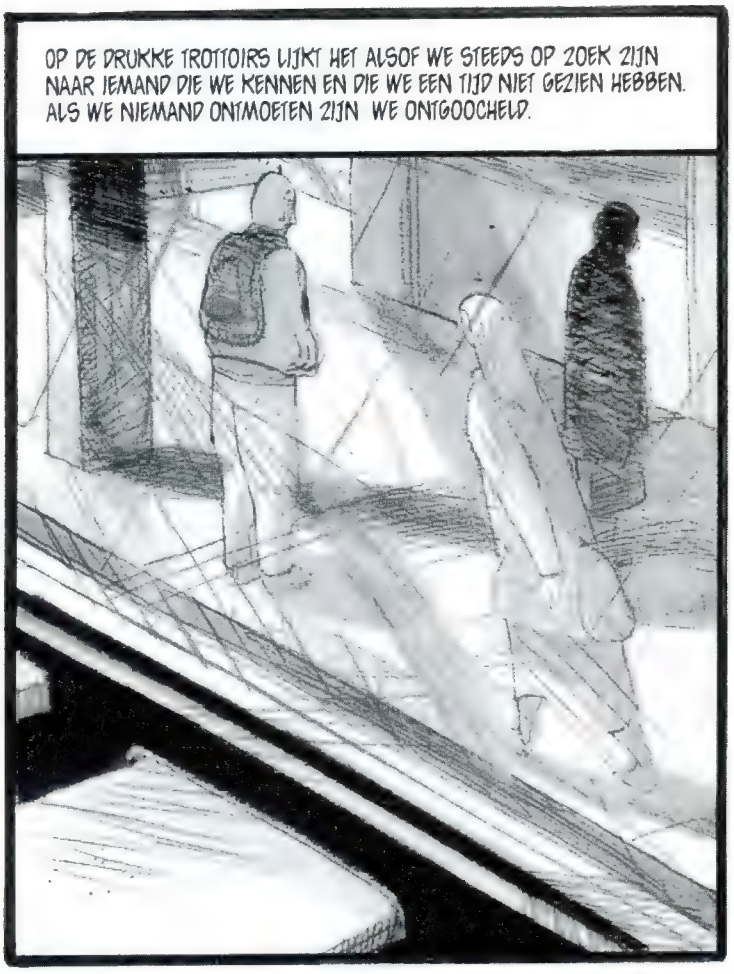
OP DE DRUKKE TROTTOIRS LIJKT HET ALSOF WE STEEDS OP ZOEK ZIJN NAAR IEMAND DIE WE KENNEN EN DIE WE EEN TIJD NIET GEZIEN HEBBEN. ALS WE NIEMAND ONTMOETEN ZIJN WE ONTGOOCHELD.

IK GA NIET MEER TERUG... IK BEN EEN STOMMELING... EEN BOEK, EEN DROOGBLOEM, DIT ALLES, HET IS VOORBIJ.

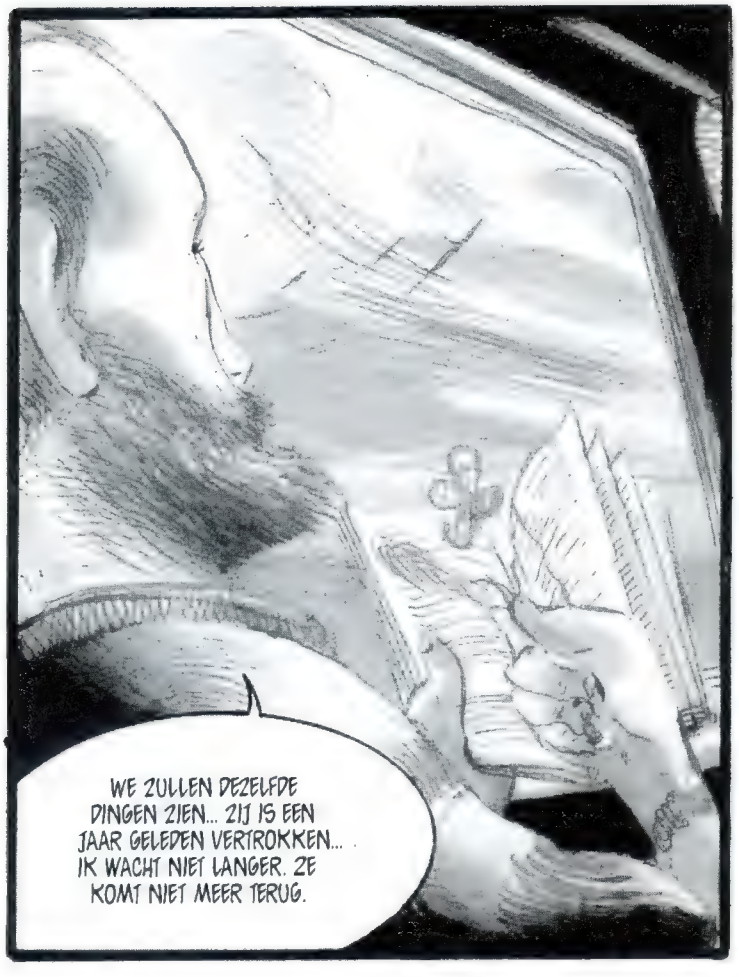
WE ZULLEN DEZELFDE DINGEN ZIEN... ZIJ IS EEN JAAR GELEDEN VERTROKKEN... IK WACHT NIET LANGER. ZE KOMT NIET MEER TERUG.

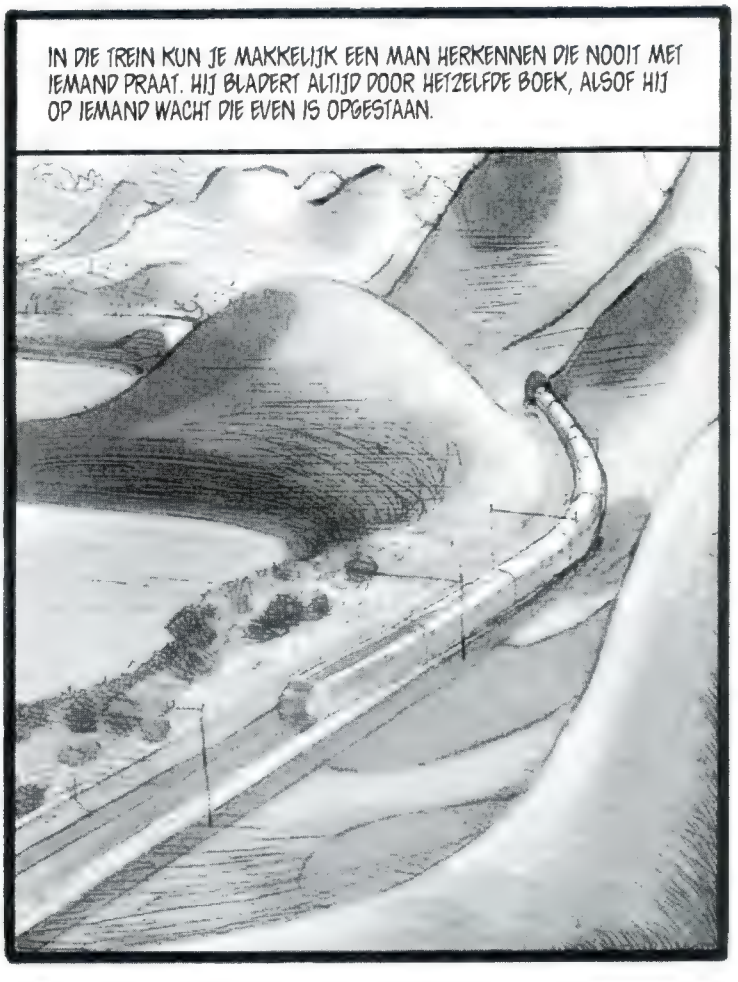
IN DIE TREIN KUN JE MAKKELIJK EEN MAN HERKENNEN DIE NOOIT MET IEMAND PRAAT. HIJ BLADERT ALTIJD DOOR HETZELFDE BOEK, ALSOF HIJ OP IEMAND WACHT DIE EVEN IS OPGESTAAN.

NEDERLANDSE SUPERMAN IN HERDRUK

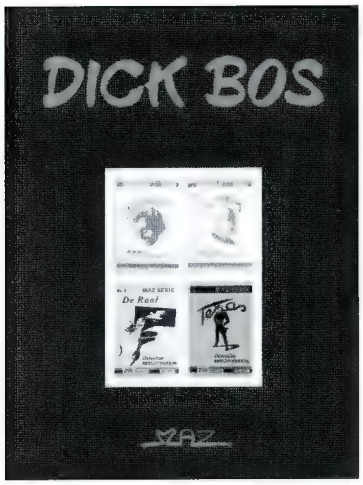

Dick Bos - Alle avonturen 1: Het geval 'Kleyn' + Li-Hang + De Raaf + Texas

Mazure
Panda 2005
ISBN 90-6438-181-X
Prijs € 50
240 pagina's
zwart/wit (hk)

Daar is-ie dan: de eerste band uit de prestigieuze heruitgave van de *Dick Bos*-strip van **Alfred Mazure**! Het is een prachtige band geworden, met de vier eerste beeldromans van deze Nederlandse oer-superman. De strips worden voorafgegaan door een toelichting van Mazure-kenner **Rich Thomassen**, een redactionele verantwoording en een herdruk van een voorwoord van Mazure zelf (uit de Arbeiderspers-heruitgave van 1971). De redactie, bestaande uit **Hans Matla**, **Georgine Mol** en **Eric Walther**, heeft ervoor gekozen om de plaatjes uit de *Dick Bos*-avonturen groter af te drukken dan lezers tot nu toe gewend waren, met steeds vier stuks op een pagina (iets groter dan A4). Mazure tekende namelijk op een formaat van 15 bij 11,5 cm, dat vanwege de beeldromans moesten worden verkleind tot ongeveer de helft. Het afdrukken op een groter formaat, waardoor volgens de samenstellers Mazure's virtuoos tekenwerk beter tot zijn recht komt, blijkt een terechte keuze.

Valt er dan niets op deze heruitgave aan te merken? Tsja, je kunt discussiëren over de hoge prijs: het maakt deze heruitgave van één van de belangrijkste Nederlandse strip niet geschikt voor een breed publiek. Het is een liefhebbersuitgave geworden, gericht op mensen die *Dick Bos* allang kennen en uit bewondering of nostalgie op de serie hebben ingetekend. Ergens is dat jammer, maar de uitgeverij zal tegenwerpen dat een laagdrempelige serie financieel niet had gekund, zeker niet als je als uitgeverij Panda de ultieme *Dick Bos*-heruitgave wilt uitbrengen.

Verder duiken er in dit eerste deel een paar altijd aanwezige zetduivels op (zoals een 'jaren veertig' op pagina negen, wat 'jaren dertig' had moeten zijn), en een enkele incongruentie. Zo schrijft Thomassen over het tevergeefse bezoek in 1942 van twee vertegenwoordigers van de Duitse uitgever Ullstein Verlag die aan Mazure voorstelden om van Dick Bos een Duitse soldaat te maken. Twee maanden nadat Mazure het financieel aantrekkelijke verzoek naast zich had neergelegd, werd de strip verboden omdat het 'Engelse propaganda' zou zijn. Mazure rept in zijn voorwoord echter van 'Amerikaanse propaganda' als reden en spreekt van Dick Bos als SS-officier, als hij praat over het Duitse aanbod (in eerdere publicaties wordt weer gesproken van een rol van Dick Bos als Duitse spion. De geloofwaardigheid van deze verwikkeling wint aan kracht, wanneer er een keer schriftelijke bronnen boven water zouden komen. Tot nu toe wordt deze episode enkel opgehangen aan de herinneringen van Mazure en zijn weduwe, wat ook weer eens bleek uit de documentaire *Dick Bos weer in actie*).

Thomassen wijst nog in zijn stuk op de bijdrage die Mazure in 1967 leverde aan het jubileumboek van het Haagse Aloysius-college waar hij zijn tienerjaren doorbracht, maar vlak voor zijn examen als lastig sujet van school werd gestuurd. Mazure kende geen rancune en tekende in negen plaatjes een korte ontstaansgeschiedenis van *Dick Bos*. Die strip staat niet in dit eerste deel, maar wordt naar verwachting pas over een paar jaar opgenomen in deel 19, de afsluitende verzamelband met allerlei *Dick Bos*-liflafjes.

Als voorproefje drukken we deze jubileumbijdrage (*1940 Histories jaar... Dick Bos wordt geboren*) hierbij reeds af. RS

1940
Histories jaar . . .
Dick Bos wordt geboren.
Wat is dit voor vod?

1941
Dat ben je kwijt, jongen!

1942
. . . en ik kan niet genoeg waarschuwen tegen deze funeste, gemene, waardeloze, zedenbedervende lektuur . . .

1943
Dit is de vangst van één dag!
Zij gebruiken ze zelfs als kerkboek.

1944
Help!
Dick Bos heeft me in de heupworp!

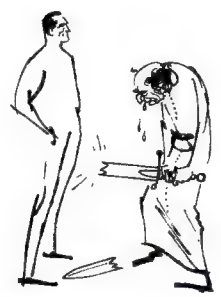
1948

1951
Dick Bos heeft ook zijn goede zijde; hij blijft in ieder geval van de meisjes af . . .

1957
. . . en tot slot, beminde gelovigen, vergeet niet dat Dick Bos ridderlijkheid en zelfvertrouwen kweekt . . .

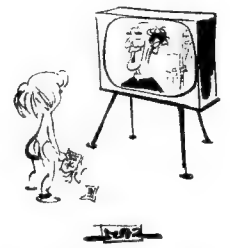
1967
. . . en laat ons nooit vergeten dat onze grote, nationale held Dick Bos, dat brok Hollands kultuurreigen, tenslotte op het Aloysiuscollege is geboren.

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

Ontheemd in New York

Als een verliefd stel, afkomstig uit Brussel, aankomt in New York is het door hun lichaamstaal en prikkelende opmerkingen duidelijk dat hun relatie spoedig onder druk komt te staan. Aangetrokken door het weinige groen in Manhattan trekken zij naar Central Park om daar te ervaren dat hetgeen wordt waargenomen niet de werkelijkheid hoeft te zijn. De jongen raakt door zijn achterdocht en jaloezie zijn vriendin kwijt aan een pratende ijsbeer, die hem door het stellen van een aantal levensvragen naar volwassenheid tracht te leiden. Tevergeefs. Hij bevindt zich in een patstelling tussen droom en daad. Temidden van een skatende en joggende menigte tracht hij zich staande te houden. Gehinderd door een wolk van niet-weten worden de imaginaire muren om hem heen steeds hoger. De invloed van een dakloze en zijn dochter zet hem op het juiste spoor om alles los te laten, zodat de belemmeringen wegvallen.

Central Park

Durieux & Cornette
Dupuis 2005
ISBN 90-314-2675-X
Prijs €4,50
56 pagina's
kleur (sk)

Het magisch-realisme is sterk geworteld in de literatuur van onze zuiderburen. Voorbeelden zijn *De trap van steen en wolken* van Johan Daisne en *De komst van Joachim Stiller* van Hubert Lampo. In dit genre ligt de nadruk op licht vervreemdende sfeerscènes. Dit stripverhaal past in die traditie. De sfeervolle semi-realistische tekeningen van **Christian Durieux** passen naadloos in het suggestieve verhaal van **Jean-Luc Cornette**, dat wordt gedragen door het zich ontheemd voelen. Net als de andere delen uit de *Collectie Expresso* bevat het album een fraaie bladwijzer. RB

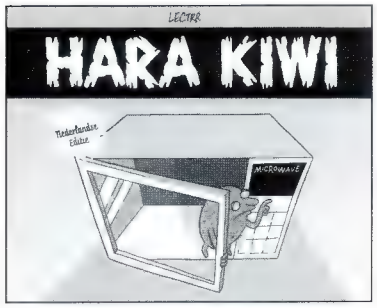

Heilige huisjes vallen om

Ondanks zijn jonge leeftijd heeft de Vlaamse tekenaar **Lectrr** (pseudoniem van **Steven Degryse**) een indrukwekkende lijst publicaties op zijn naam staan en mag hij als grafisch vormgever een aantal grote bedrijven tot zijn klantenkring rekenen. Bovendien timmert hij aan de weg als *allround* kunstenaar, die zich volgens goede Vlaamse gewoonte heeft gespecialiseerd in het absurdisme. Ook de cartoons die hij bijeen heeft gebracht in *Hara kiwi* zijn doordrenkt met zijn absurde, politiek incorrecte humor.

Hara kiwi

Lectrr
Silvester 2005
ISBN 90-5885-116-8 (NL)
ISBN 90-5885-117-6 (B)
Prijs €8,95
80 pagina's
kleur (sk)

Hara kiwi, waarvan zowel een Vlaamse en een Nederlandse editie op de markt is gebracht, bestaat uit een verzameling cartoons die variëren van een controversiële kijk op de actualiteit tot bizarre woordgrapjes. Lectrr laat zich niet tegenhouden door enige vorm van conformisme en deinst er evenmin voor terug heikele kwesties genadeloos in beeld te brengen. Met zijn kenmerkende ongenuanceerde stijl weet Lectrr haarfijn en genadeloos zijn vinger op een aantal zere plekken te leggen, zoals pedofilie, de gezondheid van wijlen paus Johannes Paulus II en het toenemende anti-moslimsentiment in Nederland. Naar eigen zeggen gebruikt de jonge Belg de wereld van het beeldverhaal om de ellende in de echte wereld te relativeren. Dat hij daarbij aardig wat heilige huisjes omver trapt, lijkt hem weinig te deren: het is de taak van de cartoonist om te reflecteren op controversiële politieke en maatschappelijke thema's zonder deze met de mantel der liefde te bedekken. Humor is daarbij Lectrrs belangrijkste gereedschap, maar lezers met een tere ziel zullen zich af en toe behoorlijk onbehaaglijk voelen bij zijn tekeningen. Ongemakkelijk gniffelend bij confronterende cartoons en hardop lachend bij vernuftige grappen zullen liefhebbers daarentegen ruimschoots aan hun trekken komen bij deze verzameling absurdisme. MSt

Het verhaal spoort niet

In 1978 verscheen *De wonderbaarlijke reis van Jacob Maneschijn en Sientje Zeester* in dagblad *De Waarheid*. Hoewel populair bij de lezers van deze 'rode' krant bereikte de strip slechts een klein publiek door de beperkte oplage van het dagblad. Twee jaar later verscheen het feuilleton in boekvorm bij uitgeverij C.J. Aarts. Uitgever Han Oude Vrielink – Tukker en streekgenoot van schrijver **Willem Wilmink** besloot – na het overlijden van Wilmink in 2003, het verhaal opnieuw uit te brengen. Het resultaat – een gekartonneerd boekwerkje met opgeplakte voor- èn achterplaat – oogt fraai. De keuze voor het oblongformaat past bij deze strip met ondertekst. Die keuze werd toentertijd als eerbetoon gezien aan Marten Toonder en zijn *Bommel*-strips.

Het moet gezegd: de inhoud straalt dezelfde, enigszins ouderwetse vriendelijkheid uit. **Willem Vleeschouwer** tekent op karikaturale wijze de absurde belevenissen van het tweetal heimelijk verliefden, de niet van reizen houdende Jacob Maneschijn en zijn benedenbuurvrouw Sientje Zeester. Als Sientje in Hilversum (NS-station NOS!) aan een talentenjacht mee mag doen en Jacob meevraagt, vertrekken zij per trein vanuit Amsterdam om via de middeleeuwen, de Tachtigjarige oorlog, een raketreis naar de Achterhoek, en de nodige andere belevenissen onderweg uiteindelijk weer, zonder succes, in de hoofdstad te belanden.

Het lijkt erop dat Wilmink geen enkel idee had hoe het verhaal zich zou ontwikkelen. Hij knoopt de meest onwaarschijnlijke gebeurtenissen zonder veel omhaal aan elkaar. Echt storend is dit niet in deze pretentieloze strip; dit geldt wel voor de her en der opnieuw getekende plaatjes waarvan de oorspronkelijke versies door Vleeschouwer voor deze heruitgave werden afgekeurd. De verschillen in detaillering en inkting zorgen voor een onevenwichtig beeld. TdK

De wonderbaarlijke reis van Jacob Maneschijn en Sientje Zeester

Vleeschouwer & Wilmink
Han Oude Vrielink 2005
ISBN 90-77887-01-6
Prijs € 16,95
112 pagina's
zwart/wit (hk)

Gebabbel over Walt Disney

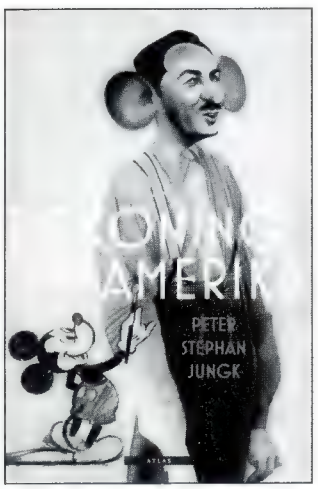

De koning van Amerika

Jungk
Atlas 2004
ISBN 90-450-0826-2
Prijs € 18,50
224 pagina's
zwart/wit (sk)

Walt Disney was een begenadigd tekenaar die een amusementsimperium zonder weerga opbouwde. Of toch niet. Volgens romancier **Peter Stephan Jungk** was alles aan Disney schijn; mooie schijn weliswaar, maar schijn. Jungk is er van overtuigd dat Disney niet de bedenker van Mickey Mouse was, alleen het hoge stemmetje van de muis was onmiskenbaar van Walt. Dat de Disney-studio's bleven bestaan en de pretparken niet failliet gingen, kwam door de zakelijke bemoeienis van broer Roy. Want volgens Jungk was 'oom Walt' ook als ondernemer een mislukking.

De koning van Amerika is een fictieve biografie, op basis van vooral ware gebeurtenissen uit de laatste maanden van Walt Disney. Jungk heeft zich gedocumenteerd en vervolgens zijn fantasie de vrije loop gelaten. Hoofdpersoon en verteller is een fictiefiguur, filmtekenaar Bill Dantine, die door Disney op staande voet ontslagen is. Samen met twee anderen zou hij een verklaring hebben getekend dat Disney niet wilde dat sovjetpresident Chroetsjev zijn pretpark bezocht. Die positieve publiciteit gunde Disney de communist niet, volgens zijn werknemers.

Jungk verhaalt over de reactionaire, antisemitische en racistische voorkeuren van Disney, die al bekend zijn uit echte biografieën. Walt Disney treurt over het afschaffen van de slavernij, ontzegt bokser en dienstweigeraar Cassius Clay de toegang tot zijn pretpark en roept dat de jood Mintz zijn konijn Oskar heeft gestolen. Maar Jungk schildert Disney ook als een inspirator die de beste creativiteit uit anderen weet te halen. Om dan vervolgens zelf met de eer te gaan strijken. Dantine, die Disney maanden stalkt, wrijft hem in dat hij geen enkele tekening voor de films of *Donald Duck*-strips zelf heeft gemaakt. En dat zelfs de mooie krut van zijn handtekening door een tekenaar is bedacht.

Walt Disney was een man die het liefst in zijn modeltrein in zijn achtertuin reed. Hij had visioenen over de toekomst, en vooral over hoe steden er dan uit zouden zien. In Florida verrees na zijn dood Epcot, Experimental Prototype City of Tomorrow. Met Epcot was Disney zijn tijd ver vooruit. Dat hij over het bouwen gesprekken gevoerd zou hebben met architect Victor Gruen, de ontwerper van de eerste overdekte *shopping mall*, is denkbaar. Maar of hij zich na zijn dood wilde laten invriezen, om zelf honderd jaar later Epcot te kunnen bezoeken? Zijn familie ontnam hem in elk geval die mogelijkheid door hem te laten cremeren.

Disney was een kettingroker, en stierf aan longkanker. Jungk laat hem zeggen dat de confrontatie met de ontslagen tekenaar Dantine hem jaren van zijn leven heeft gekost. Geen fictie maar klinkklare onzin. Eigenlijk doet het er niet veel toe. Van een biografie, ook als is die fictief, verwacht je iets meer te weten te komen over het fenomeen Walt Disney. Dan heb je geen behoefte aan gefingeerde privé-gesprekken tussen Walt en zijn familie en personeel.

De erven Disney hebben niet gereageerd op de speculaties in de roman van Jungk. Daarvoor is ook geen enkele aanleiding. Wel stuurden ze een rekening voor het zonder toestemming gebruiken van de oren van Mickey op de omslag. EvdH

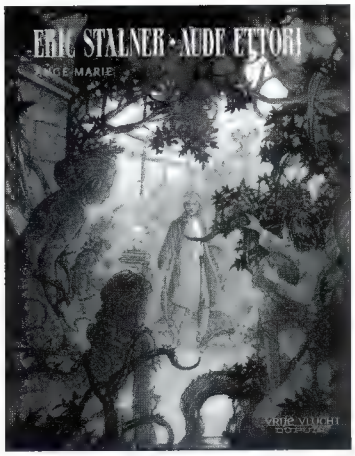

Op de rand van de waanzin

De loopgraven van de Eerste Wereldoorlog staan synoniem voor de waanzin van oorlogsvoering. Dat is het beginpunt van de striproman *Ange-Marie* van **Eric Stalner** (tekenaar/scenarist) en co-scenarist **Aude Ettori**.

In 1920 stuiten drie kinderen in een Frans dorpje op een slapende ex-soldaat. Deze Ange-Marie probeert zijn vreselijke herinneringen te verwerken, maar balanceert bij tijd en wijle op de rand van de krankzinnigheid. Hij houdt hele dialogen met zijn overleden strijdmakker Louis die hem als illusoire vriend vergezelt.

Ange-Marie

Stalner & Ettori
Dupuis 2005
ISBN 90-314-2691-1
Prijs €12,95
72 pagina's
kleur (hk)

Uiteindelijk kan Ange-Marie na een *black-out* bijkomen bij de oma en oom van een van de kinderen, Luce. Zij is wees en denkt dat Ange-Marie een engel is die haar vader komt terugbrengen. De 'engel van Maria' vindt in dit gebroken gezin zijn plek en zijn rust. Langzamerhand verzachten de oorlogstrauma's. Hij komt in contact met een kluizenaar/beeldhouwer die hem in de kunsten onderwijst. Luce' oom vindt dit maar niets, want aan zijn relatie met die oude kunstenaar ligt een tragische liefdesgeschiedenis ten grondslag. Een andere ontwikkeling in de strip is de volwassenwording van Luce; Ange-Marie lijkt niet te willen beseffen dat zij de vrouw van zijn leven is. De drie hoofdlijnen in de strip – de oorlog, de kunst en de liefde – ballen zich tenslotte samen in een climax die voor Ange-Marie de totale geestelijke bevrijding betekent.

Ange-Marie is het debuut van Eric Stalner in de *Vrije vlucht*-reeks, waarbinnen Dupuis zijn grafische romans onderbrengt. Stalner is eigenlijk een Glénat/Dargaud-auteur, maar striptekenaars verbinden zich doorgaans niet al te zeer aan hun uitgevers (en andersom). Waar hij in zijn eerdere strips, zoals *Ketens van vuur* en *Het kruis van Cazenac*, nog wel eens de weg kwijtraakte in al te ver doorgedreven historisch-literaire pretenties, weet Stalner samen met (of misschien dankzij) co-scenarist Aude Ettori in *Ange-Marie* maat te houden. Ettori schijnt een jonge Corsicaanse auteur te zijn die met deze strip als scenarist debuteert. Het resultaat is een bij vlagen bittere, maar over het geheel genomen romantisch verhaal, dat een strip in briefvorm blijkt te zijn. Tekenwerk en inkleuring zijn voortreffelijk. Zachte, gevoelige tinten overheersen, al zijn de dramatische gebeurtenissen in de loopgraven natuurlijk somber gekleurd. RS

Contradictio in terminis?

Op 1 mei presenteerde uitgeverij Bee Dee op de webcomicbeurs Clickburg het album *Pulp Deluxe Offline*. Het is een bundeling van voornamelijk Belgische strips die voorgepubliceerd zijn op *www.pulpdeluxe.be*, de '*online*-versie'. Deze website is, zoals in het voorwoord van tekenaar **Mario Boon** staat, opgezet om Vlaamse tekenaars (en een enkele verdwaalde noorderbuur) een publicatiepodium te bieden, want van de ooit zo befaamde stripbladenculuur in Vlaanderen en Nederland zou weinig meer over zijn. Zij kunnen er hun 'volwassen strips voor een volwassen publiek' kwijt, zonder te ontaarden in al te vrije expressies. Inmiddels is er al een aantal tekenaars die via dit platform hun weg hebben gevonden naar stripuitgeverijen.Via **Steven Dupré**, één van de deelnemers aan Pulp Deluxe, kwam Jan Verdegaal van uitgeverij Bee Dee (die de strip *Wolf* van Dupré uitgeeft) op het idee een aantal digitale strips te bundelen. Dat klinkt tegenstrijdig, vooral ook omdat Bee Dee juist uitgerekend op Clickburg, het allereerste webcomicevenement in Nederland, zijn papieren oblongalbum lanceerde. Bovendien had Verdegaal zo'n beetje de hele Pulp Deluxe-stal meegenomen om te signeren. Waar de andere stands op de beurs vooral pc's hadden staan, maakte de stand van Bee Dee de indruk dat het in Tilburg ook om een traditionele boekenbeurs à la Haarlem of Alphen aan den Rijn zou gaan. Ergens is dit ook wel logisch, want met webcomics heeft *Pulp Deluxe Offline* niets van doen. De tekenaars hebben niet de intentie om een internetstrip te maken door gebruik te maken van de mogelijkheden van dit medium. Zij gebruiken hun website als ontmoetingsplaats en om een proeve van hun bekwaamheid te tonen. Het liefst willen ze hun werk in een album publiceren, zoals in het geval van deze *Offline*-versie. Volgens Verdegaal wordt er met zo'n uitgave ook een publiek bereikt dat geen ervaring heeft met het lezen van digitale strips. Prima allemaal, maar *Pulp Deluxe Offline* geeft ook aan dat het fenomeen webcomics nog niet lang uit de luiers is en dat de behoefte aan tastbare drukwerkproducten voorlopig nog blijft bestaan.Los hiervan is deze Bee Dee-uitgave de derde interessante bundeling van Belgisch talent in korte tijd, na *Hic Sunt Leones* en *Bruxxxel*. De mooiste bijdrage is van de eerdergenoemde Dupré, maar dat mag ook wel als je je als enige mag uitleven op twintig pagina's! RS

Pulp Deluxe Offline

Diverse auteurs
Bee Dee 2005
ISBN 90-77331-28-X
Prijs €19,95
96 pagina's
zwart/wit (sk)

[EN VERDER]

Alvin Norge 5: Quantum (Lamquet, Lombard). Lamquet schiet door in deze gecomputeriseerde strip. De mengeling van matige actie en futuristisch geneuzel resulteert in een langdradig verhaal dat vergeet om spannend te worden. TdK

Elke raaf pikt 2 (Gibrat, Dupuis). Gibrat schildert een menselijk en melodramatisch verhaal dat zich afspeelt in bezet Frankrijk tijdens de oorlog. De afsluiting van dit tweeluik gaat over onbegrensde liefde en eindigt met vraagtekens. TdK

Halloween Blues 3: Andermans herinneringen (Kas/Mythic, Lombard). Inspecteur Forrester Hill onderzoekt het mysterieuze verleden van een jonge vrouw. Daarmee vergeet hij zijn eigen sores: de moord op zijn echtgenote die nog altijd als spook om hem heen zwerft. Sterk verhaal! TdK

Jerome K. Jerome Bloks 18: Een stukje paradijs (Dodier, Dupuis). Als je wilt weten waarom een schoonmoeder in België een trauma heet, moet je deze Bloks maar eens goed lezen! En natuurlijk ook als je van een scenario vol spanning en drama houdt. De bonus bestaat uit een cd-rom met een spel en informatie over de reeks en zijn auteur. TdK

Karaat 3: De diamant van Abraham (Meynet/Yann, Dargaud). Een grote bloedrode diamant is de inzet voor alle actie in dit album. Uma, met pronte voorgevel, slaat zich moeiteloos door alle ontberingen heen en vervangt haar overleden zus Mira bekwaam. Deel vier sluit het verhaal af. TdK

De grappen van Lambik 4 (Studio Vandersteen, Standaard). Vanaf dit deel bevat de serie nieuwe (vrij zouteloze) grappen, geschreven en getekend door Studio Vandersteen. Zou dit zo'n uitgave zijn waaraan Marc Verhaegen geen supervisie wilde geven? RS

Een moordenaar die met vogels praat 1 (Servais, Dupuis). Een orinthofiel zit twaalf jaar onschuldig in de gevangenis. Na zijn vrijlating keert deze vermeende moordenaar terug naar zijn dorp, maar de bewoners moeten 'm niet. Tsja, dat komt ervan als je beter met vogels communiceert dan met mensen. Servais maakt er weer een kundig, lokaal drama van. RS

Olivier Varèse 1: De duif op het rode plein (Marini/Marelle, Silvester). Silvester

Aquarelleren zonder aplomb

DREYFUS HAD PERSOONLIJK DE MILITAIRE OPERATIE TERUGGAVE VAN DE HOED GELAST
IK HEB IE VEULEN GEVONDEN, HENRI!
HAAST IE, DE DAG BREEKT BINNA AAN!
WE HEBBEN DE HOOFD STAD GERED!
MAAR ZELFS AAN DE DIEPSTE DROMEN KOMT EEN EIND.

Het is de tintelende passie voor kunst die **Gradimir Smudja**'s kunstbordeel tot een aangenaam beleven maakt. Niet het verhaal: dat is niet meer en niet minder dan een wel heel lichtvoetig vehikel voor buitengewoon mooie tekeningen.

Smudja zet in dit eerste deel van *Het kunstbordeel* (voorzien als drieluik) de lijn door die hij in *Vincent en Van Gogh* begon. Hij schildert de kleuren van de Belle Epoque en de kunstenaars die in dat laatste decennium van de negentiende eeuw in Parijs de kiem legden voor latere wereldfaam. Heel letterlijk, want hij kopieert de stijl van die kunstenaars. Dat geeft een bijzondere *couleur* aan zijn album. Het is een vertelling als een *grand immeuble* met vele kleine raampjes: Smudja kopieert en staat daarmee in een typisch negentiende-eeuwse traditie die juist door die 'titaantjes' van Montmartre (en omstreken) werd bestreden. Dat is een mooi contrast dat jammer genoeg niet wordt uitgebuit. Zodoende wordt *Het kunstbordeel* een *bordel*: een caleidoscopische kunstgeschiedenis en speels 'pantheon' – met Henri de Toulouse-Lautrec-Monfa als wankele gids.

Kunst om de kunst: dat is wat Smudja laat zien en tot uitdrukking brengt. Beslist de moeite waard en tegelijkertijd wekt het album een al te vluchtige indruk. Het is een prachtig plaatjesboek, maar vanwege het gebrek aan (historische en narratieve) samenhang biedt het ook niet meer dan dat! De liefdevolle maar karikaturale schetsen van kunstenaars en hun werk maken van *Het kunstbordeel* meer een portfolio vol begaafd aquarelleerwerk dan een stripalbum met 'aplomb'. HM

Het kunstbordeel 1: Moulin-Rouge

Smudja
Silvester 2005
ISBN 90-5885-103-6
Prijs €16,50
48 pagina's
kleur (hk)

Hormonen in stripvorm

Andrea Kruis (1962) zal altijd het predikaat 'dochter van' met zich meedragen. Tot in lengte van jaren zullen haar strips worden vergeleken met het belangrijkste product van Pa Kruis, te weten *Jan, Jans en de kinderen*, terwijl zij toch reeds een fiks aantal stripalbums op haar palmares heeft. Haar belangrijkste werk is *Vijftien en een ?*, een één-paginastrip over twee pubermeiden, die zij publiceerde in het damesblad *Margriet*. In de familiestrips van Andrea worden inkijkjes gegund in het huiselijk bestaan. Zo ook in *Sammie en Muis* – van oorsprong een *Tina*-strip – over een meisje dat worstelt met haar hormonen. Naast haar ouders, broer en hartsvriendin Jip is zij verzot op haar muis, die zich geen betrouwbaarder baasje kan indenken. De situaties, waarin beide meiden terechtkomen, zijn zeer herkenbaar. Door ze niet extra uit te vergroten, krijgen ze meer kracht en kan de doelgroep – meiden van rond de twaalf, dertien jaar – zich heerlijk identificeren met Sammie en Jip.

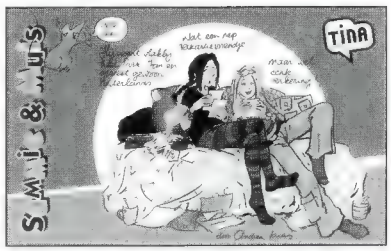

Hihihi ik word altijd zo vrolijk van dat straat dansen
Ja, da's dan absoluut met cool. ha !?!
Jij met Sam en Muis altijd muziek in huis
Trala la

Verliefdheden, stomme jongens, kleding, over alles kunnen die twee zich druk maken. Ter afwisseling worden de kleine probleempjes van Muis in beeld gebracht. De semi-karikaturale tekenstijl van Andrea is verwant aan de stijl van Pa Kruis, maar haar lijnvoering is minder direct en minimalistisch. Als vorm heeft zij gekozen voor twee stroken per gag. RB

Sammie en Muis 1

Kruis
Sanoma 2005
ISBN 90-5855-824-X
Prijs €3,95
64 pagina's
kleur (sk)

brengt een oude strip uit van de thans mateloos populaire Marini (*De aasgieren*). Tekentechnisch nog overduidelijk beginwerk op een *Tanguy en Laverdure*-humorniveau. TdK

Pandora Box 3: De gulzigheid (Dupré/Alcante, Dupuis). Dit album, dat in de voorpublicatie nog de zondenaam *De onmatigheid* had meegekregen, behandelt een zeer actueel probleem: de gekke-koeienziekte die overslaat op mensen. Dat hier een heus complot achter zit, maakt dit verhaal een stuk beter te verteren. TdK

Pandora Box 4: De wellust (Pignault/Alcante, Dupuis). Hoofdzonde wellust wordt passend uitgebeeld door een ondernemer die zich verliest in een virtuele sekswereld. Een goed verhaal met een ingenieuze ontknoping. TdK

De nieuwe avonturen van Sammy 8: Meiden zonder medelijden (Jean-Pol/Cauvin, Dupuis). Helaas zijn de nieuwe avonturen niet zo nieuw meer. Veelschrijver Cauvin brengt uitgemolken variaties aan op een oud thema en tekenaar Jean-Pol blijft steken bij goedbedoelde pogingen Berck te imiteren. TdK

De sleutel van het mysterie 5: Vermist (Sikorski/Maingoval/Lapière, Dupuis). Dit moordmysterie, waarbij de oplossing in het gesloten laatste katern te lezen valt, speelt zich af op de burelen van uitgeverij Dupuis. De moord op tekenaar Clarke en zijn verdwenen originelen vormen de voorbode van nog meer ellende. Hoewel de speurders Alex en Keli een onduidelijk stripduo blijft, is het door alle inside-grappen, herkenbare tekenaars en Dupuis-medewerkers, en het verrassend slot een leuk album geworden. RS

Zeven kogels voor Oxford 3: De Vlucht (Quintanilha/Zentner/Montecarlo, Lombard). Nog vier delen te gaan in deze dementie-strip. De makers kiezen voor een ingewikkelde route om het leven te schetsen van privé-detective-op-leeftijd Oxford, die steeds meer in een droomwereld lijkt te vertoeven. RS

GLERUM AUCTIONEERS

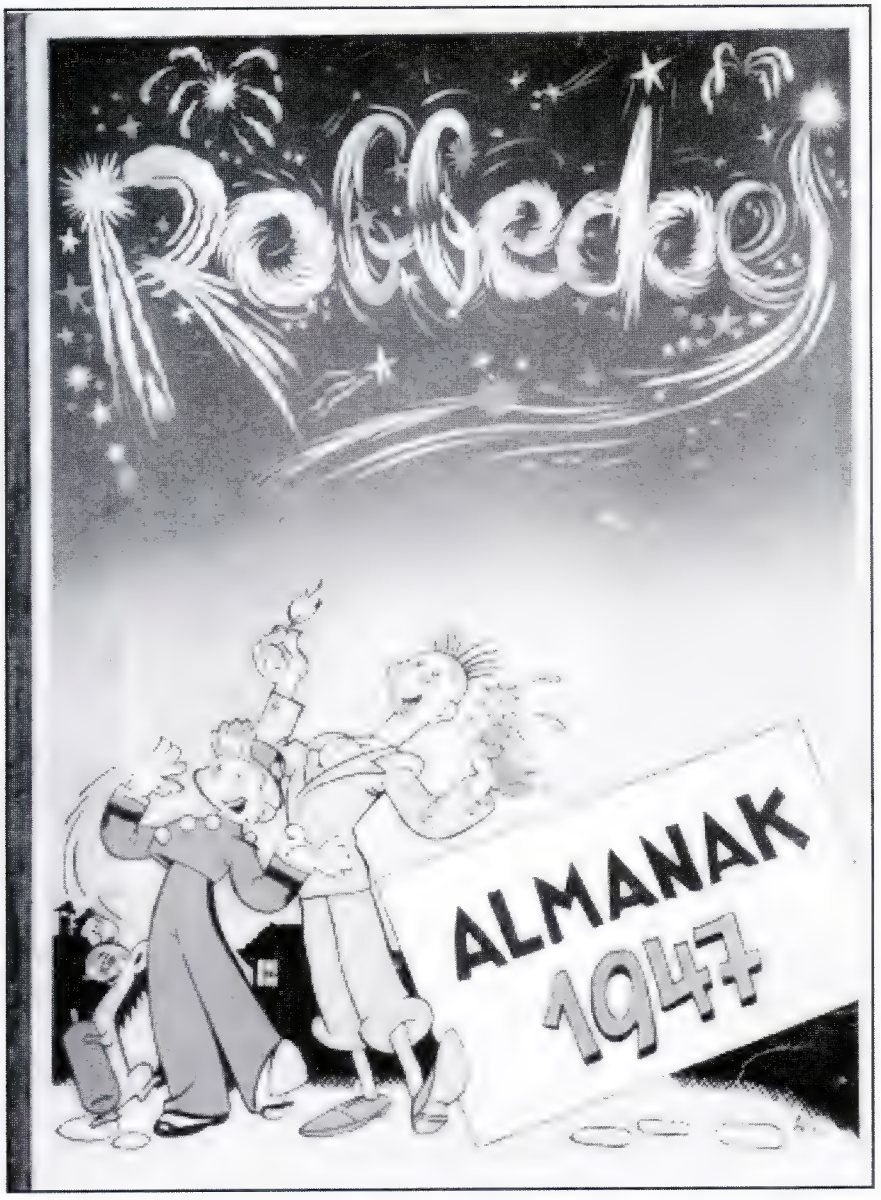

KUNST OP PAPIER

met daarin opgenomen

twee privé collecties Nederlandse & Vlaamse strips

Veiling: zondag 12 juni 2005
Kijkdagen: donderdag 9 t/m zondag 12 juni

De catalogus zal ook online in te zien zijn op www.glerum.nl

GLERUM AUCTIONEERS
Lekstraat 63
1079 EM Amsterdam
Tel. +31 20 301 29 50
Fax +31 20 301 29 60

aGLERUM GENÈVE
Rue du Rhône 59-1
CH-1204 Genève, Suisse
Tel. +41 22 310 33 32
Fax +41 22 312 02 03

GLERUM LARASATI
Jl. Erlangga IV/16, Kebayoran Baru
Jakarta 12110, Indonesia
Tel. +62 21 723 59 69
Fax +62 21 722 16 03

INTERNET
E-mail adres
mailbox@glerum.nl
Website
www.glerum.nl

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

- ***t/m 12 juni*** *Expo 'Strippen op school', over striponderwijs in België, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*
- ***t/m 26 juni*** *Expo 'Menselijke dilemma's - De oorlog in beeldverhalen', grotendeels gebaseerd op het stripboek 'De ontdekking' van Eric Heuvel, Oorlogsverzetsmuseum Rotterdam, Veerlaan 82-92, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4848931 of www.ovmrotterdam.nl*
- ***t/m 1 juli*** *Expo 'Van strijd naar strip - Indische oorlogsherinneringen verbeeld door Peter van Dongen', Het Indisch Huis, Javastraat 2b, 's-Gravenhage, info: www.hetindischhuis.nl*
- ***t/m 21 augustus*** *Expo 'De wereld (1947-2001) volgens Opland', een overzichtsexpositie, Historisch Centrum Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 8, Bergen op Zoom, info: (+31)(0)164-2770777 of www.opland.nl*
- ***t/m 1 november*** *Expo 'Suske en Wiske', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 70, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
- ***t/m 27 november*** *Expo 'Hanco Kolk', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 70, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
- ***5 juni*** *Stripfestijn 2005, Scheffersplein en omgeving, Dordrecht, info: (+31)(0)78-6142012 of www.stripfestijn.com*
- ***14 juni t/m 18 september*** *Expo 'De wereldreis van Jommeke' naar aanleiding van het vijftigjarig jubileum van die strip, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*
- ***18 en 19 juni*** *8e Stripweekend, met onder anderen Paul Geerts en Marc Verhaegen, Sporthal Gitok, Kalmthout, België, info: (+32)(0)3-6666783 of www.vvvkalmthout.be*
- ***26 juni*** *10e Mercatorstripbeurs, met onder anderen Ivan Adriaenssens, Mario Boon, Steven Dupré, Ersel, Kiko, Luc Morjaeu, Dirk STallaert en Jeff Broeckx, Gemeenteschool Kruibeke, Bazelstraat, Kruibeke, België, info: (+32)(0)486-744899 of www.mercatorstripbeurs.tk*
- ***20 augustus*** *7e Kamper stripspektakel, met onder anderen het nieuwe Suske en Wiske-team, Paul Geerts, Martin Lodewijk, Gerard Leever en Jan Kruis, Oudestraat/Gasthuisstraat/Nieuwe Markt, Kampen, info: (+31)(0)38-33200997 of www.stichtingpromotiekampen.com*
- ***27 en 28 augustus*** *20e Brabants Stripspektakel, Sportcentrum Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32)(0)11-661473 of johan.gerlings1@pandora.be*
- ***10 en 11 september*** *Strips-, games- en filmbeurs, Evenementenhal (v/h Darling Market), Volmerlaan 12, Rijswijk, info: www.stripbeurs.com*
- ***11 september*** *5e Stripfestival, Cultureel Centrum Antoon Spinoy. Mechelen, België*
- ***4 oktober t/m 11 december*** *Expo 'Tekenaars van de Spaanse democratie' naar aanleiding van dertig jaar democratie in Spanje (1975-2005), Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*
- ***15 oktober t/m 31 december*** *Expo 'Mark Retera', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 70, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
- ***13 december 2005 t/m 9 april 2006*** *Expo 'Een weelderig warenhuis' Art Nouveau bij de afdeling stripverhalen, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*
- ***17 en 18 december*** *Strip Turnhout 2005, Turnhout, België*
- ***26 t/m 29 januari*** *2006 33e Festival International de la bande dessinée, Angoulême, Frankrijk, info: (+33)5-45978650 of www.bdangouleme.coma*

Stripfestijn op het Scheffersplein

Rond het weekend van 4 en 5 juni vindt het tweejaarlijkse stripfestijn van Dordrecht weer plaats. De start is al op vrijdag 3 juni als in atelier Augustijn aan de Wijnstraat 141 de expositie van Martin Lodewijk officieel wordt geopend. Behalve deze expositie worden er ook tentoonstellingen gepresenteerd van het stripcollectief Lamelos (Driedertien, Voorstraat 313), Kim Duchateau (Het Kunstmagazijn, Voorstraat 203), verschillende auteurs uit het album *Hic Sunt Leones* (De Berckepoort, Voorstraat 220), Tobias Schalken (Pictura, Voorstraat 190/192), Marten Toonder (Baloe Beer, Wijnstraat 241) en Richard Cosh (Lavendel & Art, Wijnstraat 229). Ook de expositie *Literatuur in de strip* (Europ Art, Grotekerksbuurt 6-8) is tijdens en na het weekend te bezoeken.

Op zondag 5 juni wordt er een grote stripbeurs georganiseerd waarbij veel tekenaars zich aangemeld hebben voor een bezoekje, veelal in combinatie met signeersessies. Tekenaars, die zich veelal bij de stands van hun uitgevers zullen bevinden en waar u op mag rekenen, zijn onder anderen Pieter de Poortere en Floor de Goede (Bries) en Marc Retera en Lectrr (Silvester). Bee Dee, Oog & Blik, Senoeni, *De Inktpot* en Studio Noodweer beloven ook auteurs in hun kielzog mee te nemen. En *Stripschrift* is eveneens present. Andere activiteiten zijn een workshop tekenen, georganiseerd door de Cartoonschool, en de presentatie van het nieuwe stripblad *De Lijn*. Daarnaast kun je meebieden tijdens diverse veilingen die zondag door Het Stripschap en *Zone 5300* worden gehouden waarna je je nieuwe aankopen onder het genot van livemuziek van *The Heights* (met Marc van der Holst) en *Lost Lovers* (met Robert van der Kroft) kunt bekijken. Zij spelen 's middags op het podium op het Scheffersplein. Heb je dat weekend nog meer tijd, kun je ook nog een bezoek brengen aan de in Filmhuis Cinode (Sint Jorisweg 76) draaiende documentaire *Een gelukkige hand* over Peter van Straaten of je bekijkt de stripverfilming *American Splendor* op dezelfde locatie. In Pictura (Voorstraat 190/192) wordt op 3, 4 en 5 juni een speciaal animatiefilmprogramma vertoont.

De afsluiting van het festival bestaat uit *Strips on Stage* met Hanco Kolk, Lectrr, Kees de Boer en Jeroen de Leijer (in theater Bibelot, Wijnstraat 117).

Redenen te over om begin juni een bezoekje te brengen aan de binnenstad van Dordrecht waar alle evenementen op loopafstand van elkaar plaatsvinden. TdK

Meer info:
www.stripfestijn.com

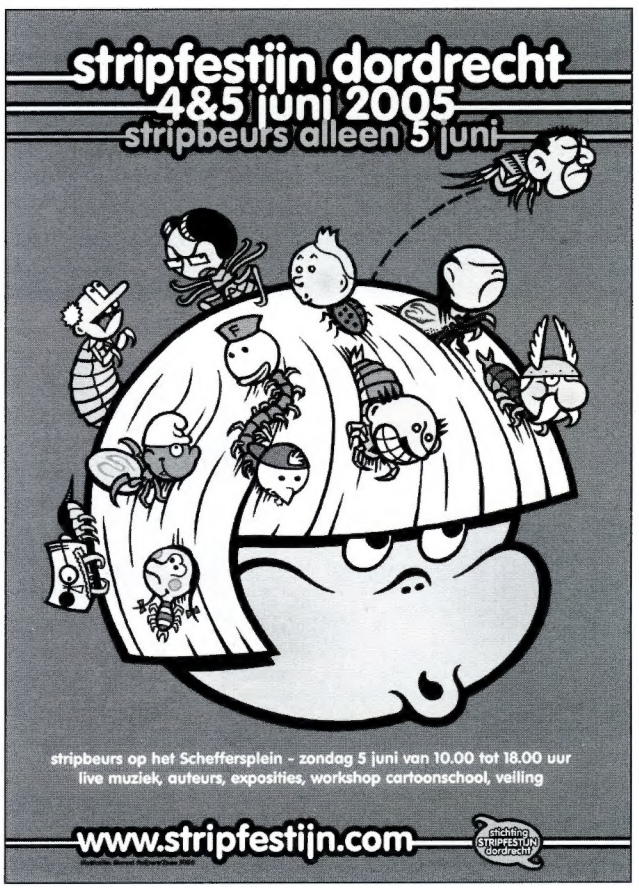
stripfestijn dordrecht
4&5 juni 2005
stripbeurs alleen 5 juni
stripbeurs op het Scheffersplein - zondag 5 juni van 10.00 tot 18.00 uur
live muziek, auteurs, exposities, workshop cartoonschool, veiling
www.stripfestijn.com
stichting STRIPFESTIJN dordrecht

Het affiche voor het Stripfestijn is deze keer gemaakt door Marcel Ruijters.

→ WINNEN

Immortals, de stripverfilming van klassiek werk van Enki Bilal, is als dvd recent door Dutch Film Works in maar liefst drie versies uitgebracht. *Stripschrift* heeft in samenwerking met DFW drie exemplaren beschikbaar van de *Special Edition* (2 discs) voor hen die het antwoord weten op de volgende vraag:

Op welke stripalbums van Enki Bilal is de film gebaseerd en hoe is de volledige (strip/film)naam van de mannelijke hoofdrolspeler?

Stuur het antwoord voor 1 juli naar:

Bilal-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Als we meer dan drie goede inzendingen ontvangen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres, medewerkers van *Stripschrift* en hun familie zijn uitgesloten van deelname en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Eisner-prijsvraag *Stripschrift 367*: Wij vroegen in welk blad Will Eisner in 1936 zijn comicdebuut maakte. Het goede antwoord dat je in een vorig nummer van *Stripschrift* hebt kunnen lezen is: *Wow, what a magazine!* Na loting kunnen we vijf winnaars blij maken met een door uitgeverij Atlas ter beschikking gesteld exemplaar van Eisners grafische roman *Een contract met God.*. Het zijn **Karel Dansen** (Zwaanshoek), **Patrick Garré** (Merelbeke, België), **Willy de Groof** (Wommelgem, België), **Johan de Neef** (Spijkenisse) en **A. Oosterveen** (Den Haag).

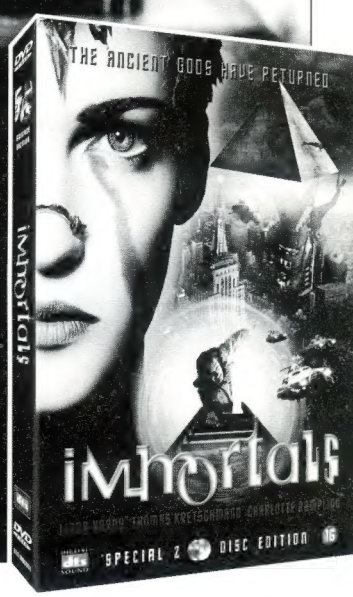

ADVERTENTIE

SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
EPPO
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • Fax 040 - 2 435 873

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

STRIP SCHRIFT
Jaargang 37
Nummer 4 (369)
Juni 2005

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN, FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

>WAARHEEN?

Stripwinkel **The Collector** in Apeldoorn gaat sluiten. Eigenaar Ronald Verbeet heeft er geen zin meer in en stopt in ieder gev als het huurcontract van het pand eindigt of zoveel eerder als mogelijk is. Na de zomer start de opruiming.

Tijdens de lintjesregen van dit jaar zijn de striptekenaars **Thé Tjong-Khing** en **Gerard van Straaten** geridderd. Khing werd Officier in de Orde van Oranje-Nassau; Van Straaten kreeg de versierselen opgespeld die horen bij zijn nieuwe titel van Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Op 1 mei werden tijdens de webcomicsbeurs **Clickburg** de winnaars van de bijbehorende *awards* bekend gemaakt. Han Hoogerbrugge won de Epic Clickie (best verhalende webcomic) en Jean-Marc van Tol de Gag Clickie (beste *online* gagstrip). De Cartoon Clickie (beste *online* cartoon) werd gewonnen door Geza Dirks.

Op zaterdag 5 juni wordt *De Lijn* gelanceerd, een nieuw striptijdschrift. Het blad komt tijdens het Stripfestijn in Dordrecht met een nulnummer gewijd aan de dood. De doelstelling van het blad is jonge getalenteerde stripmakers met elkaar in contact te laten komen. Ondermeer Charles Guthrie en René van Densen leveren aan het eerste nummer een bijdrage.

Harrie Geelen is door de Nederlandse sectie van de International Board on Books for Young People genomineerd voor de Astrid Lindgren Memorial Award 2006. De prijs is ingesteld door de Zweedse regering ter nagedachtenis aan Astrid Lindgren, de schrijfster van *Pippi Langkous* en geldt als de belangrijkste ter wereld voor jeugdliteratuur. Voor de winnaar is een bedrag van maar liefst 5 miljoen Zweedse kronen (±€550.000) beschikbaar.

>WAARVOOR?

Op 23 april overleed **Walter Merhottein**, broer van Robert Merhottein (Merho), op 70-jarige leeftijd. Walter was bedenker van het poppenspel *Kiekeboe*. Marcel Kiekeboe groeide later onder leiding van zijn jongere broer uit tot een gewaardeerde stripserie. In 1974 richtte Walter het Merksems Kamertheater op en in 1987 werd hij directeur van het Koninklijk jeugdtheater.

Joe Grant, die al in 1933 voor Disney ging werken is op 6 mei overleden. Grant werkte in de beginfase van zijn carrière mee aan de films *Sneeuwwitje*, *Pinokkio* en *Fantasia* en later ook nog aan *Lady en de Vagebond* en *Dombo*. Nadat hij in 1949 voor zichzelf ging werken en in de jaren negentig terugkeerde bij Disney leverde hij ook nog een bijdrage aan de *remake* van *Fantasia*. Hiermee was hij de enige artiest die aan beide films heeft meegewerkt. Joe Grant werd 96 jaar.

Voor **Fred Julsing**, die in januari op 62-jarige leeftijd overleed, wordt op 5 juni in Driebergen een herdenkingsbijeenkomst gehouden. De familie nodigt iedereen uit hierbij aanwezig te zijn, maar aanmelding vooraf via *info@stripgalerie.nl* is noodzakelijk. De locatie zal u hierna per omgaande worden toegemaild. Het Stripschap zal Julsing herdenken tijdens het Stripfestijn in Dordrecht dat op dezelfde dag plaatsvindt.

→ INBOX

COMMENTAAR? KRITIEK? EEN UITGESPROKEN MENING? ALLES IS WELKOM VIA *inbox@stripschrift.nl* OF IN POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM. MAAR... DE REDACTIE BEHOUDT ZICH HET RECHT VOOR OM DE SCHAAR TE HANTEREN. DAT SPREEKT VANZELF.

WASH-AND-GO!

Ik lees in het redactioneel van *Stripschrift 366* dat jullie je in Nederland gelukkig prijzen dat jullie nog geen waspoederstrips hebben! Gefeliciteerd!
Jullie hebben dan ook geen stripmarkt meer, tenzij je verkoopcijfers onder de 1500 exemplaren fantastisch vind.
'De Weyers grootste bezwaar is dat deze uitgevers niet investeren in kwaliteit of artistiek talent want (*natuurlijk!*) deze waspoederstrips stellen inhoudelijk gezien niets voor.' Quote. Wij zijn dus talentloze onbenullen volgens jullie. Merci.
Er zijn altijd al bewerkingen gemaakt in alle genres: de meeste films zijn op boeken gebaseerd. Al sinds de jaren twintig werden er Chaplin- en *Laurel en Hardy*-strips gemaakt. Van strips worden tekenfilms en tv-series gemaakt. Van toneelstukken films. Van films musicals en omgekeerd. Weten jullie dat niet? Is dat allemaal inhoudelijk waardeloos? Wat een onzin.
Jammer dat jullie zich nu ook al laten leiden door een zelfverklaarde stripkunstpaus als Geert de Weyer. Ooit werden strips gemaakt als ontspanning voor een breed strippubliek dat in hoofdzaak uit kinderen bestond. (Ter info: bekijk de nummers van *Stripschrift* uit de jaren zestig en zeventig.) Hier is dat gelukkig nog steeds zo. *If you don't like it, stuff it.* Infantiele pubers zoals Geert en consorten koesteren maar één soort strips: die van het manisch-depressieve genre. Ze moeten vervelend zijn, er artistiek en pretentieus uitzien en mogen in geen geval meer verkopen dan 1500 exemplaren. Gebrekkige kennis van de tekenkunst is ook al geen bezwaar. Dat heet dan 'persoonlijkheid'.
Hec Leemans, via e-mail (België)

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Olav Beemer, Ben Bits, Ruud Booms, Peter Breedveld, Kim Duchateau, Erik van der Hoeven, Eddie de Jong, Alain Massin, Lorenzo Mattotti, Hans Moors, Claudio Piersanti, Frédéric Reglain, Kees Ribbens, Mat Schifferstein, Martijn Stevens, Rich Thomassen, Rudy Vrooman, Geert de Weyer, René Windig, Annette Wouters

Omslag
André Franquin en Jean Marie Vives Watch out/super

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Administratie Stripschrift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
e administratie@stripschrift.nl
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.
Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €40,50
België €43,00
Other countries €57,00
IBAN NL56 PSTB 0009 3475 90
SWIFT/BIC PSTBNL21
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opmemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Uitgever/Distributie
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e uitgever@stripschrift.nl
w www.stripschrift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen € 1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

ALLE TROEVEN IN HUIS

DRUUNA eindelijk in SOFTCOVER

Binnenkort alle andere delen eveneens beschikbaar in softcover

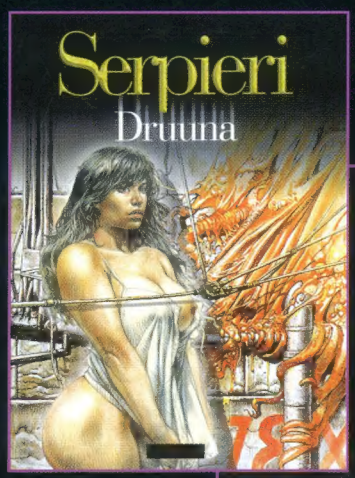

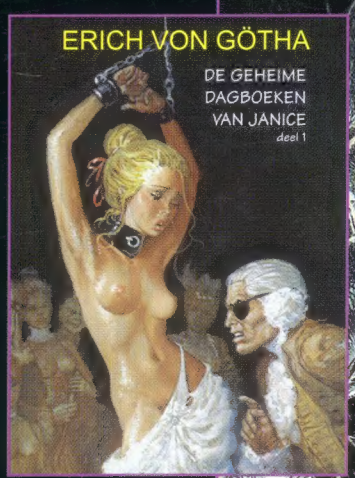

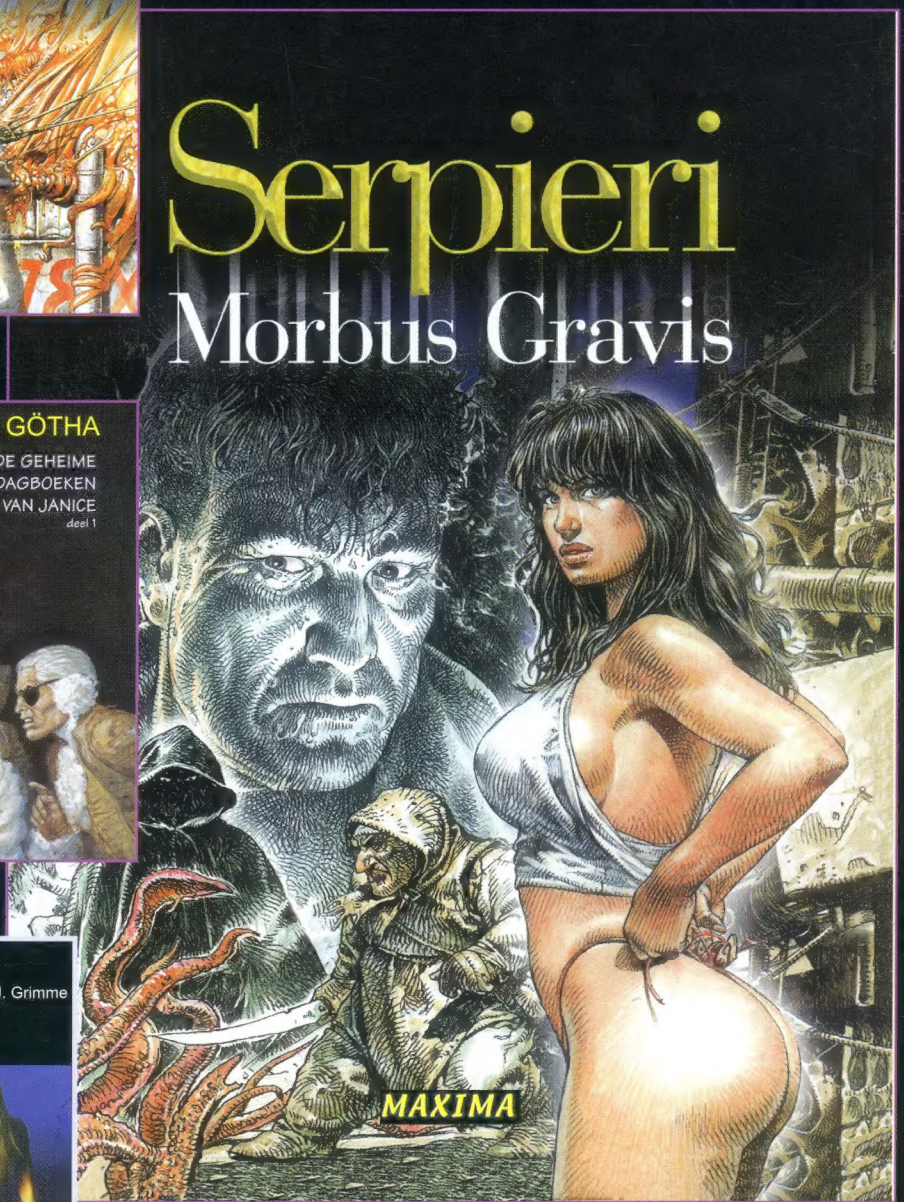

gefascineerd door erotiek

WWW.TABOOS.TV

books - comics - art - pictures - video - models

uitgeverij MAXIMA